

विषय सूचि

परिच्छेद १.....	१
परिचय.....	१
१.१ पृष्ठभूमि.....	१
१.२ उद्देश्य.....	१
१.३ कानुनी तथा नीतिगत आधारहरू.....	२
१.४ तयारीका चरण.....	३
१.४.१ वस्तुस्थिति विवरण ढाँचा, कार्यविधि तयारी.....	३
१.४.२ गणक छनौट, अभिमुखीकरण र परिचालन.....	३
१.४.३ वडा भेला र टोल निर्धारण.....	४
१.४.४ तथ्याङ्क संकलन.....	४
१.४.५ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी.....	४
१.४.६ वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन.....	४
१.४.७ नगर वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी.....	४
१.४.८ वस्तुस्थिति विवरण प्रमाणीकरण कार्यशाला.....	४
१.४.९ वस्तुस्थिति विवरण तयारी र प्रकाशन.....	४
१.५ वस्तुस्थिति विवरणको सीमा.....	४
परिच्छेद २.....	६
नगरपालिकाको चिनारी.....	६
२.१ भौगोलिक अवस्थिति.....	६
२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण.....	६
२.३ राजनीतिक अवस्थिति.....	७
२.५ क्षेत्रफल तथा जनघनत्व.....	८
२.५ भिरालोपना.....	११
२.९ हावापानी तथा जलवायु.....	११
२.११ ग्राहस्थ उत्पादन.....	११
२.१२ मानव विकास सूचकाङ्क.....	११
परिच्छेद ३.....	१२
पारिवारिक तथा जनसंख्या विवरण.....	१२
३.१ जनसंख्या.....	१२
३.२ वडागत जनसंख्या वितरणको अवस्था.....	१२
३.३ टोलगत घरधुरी र जनसंख्या.....	१४
३.५ उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण.....	१६
३.६ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण.....	१८
३.७ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण.....	१९

३.१० जातिगत समूहको आधारमा घरधुरी र जनसंख्या विवरण.....	२०
३.१२ पेशाका आधारमा जनसंख्या विवरण.....	२१
३.१३ आर्थिक रूपले सकृय जनसंख्या विवरण.....	२३
३.१४ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण.....	२३
३.१५ अपाङ्गता परिचयपत्र.....	२४
३.१८ वैवाहिक अवस्था.....	२५
३.१९ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित विवरण.....	२५
परिच्छेद ४.....	२६
आर्थिक अवस्था.....	२६
४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण.....	२६
४.१.१ परिवारको मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण.....	२६
४.१.३ वैदेशिक रेमिट्यान्स आम्दानी.....	२७
४.१.४ रेमिट्यान्स रकमको खर्च विवरण.....	२७
४.१.७ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था.....	२८
४.१.८ क्षेत्रगत रूपमा वैदेशिक रोजगारी.....	३०
४.१.८ देशगत रूपमा वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण.....	३०
४.१.९ लैङ्गिक आधारमा बैदेशिक रोजगारमा गएकाहरुको विवरण.....	३२
५.५.२ नेपालमा नै रहेर काम गर्न चाहने क्षेत्रहरु.....	३३
५.५.३ नेपालमा नै स्वरोजगार हुन आवश्यक कुराहरु.....	३४
४.३ कृषि तथा पशु विकास.....	३५
४.३.३ सिंचाइ सम्बन्धी विवरण.....	३६
४.३.४ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण.....	३६
४.३.४.१ खाद्यान्न बालि.....	३६
४.३.४.२ दलहन बाली.....	३६
४.३.४.२ तेलहन बाली.....	३७
४.३.४.३ तरकारी बाली.....	३७
४.३.४.४ फलफूल खेती.....	३७
४.३.४.५ नगदेवाली.....	३८
४.३.५ पशुपन्छीजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण.....	३८
४.३.५.१ पशुचौपाय.....	३९
४.३.५.२ पंछी (कुखुरा, परेवा).....	३९
४.३.५.३ मौरी.....	४०
४.३.५.३ माछापालन.....	४०
४.३.६ खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग तथा कीरा.....	४१
४.३.७ फलफूल तथा तरकारीमा लाग्ने रोग तथा किरा.....	४१
४.३.७ बालि पात्रो.....	४२
४.३.७ जोखिम मापन पात्रो.....	४२
४.३.८ पशुपन्छिमा लाग्ने रोग तथा किरा.....	४३
४.३.११ स्थानीय उत्पादनजन्य वस्तुको आयात निर्यातको स्थिति.....	४३

४.३.१५ हाटबजार सम्बन्धी विवरण	४४
४.३.१५ निकासी जन्य श्रोतको विवरण	४४
४.४ पर्यटन विकास	४५
४.४.१ पर्यटकीय स्थलहरु	४५
४.४.१ धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरु र पर्यटन आगमनको अवस्था	४६
४.४.१ प्राकृतिक स्थलहरु	४७
४.४.१ मनोरञ्जन स्थलहरु	४७
४.५ उद्योग, व्यापार तथा वैकिङ्ग	४७
४.५.१ उद्योगहरुको विवरण	४७
४.५.४ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण	४९
४.५.४ ग्रामीण तथा शहर उन्मुख क्षेत्रहरु	५०
४.५.४ व्यापारिक फर्महरु	५०
४.५.६ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण	५१
४.५.६.१ बैंकको विवरण	५१
४.५.७ खानी सम्बन्धी विवरण	५२
सामाजिक अवस्था	५३
५.१ शैक्षिक तथा मानव विकास	५३
५.१.१ पाँच वर्षभन्दा माथिको साक्षरता विवरण	५३
५.१.२ लैङ्गिक आधारमा साक्षरता	५४
५.१.३ तहगत विद्यालयको विवरण	५५
५.१.७ क्याम्पसको विवरण	५५
५.१.१० शिक्षकहरुको विवरण	५५
५.१.११ व्यवसायिक सिप तालिम प्राप्त गर्नेको विवरण (विगत ३ वर्षमा)	५६
५.२ स्वास्थ्य तथा पोषण	५६
५.२.१ स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण	५६
५.२.२ स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाहरु	५७
५.२.६ स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी	५७
५.२.८ स्वास्थ्य संस्थामा स्विकृत र उपलब्ध दरबन्दी	५८
५.२.१२ दीर्घरोगीको विवरण	५८
५.२.१३ विगत १ वर्षमा मृत्यु भएकाको विवरण	५९
५.३ खानेपानी तथा सरसफाई	६०
५.३.३ खानेपानी श्रोतको विवरण	६०
५.३.३ धारा तथा पँधेरा	६२
५.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण	६३
५.४.१ घरपरिवारविहीन बालबालिकाको विवरण	६३
५.४.१ बाल श्रमको अवस्था	६३
५.५ युवा तथा खेलकूद र मनोरञ्जन	६३
५.५.१ खेलमैदानको विवरण	६३
५.६ कला तथा संस्कृति	६४
५.६.३ मन्दिरहरुको विवरण	६४

५.६.६ नाच तथा मेलाहरु	६६
५.६.६ स्थानीय चाडपर्वहरु	६६
परिच्छेद ६	६८
वन तथा वातावरणीय स्थिति	६८
६.१ वन क्षेत्रको अवस्था	६८
६.१.५ गाउँपालिका क्षेत्रबाट निकासी हुने वन पैदावरको विवरण	६८
६.२.४ पोखरीहरुको विवरण	६८
६.३ जैविक विविधता र वातावरणीय सेवा	६८
६.३.१ महत्वपूर्ण वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीको विवरण	६८
६.४ पार्क सम्बन्धी विवरण	६९
६.५ विपद् जोखिम व्यवस्थापन	६९
६.५.१ पहिरो सम्बन्धी विवरण	६९
६.५.७ जोखिमयुक्त (संवेदनशील स्थानमा बसोबास गरेका परिवार) विवरण	७०
६.५.८ नगरपालिकाभित्रका खुल्ला क्षेत्रहरु	७०
परिच्छेद ७	७२
भौतिक विकासको अवस्था	७२
७.१ यातायात पूर्वाधार	७२
७.१.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था	७२
७.१.४ बसपार्क तथा बस विसौनी सम्बन्धी विवरण	७५
७.४.११ शवदाह स्थल सम्बन्धी विवरण	७५
परिच्छेद ८	७७
संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति	७७
८.१ संगठनात्मक तथा मानव संसाधनको अवस्था	७७
८.१.१ नगरपालिका स्थित कार्यालय तथा निकायहरु	७७
१.२ नगरपालिकाको आय विवरण	७८
८.३ संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन	८०
८.३.६ धार्मिक संघ संस्थाहरु	८०
८.३.६ कार्यरत संघ संस्थाहरु	८०
८.४ नगरपालिकाभित्र रहेका विशेष संरक्षित स्वायत्त क्षेत्र	८१
८.५ नगरपालिकाले तयार गरेको ऐन नियमहरु	८१
८.५ नगरपालिका अन्तर गठित समितिहरु	८३
८.५ नगरपालिका कार्यरत कर्मचारीहरु	८३
८.५ नगरपालिका स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतहरु	८६

तालिकाहरु

तालिका नं. १ : नयाँ वडाहरुको विवरण	७
तालिका नं. २ : क्षेत्रफल तथा जनघनत्व	८
नक्सा नं १: वडा अनुसारको नक्शा	९
तालिका नं. ३ : जनसंख्याको विवरण	१२
तालिका नं. ४: वडागत जनसंख्या वितरण	१३
तालिका नं. ५ : टोलगत घरपरिवार विवरण.....	१४
तालिका नं. ६ : उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण.....	१७
तालिका नं. ७ : मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण	१८
तालिका नं. ८ : धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण	१९
तालिका नं. ९ : जातिगत समूहको आधारमा घरधुरी र जनसंख्या विवरण (क)	२०
तालिका नं. १० : जातिगत समूहको आधारमा घरधुरी र जनसंख्या विवरण (ख)	२०
तालिका नं. ११ : पेशाका आधारमा जनसंख्या	२२
तालिका नं. १२ : आर्थिक रूपले सकृय जनसंख्या विवरण	२३
तालिका नं. १३ : प्रकारगत रूपमा अपाङ्गताको अवस्था विवरण	२४
तालिका नं. १४ : अपाङ्गता परिचयपत्र विवरण	२४
तालिका नं. १५ : १० वर्ष भन्दामाथिका उमेर भएकाहरुको वैवाहिक अवस्था	२५
तालिका नं. १६ : परिवारको मुख्य पेशा	२६
तालिका नं. १७ : वैदेशिक रेमिट्यान्स आम्दानी	२७
तालिका नं. १८ : रेमिट्यान्स रकमको खर्च विवरण	२७
तालिका नं. १९ : खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था	२९
तालिका नं. ३१ : खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था	३०
तालिका नं. २१ : वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण	३१
तालिका नं. २२ : वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको लैङ्गिक विवरण.....	३२
तालिका नं २३: नेपालमा नै रहेर काम गर्न चाहने क्षेत्रहरु	३३
तालिका नं २४: नेपालमा नै स्वरोजगार हुन आवश्यक कुराहरु	३४
तालिका नं. २५ : खाद्यान्न बाली	३६
तालिका नं. २६ : दलहन बाली.....	३६
तालिका नं. २७ : तेलहन बाली.....	३७
तालिका नं. २८ : तरकारी बाली.....	३७
तालिका नं. २९ : फलफूल खेती.....	३८
तालिका नं. ३० : नगदेवाली.....	३८
तालिका नं. ३१ : पशुचौपाय.....	३९
तालिका नं. ३२ : पंछी (कुखुरा, परेवा).....	३९
तालिका नं. ३३ : मौरी	४०
तालिका नं. ३४ : माछापालन	४०
तालिका नं. ३५ : खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग तथा किराको विवरण.....	४१
तालिका नं. ३६ : फलफूल तथा तरकारीमा लाग्ने रोग तथा किराको विवरण	४१
तालिका नं. ३७ : बाली पात्रो	४२
तालिका नं. ३८ : जोखिम मापन पात्रो	४२
तालिका नं. ३९ : पशुपन्छिमा लाग्ने रोग तथा किराको विवरण.....	४३

तालिका नं. ४० : स्थानीय उत्पादनजन्य वस्तुको आयात निर्यातको स्थिति.....	४४
तालिका नं. ४१ : पर्यटकीय स्थलहरू	४५
तालिका नं. ४२ : पर्यटन आवागमनको अवस्था	४६
तालिका नं. ४३ : प्राकृतिक स्थलहरू	४७
तालिका नं. ४४: मनोरञ्जन स्थलहरू.....	४७
तालिका नं. ४५: दर्ता भएका घरेलु तथा साना उद्योगहरू	४८
तालिका नं. ४६ : स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण.....	४९
तालिका नं. ४७: ग्रामीण तथा शहर उन्मुख क्षेत्रहरू	५०
तालिका नं. ४८: स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण	५०
तालिका नं. ४९: स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण	५२
तालिका नं. ५०: पाँच वर्षभन्दा माथिको साक्षरता विवरण.....	५३
तालिका नं. ५१: लैङ्गिक आधारमा साक्षरता.....	५४
तालिका नं. ५२ : शिक्षकहरूको विवरण	५५
तालिका नं. ५३ : विगत ३ वर्षमा व्यवसायिक सिप तालिम लिनेको विवरण	५६
तालिका नं. ५४: स्वस्थ संस्थाको विवरण.....	५६
तालिका नं. ५५ : स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाहरू	५७
तालिका नं. ५६ : स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध स्वस्थकर्मीहरूको विवरण	५७
तालिका नं. ५७: स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध स्वस्थकर्मीहरूको विवरण.....	५८
तालिका नं. ५८ : दीर्घरोगीको विवरण.....	५९
तालिका नं. ५९ : विगत १ वर्षमा मृत्यु भएकाको विवरण	५९
तालिका नं. ६०: खानेपानी श्रोतको विवरण.....	६०
तालिका नं. ६१: धारा तथा पँधेराहरूको विवरण	६२
तालिका नं. ६२: खेलमैदानको विवरण.....	६४
तालिका नं. ६३: मन्दिरहरूको विवरण.....	६५
तालिका नं. ६४: नाच तथा मेलाहरू	६६
तालिका नं. ६५: स्थानीय चाडपर्वहरू.....	६६
तालिका नं. ६६: निकासी हुने वन पैदावरहरू	६८
तालिका नं ६७: पोखरीहरूको विवरण	६८
तालिका नं. ६८: पार्क तथा उद्यान सम्बन्धी विवरण	६९
तालिका नं. ६९: पहिरो सम्बन्धी विवरण.....	६९
तालिका नं. ७०: जोखिमयुक्त (संवेदनशील स्थानमा बसोबास गरेका परिवार) विवरण	७०
तालिका नं. ७१ : नगरपालिकाभित्रका खुल्ला क्षेत्रहरू.....	७०
तालिका नं. ७२: सडक सजालको विद्यमान अवस्था	७२
तालिका नं ७३: बसपार्क तथा बस विसौनी	७५
तालिका नं. ७४: शवदाह स्थल सम्बन्धी विवरण	७५
तालिका नं ७५: नगरपालिका स्थित कार्यालय तथा निकायहरू.....	७७
तालिका नं ७६: नगरपालिको आय	७८
तालिका नं. ७७: धार्मिक संघ संस्थाहरूको विवरण	८०
तालिका नं ७८ : कार्यरत संघ संस्थाहरू	८०
तालिका नं ७९: नगरपालिकाले तयार गरेको ऐन नियमहरू.....	८१
तालिका नं ८०: नगरपालिका अन्तर गठित समितिहरू	८३

तालिका नं ८१: नगरपालिका कार्यरत कर्मचारीहरु	८३
तालिका नं ८२: नगरपालिका स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतहरु	८६

चित्रहरु

चित्र नं १ : जनसंख्या विवरण	१२
चित्र नं २ : वडागत जनसंख्या वितरण	१३
चित्र नं ३ : उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण	१७
चित्र नं ४ : मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण	१८
चित्र नं ५ : धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण	१९
चित्र नं ६ : जातिगत समूहको आधारमा जनसंख्या	२१
चित्र नं. ७ : पेशाका आधारमा जनसंख्या	२२
चित्र नं. ८ : परिवारको मुख्य पेशा	२६
चित्र नं. ९ : रेमिट्यान्स रकमको खर्च	२८
चित्र नं. १० : खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था	२९
चित्र नं. ११ : खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था	३०
चित्र नं १२ : वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण	३१
चित्र नं. १३ : वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको लैङ्गिक विवरण	३२
चित्र नं. १४ : नेपालमा नै रहेर काम गर्न चाहेको क्षेत्र	३३
चित्र नं १५ : पाँच वर्षभन्दा माथिको साक्षरता विवरण	५४
चित्र नं. १६ : लैङ्गिक आधारमा साक्षरता	५५

परिच्छेद १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ बमोजिम सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको संरचना हुने र राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले गर्ने व्यवस्था छ । संविधान अनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित छ । संविधानको अनुसूचि ८ बमोजिम स्थानीय तहको अधिकारको सूची अन्तर्गत क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा बेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ । नेपाल सरकारबाट स्वीकृत सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरूको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, बेरोजगारको तथ्याङ्कसहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क, सम्भाव्य प्राकृतिक, भौतिक र सांस्कृतिक स्रोत साधनको तथ्याङ्कीय अभिलेख, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई भौतिक तहको कार्यक्षेत्र भनी उल्लेख गरेको छ । स्थानीय तहको विस्तृत र खण्डित तथ्याङ्क सहितको वस्तुगत विवरण तयार गर्न गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यविधि, २०७५ समेत नेपाल सरकारले जारी गरेको छ । म्याङ्लुङ स्थानीय तहको कार्य सञ्चालन व्यवस्थापनका लागि जारी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (च), (छ), (ड) र (थ) अनुसार प्रत्येक स्थानीय तहले र दफा १२ को उपदफा (ख) अनुसार स्थानीय तहका वडाहरूले विकासका निम्ति आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको वस्तुगत विवरण तथा तथ्याङ्क सङ्कलन, अभिलेख सङ्कलन तथा प्रकाशन गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । उपरोक्त संवैधानिक व्यवस्था र कानुनी प्रावधानहरूको परिपालना गर्दै कार्यविधिले तोकेको ढाँचामा नगरपालिका तथा नगरपालिकावासीहरूको यथार्थ वर्तमान अवस्था चित्रण गर्न डिजिटल प्रविधिबाट तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, तालिकीकरण तथा विश्लेषण गरी म्याङ्लुङ नगरपालिकाको यो नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७८ तयार पारिएको छ ।

१.२ उद्देश्य

नगर वस्तुस्थिति विवरण तयारीको उद्देश्य निम्न रहेका छन् :

१. नगरपालिकाको आधारभूत तथ्याङ्क, जनसाङ्ख्यिक, प्राकृतिक, भौतिक र सांस्कृतिक स्रोत साधनको तथ्याङ्कीय अभिलेख तयार गर्ने,
२. प्राप्त तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गरी विश्लेषणबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई भौगोलिक (वडा), सामाजिक (लिङ्ग, जाति तथा धर्म), संरचना (उमेर समूह) अनुसार वर्गीकरण र विश्लेषण गरी तथ्याङ्क प्रस्तुत गर्ने,
३. स्थानीय प्राकृतिक, भौतिक, सांस्कृतिक स्रोत साधनहरूको अवस्थिति एवम् सामाजिक र आर्थिक अवस्थाको स्थानगत स्थिति भल्काउने स्रोत नक्सा तयार गर्ने,
४. नगरपालिकाको वास्तविक र सही सूचना सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गरी नगरपालिकालाई सूचनाले सम्पन्न बनाउने,
५. तथ्याङ्क र सूचनाको आधारमा नगरपालिका तहमा विकास योजना तर्जुमा गर्ने प्रक्रियालाई संस्थागत गर्न सहयोग पुऱ्याउने,
६. नगरपालिकाभित्र रहेका पर्यटकीय, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्त्वका सांस्कृतिक सम्पदा र प्राकृतिक स्रोतको पहिचान गर्ने,
७. नगरपालिकाभित्रका प्राकृतिक स्रोत, साधन र अवस्थाको चित्रण गर्ने,
८. नगरपालिकालाई क्रमशः स्थानीय तहको सूचना बैंकको रूपमा स्थापित गर्न आधाररेखा तयार गर्ने,
९. नगरपालिका तहमा विकास निर्माण तथा सामाजिक गतिविधिको क्षेत्रमा नयाँ सम्भावना, अवसर तथा चुनौतिहरूको पहिचान गर्ने,

१०. नगरपालिकाको विभिन्न अवस्थाका बारेमा अध्ययन गर्ने, अनुसन्धान गर्ने व्यक्ति तथा संस्थाहरूलाई आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउने ।

१.३ कानुनी तथा नीतिगत आधारहरू

म्याङ्लुङ नगरपालिकाको नगर वस्तुस्थिति विवरण संवैधानिक व्यवस्था, तथ्याङ्कका मान्य सिद्धान्त, विगतका अनुभव तथा सिकाइलाई आधार मानी तयार गरिएको छ । यसमा नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, नेपाल सरकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, तथ्याङ्क ऐन, स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन जस्ता कानुनी र नीतिगत व्यवस्थाका साथै साविकमा गाउँ र जिल्लाको वस्तुस्थिति विवरण तयारीमा अभ्यास गरिएको ढाँचा, विधि तथा प्रक्रियालाई प्रमुख आधारको रूपमा लिइएको छ । स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण तयार गर्नेपने कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

१.३.१ नेपालको संविधान

नेपालको संविधानको अनुसूची ५ को क्रमसङ्ख्या १३ मा केन्द्रीय तथ्याङ्क (राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय मानक र गुणस्तर) लाई सङ्घको अधिकारको सूचीमा राखी नेपाल सरकारले यसको मापदण्ड निर्धारण गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ भने अनुसूची ६ को क्रमसङ्ख्या ६ मा प्रदेश तथ्याङ्कलाई प्रदेशको अधिकारको सूचीमा सूचीकृत गरिएको छ । त्यसैगरी संविधानको धारा ५७ को उपधारा (४), धारा २१४ को उपधारा (२), धारा २२१ को उपधारा (२), धारा २२६ को उपधारा (१) अनुसार स्थानीय तहको अधिकारको सूची, अनुसूची ८ बमोजिम हुने व्यवस्था रहेको छ । संविधानको अनुसूची ८ को स्थानीय तहको अधिकारको सूचीको क्रमसङ्ख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख सङ्कलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसङ्ख्या १७ मा बेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ ।

१.३.२ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरूको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन

नेपाल सरकारबाट स्वीकृत सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको कार्य विभाजन विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले गरेको छ । उक्त विस्तृतीकरण प्रतिवेदनमा पनि संविधानको अनुसूची ८ को स्थानीय तहको एकल अधिकारको बारेमा उल्लेख गरिएको छ । उक्त प्रतिवेदन अनुसार स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, बेरोजगारको तथ्याङ्क सहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क व्यवस्थापन, तथ्याङ्कीय अभिलेख व्यवस्थापन, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारमा रहेको छ ।

१.३.३ तथ्याङ्क ऐन, २०१५ तथा नियमावली, २०४१

जनतालाई अधिक हित हुने नीति निर्धारण गर्न, सरकारी निकायहरूको प्रशासकीय निपूर्णता बढाउन र मुलुकको आर्थिक गतिविधिबारे यथार्थ ज्ञान प्राप्त गर्न नेपाल सरकारलाई यथार्थ आधार चाहिने र त्यस्तो आधार जुटाउन तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी सुविधाको व्यवस्था गर्न तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण, अभिलेख र प्रकाशन गर्ने कामका लागि एक केन्द्रीय विभागको स्थापना गरी शान्ति, सुव्यवस्था, जनताको सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न तथ्याङ्क ऐन, २०१५ जारी गरिएको छ ।

१.३.४ स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४

यस दिग्दर्शनको दफा १ मा "प्रत्येक स्थानीय तहले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट नतिजामूलक ढङ्गले गर्नुपर्ने र योजना र बजेट तर्जुमा गर्नुपूर्व स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ स्थिति देखिने गरी वस्तुगत विवरण (Profile) तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.३.५ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा (२) को च (२) र (३) को ड, (४), (५) र (६) मा स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन, दफा ११ को उपदफा २ थ (१), (२) (३), (४) र (५) मा बेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा दफा १२ को वडा समितिको काम, कर्तव्य अधिकार अन्तर्गत उपदफा २ को ख मा तथ्याङ्क अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्याङ्क र सूचनासहितको वडाको पार्श्वचित्र तयार तथा अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था रहेको छ

१.४ तयारीका चरण

म्याङ्लुङ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण तयारी गर्ने नगरपालिकाको निर्णय बमोजिम सुवेदी कन्सल्टेन्सी र म्याङ्लुङ नगरपालिका बीच सम्झौता अनुसार गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यविधि, २०७५ बमोजिम देहायका चरणहरू पूरा गरी यो वस्तुस्थिति विवरण तयार गरिएको छ ।

१.४.१ वस्तुस्थिति विवरण ढाँचा, कार्यविधि तयारी

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यविधि २०७५ ले तोकिए बमोजिमको ढाँचा, औजार तथा कार्यविधिलाई अधार मानी यो वस्तुस्थिति विवरण तयार गरिएको छ । वस्तुस्थिति विवरण तयार गर्ने क्रममा नगरपालिकाको भूगोल, उपलब्ध स्रोतसाधन र आवश्यकताको आधारमा कार्यविधिले तोकिएको ढाँचा, औजार तथा कार्यविधिमा थपघट समेत भएको छ । नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था, जनसङ्ख्या, सामाजिक, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक, वातावरणीय लगायतका क्षेत्रहरूको प्राथमिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न घरपरिवार सर्वेक्षण ढाँचा तयार गरिएको छ । यसैगरी विषयगत कार्यालय, अन्य सामाजिक तथा शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य, बैंक, औद्योगिक तथा व्यवसायिक प्रतिष्ठान आदिबाट द्वितीय तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न संस्थागत सर्वेक्षण फारम तयार गरिएको छ । घरपरिवार सर्वेक्षण गर्न घरधुरीको ग्लोबल पोजिसनिङ सिस्टम (जि.पि.एस्.) सहितको मोबाइल एप्लिकेशन र सोही अनुसार सफ्टवेयर पनि तयार गरिएको छ । अफलाइनमा हरेक घरधुरीको तथ्याङ्क लिएर अनलाइनमा सर्भरमा डाटा पठाउने र त्यसरी प्राप्त तथ्याङ्क वेबसाइट मार्फत अनुगमन तथा शुद्धीकरण गरी तथ्याङ्कहरूलाई डिजिटलाइज गरिएको छ । यसरी सर्भरमा प्राप्त तथ्याङ्कलाई सफ्टवेयरको माध्यमबाट निर्धारित ढाँचाको तालिकामा खण्डित तथ्याङ्क सहितको प्रतिवेदन निर्माण गरी घरधुरी तहको तथ्याङ्कलाई तालिकीकरण र विश्लेषण गरिएको छ । यसैगरी द्वितीय तथ्याङ्कलाई पनि आवश्यकता अनुसार तालिकीकरण र विश्लेषण गरिएको छ । नगरपालिका क्षेत्रमा भएका प्राकृतिक स्रोतहरू, भौतिक पूर्वाधारहरू, सडक सञ्जाल, सेवा प्रदायक सङ्घसंस्थाहरूको जि.पि.एस्. सर्वेक्षण गरी त्यसलाई स्रोत नक्सामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.२ गणक छनौट, अभिमुखीकरण र परिचालन

पारिवारिक तथ्याङ्क मोबाइल एप्लिकेशन मार्फत जि.पि.एस्. अवस्थिति सहित पारिवारिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नका लागि नगरपालिकाका सम्बन्धित वडा कार्यालयसँगको समन्वयमा सबै वडामा गणकहरू छनोट गरिएको थियो । छनौट भएका गणकहरूलाई तथ्याङ्क सङ्कलनको उद्देश्य, प्रक्रिया र ढाँचाका बारेमा जानकारी गराउन दुई दिने अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गरिएको थियो । साथै द्वितीय तथ्याङ्क सङ्कलन र सामुदायिक जि.पि.एस्. सर्वेक्षणकहरूलाई पनि अभिमुखीकरण गरी फिल्ड सर्वेक्षणको कार्य गरिएको थियो ।

१.४.३ वडा भेला र टोल निर्धारण

यथार्थ र तथ्यपरक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न समुदायस्तरमा आवश्यक सूचना पुर्याउन नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा वडा भेला सम्पन्न गरियो । वडा भेलामा सबै वडाका वडा अध्यक्षको संयोजनमा वडा सदस्य, वुद्धिजीवि, सामाजिक अगुवा तथा सर्वसाधारण व्यक्तिहरूको सहभागिता थियो । वडा भेलामा गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयारीको समग्र प्रकृयाबारे छलफल गरी टोल निर्धारण समेत गरिएको छ ।

१.४.४ तथ्याङ्क संकलन

घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नका लागि छनोट गरिएका गणकहरूबाट नगरपालिकाका सबै वडाका प्रत्येक घरघुरीमा प्रत्येक सहभागी भई मोबाइल एप्लिकेसन मार्फत् हरेक घरको फोटो र जी.पी.एस लोकेशन सहितको तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । यसैगरी द्वितीय तथ्याङ्क सङ्कलकद्वारा निर्धारित ढाँचामा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्था एवं निकायमा गई संस्थागत तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ भने नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका प्राकृतिक, भौतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा सामुदायिक पूर्वाधारहरूको जि.पि.एस. लोकेशन सहित तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।

१.४.५ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी

घरघुरी सर्भेक्षण तथा द्वितीय दुवै स्रोतबाट प्राप्त सबै सूचनाहरू तालिककीरण र विश्लेषण भएपछि नेपाल सरकार, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यविधि, २०७५ को ढाँचामा वस्तुस्थिति विवरणको प्रारम्भिक लेखन गरी पहिलो मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

१.४.६ वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन

प्रारम्भिक मस्यौदा तयार भएपछि उक्त मस्यौदा उपर सुझाव सङ्कलन गर्नका लागि नगर कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत विज्ञ, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विषयगत इकाइका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू अन्य सरोकारवालाहरूको सहभागितामा सुझाव सङ्कलन गोष्ठीको आयोजना गरी सो गोष्ठीमा प्रस्तुत गरी सुझाव सङ्कलन गरिएको छ । यसका साथै प्रमुख तथ्याङ्कहरू सहितको मस्यौदा वस्तुस्थिति विवरण सम्बन्धित वडा अध्यक्षहरूलाई पठाई सुझाव सङ्कलन गरिएको छ ।

१.४.७ नगर वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

सुझाव सङ्कलन कार्यशाला गोष्ठीबाट आएका सुझाव र वडा तहबाट आएका सुझावहरू समेतलाई एकीकृत गरी नगर वस्तुस्थिति विवरणको अन्तिम मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.४.८ वस्तुस्थिति विवरण प्रमाणीकरण कार्यशाला

निर्धारित ढाँचामा तयार भएको वस्तुस्थिति विवरण नगर कार्यपालिकाको बैठकमा छलफल गराई प्रस्तुत यस नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण प्रमाणीकरण गरिएको छ ।

१.४.९ वस्तुस्थिति विवरण तयारी र प्रकाशन

उपरोक्त प्रक्रिया पूरा गरी प्रमाणीकरण गरिएको यस नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण पुस्तकको साइजमा आवश्यक डिजाइन गरी हार्डकपी प्रकाशन गरिएको छ । यसैगरी अहिलेको सूचना तथा प्रविधिको युगसँगै आम नागरिकको पहुँचको लागि नगरपालिकाको वेबसाइटमा वस्तुस्थिति विवरणको डिजिटलकपी प्रकाशन गरिएको छ ।

१.५ वस्तुस्थिति विवरणको सीमा

वस्तुस्थिति विवरणलाई सूचना प्रविधियुक्त बनाई उपयुक्त दस्तावेज तयार गर्ने प्रयासका बाबजुद यसका केही सिमाहरू रहेका छन् :

१. यो वस्तुस्थिति विवरण तयारी गर्दा मुख्यत गाउँ तथा नगर वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यविधि, २०७५ मा उल्लेखित प्रश्नावली प्रयोग गरिएकोले यस प्रयोजनभन्दा बाहेकका अन्य प्रश्नावलीहरू समेटिएका छैनन् ।
२. गरिबी मापन (Poverty Mapping) सम्बन्धी सूचनाहरूको लागि निश्चित मापदण्ड वा आधिकारिक सूचकहरूको पहिचान नगरिएको हुँदा त्यससँग सम्बन्धित अलग्गै सूचकहरू समेटिएका छैनन् ।
३. वस्तुस्थिति विवरणमा समावेश गर्नुपर्ने कतिपय द्वितीय तथ्याङ्कहरू सम्बन्धित विषयगत कार्यालयहरूमा नै उपयुक्त ढाँचामा उपलब्ध नभएको हुँदा केही त्यस्ता तथ्याङ्कहरू समावेश गर्न सकिएको छैन ।

४. सङ्कलन गरिएका द्वितीय तथ्याङ्कहरू कुनै केही वर्ष अघिका र कुनै तथ्याङ्क केही वर्ष पछिका हुनुले द्वितीय तथ्याङ्कमा एकस्यता हुन सकेन ।
५. गाउँ बाहिर नै बसोबास गरिरहेका तर नगरपालिका क्षेत्रमा नै घरधुरी कायम रहेका घरधुरीहरूको पूर्ण तथ्याङ्क लिने प्रयास गरिए तापनि तिनको सम्पूर्ण पारिवारिक विवरणहरू समावेश गर्न सकिएन । नियमित रूपमा गाउँमा बसोबास नगर्ने घरधुरीमा गणकहरू पटकपटक जाँदा पनि पूर्ण जानकारी प्राप्त नभएकोले यस वस्तुस्थिति विवरणमा त्यस्ता केही घरधुरीको तथ्याङ्क छुटेको पनि हुन सक्दछ ।

परिच्छेद २

नगरपालिकाको चिनारी

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको प्रदेश नम्बर १ अन्तर्गत तेह्रथुम एक पहाडी जिल्ला हो । पुरानो जिल्ला विभाजनको क्रममा यहाँको १७ वटा वरपरका थुम्काहरू मध्येका १३ वटा थुम्काहरूलाई समेटेर यो जिल्लाको नामाकरण तेह्रथुम राखिएको मान्यता रहेको छ । साविकको म्याङ्लुङ गा.बि.स. सहित तत्कालिन तम्फुला, साब्ला, आङबुङ, जिरीखिम्ती र पिप्ले गरी ६ गाउँ विकास समिति समेटेर बनेको यस नगरपालिकामा हाल १० वटा वडाहरू रहेका छन् । म्याङ्लुङ नगरपालिका नेपालको प्रदेश नं १ मा पर्ने १४ जिल्ला मध्ये सबै भन्दा सानो पहाडी जिल्लाको रूपमा तेह्रथुमको सदरमुकाम रहेको स्थान हो । अधिकांश पहाडी क्षेत्रले ढाकेको यस नगरपालिकाको केन्द्र वडा नं. २ को म्याङ्लुङमा पर्दछ । यस नगरपालिकामा हिन्दु, किँरात तथा बौद्ध धर्मालम्बीको बसोबास हुँदा सबैका आ-आर्ना रीतिरिवाज रही आएका छन् । हिन्दुहरूले दशैं, तिहार, माघे पूर्णिमा, बैशाखे पूर्णिमा, किराँत जातिले उभौली, उधौली आदि मान्दछन् भने बौद्ध धर्मालम्बीहरूले ल्होसार, माने आदि चाडपर्वहरू मनाउँदछन् । लामा, पुरेत र धामी, भौँत्री प्रथाप्रति अगाध विश्वास राख्ने यहाँका बासिन्दाहरूमा हिन्दु र किराँत तथा बौद्ध धर्मको मिश्रित प्रभाव रहेको छ । यहाँका युवा युवतीहरूको आधुनिक भेषभूषामा जस्तै सर्ट, पाइन्ट, ज्याकेट, कुर्ता सुरुवाल लगाउछन् ।

म्याङ्लुङ नगरपालिका प्राकृतिक साधन सतही तमोर, खोरुडा, ताडमाया, पिगुवा जलभण्डारले सम्पन्न रहेको छ । अलैंची ढाका कपडा, व्यापार तथा खाद्यान्न यहाँको प्रमुख आर्थिक श्रोत हुन । सल्लो, चिलाउने, उतिस, पात्ले,साल यहाँ पाइने प्रजातिका रूखहरू प्रशस्त छन् । केहि प्रजातिका जडीबुटीहरू पनि यहाँको वन क्षेत्रमा उपलब्ध रहेको छ । यसैगरी नेपालको “चिया क्षेत्र” मा पनि पर्ने यो जिल्लामा हाल मुख्य रूपले बेमौसमी तरकारी, अदुवा, चिया, दुध, अकवरे खुर्सानी, सुन्तला, कागती तथा औषधीजन्य तथा बहुमुल्य जडीबुटी, अग्निसो अलैंची लगायतका नगदे बालीहरू पनि लगाइन्छ ।

म्याङ्लुङ नगरपालिका पूर्वी नेपालको पहाडी क्षेत्र तेह्रथुम जिल्लाको मध्य भागमा अवस्थित नगरपालिका हो । । उत्तरतर्फ उच्च पहाडि डाँडा रहेको छ भने दक्षिण तर्फ क्रमशः पहाड होचो भएर गई तमोर नदिमा गएर टुंगिएकोछ । यसले गर्दा गर्मी देखी चिसोसम्मको हावापानी, दक्षिण तर्फको सुख्खा क्षेत्रबाट क्रमशः उत्तर तर्फ जाँदा चिस्यान र पानी भएको क्षेत्र पर्दछ तर करीव दुईतिहाई भुभाग सुख्खाग्रस्त रहेकोछ । कूल १००.२१ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । भौगोलिक रूपमा यो नगरपालिका २७ डिग्री ४ मिनेट उत्तर देखि २७ डिग्री १३ मिनेट उत्तरी अक्षांशमा र ८७ डिग्री २७ मिनेट पूर्व देखि ८७ डिग्री ३७ मिनेट पूर्वी देशान्तरबीच फैलिएको छ ।

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

इतिहासमा उल्लेखित लिम्बुवान क्षेत्रमा पर्ने यो जिल्ला लिम्बु जातिहरूको बाहुल्यता भएको जिल्लामा पर्दछ । यसको नामाकरणमा पनि लिम्बु जातिमा प्रचलित भाषाको भूमिका रहेको स्वतः अड्कल काट्न सकिन्छ । साविकको म्याङ्लुङ गा.बि.स.को वडा नं. १ मा रहेको प्रशिद्ध सिंहबाहिनी मन्दिर रहेको स्थानमा १ जना भरीया भारी बिसाएर आराम गरी खाना पकाइरहेको अवस्थामा साविकको वडा नं. ९ मा पर्ने खुर्कुटे आहाल भन्ने स्थानबाट बिरालो म्याउ म्याउ गर्दै आइरहेको र बिरालाले बढी दुःख दिएको र यो व्यवहार देखि दिक्क भएका भरियाले उक्त बिरालो काट्न लाग्दा खुकुरी ढुंगामा लागेको र बिरालो त्यही अलप भएकोले यो कुनै सामान्य परिघटना नभई दैवि शक्तिको कारणले मात्र त्यस्तो हुन गएको र यहाँ देवीको स्थापना गर्नु पर्छ भन्ने धारणाबाट मन्दिर स्थापना गरिएको किंवदन्ति रहेको छ ।

लिम्बु भाषामा ढुंगालाई “लुङ्ग” बिरालोलाई “मेयड” भनिने गरिन्छ । उक्त बिरालो म्याउम्याउ लाई जोडेर काटिएको “ढुंग” स्थानलाई “मेयडलु” भन्दै कालान्तरमा म्याङ्लुङ भएको बुझिन्छ । यसका साथै सोहि घटना

अर्थात भरिया खाना पकाइरहँदा खाना पाक्न ढिलाई भएको र खाना पकाउन बनाइएको ओदानमा प्रयोग गरिएको ढुङ्गा थरथर हल्लिने गरेको र सो हल्लाईको कारण भाँडावाट पानी छचल्किएर आगो निम्न लाग्ने र लामो समयसम्म आगो बाल्दा पनि खाना पाक्न नसक्दा उक्त भरियालाई रिस उठी ओदान बनाइएको ढुंगालाई खुकुरीले काटेको र त्यसरी काट्दा ढुंगाबाट रगत निस्केको देखेपछि यो असामान्य घटना होइन यो दैवि शक्तिको कारणबाट मात्र सम्भव भएको हुनु पर्दछ भनी देविको थान खडा गरी कालान्तरमा काटिएको ढुंगाको नामवाट म्याङ्लुङ नामाकरण भएको उक्ति समेत प्रचलित रहेको छ ।

२.३ राजनीतिक अवस्थिति

यो नगरपालिका तेह्रथुम जिल्लाका साबिक म्याङ्लुङ गा.बि.स. सहित वरपरका तत्कालिन तम्फुला, साब्ला, आङ्बुङ, जिरीखिम्ती र पिप्ले गरी ६ गाउँ विकास समिति समेटेर नेपाल सरकार मन्त्री परिषदको मिति २०७१ वैशाख २५ गते घोषणा भई २०७१ जेठ ५ गते उद्घाटन भई कार्यान्वयन भएको हो ।

यस नगरपालिकाको सीमाना पश्चिम-उत्तरमा संखुवासभा जिल्ला र दक्षिण-पश्चिममा पाँचथर जिल्ला छोएको छ भने यसको पुर्बमा तेह्रथुम जिल्लाकै मेन्छयायेम गाउँपालिका, र फेदाप गाउँपालिका पर्दछन भने पश्चिममा तेह्रथुम जिल्लाकै लालिगुराँस नगरपालिका र छथर गाउँपालिका लाई छोएको छ । यस नगरपालिकाको पुर्वमा खोरुङ्गा खोला र पश्चिममा पिगुवा खोला सिमानाको रूपमा रहेका छन ।

एउटा मात्र सङ्घीय निर्वाचन क्षेत्र भएको तेह्रथुम जिल्ला प्रदेश सभाका लागि भने दुईवटा निर्वाचन क्षेत्र रहेका छन् । जसमध्ये म्याङ्लुङ नगरपालिका प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र 'क' मा पर्दछ । तेह्रथुम जिल्लाको ६ वटा स्थानीय तह मध्ये जिल्लाको मध्य भागमा रहेको म्याङ्लुङ एक नगरपालिका हो । जसमा नगरपालिका २ वटा र ४ वटा गाउँपालिकाहरू रहेका छन् ।

राज्य पुनःसंरचना गर्दा साविकका नगरपालिकालाई आधार मानी तालिका नं. १ बमोजिम यस नगरपालिकाको वडा कायम गरिएको छ ।

तालिका नं. १ : नयाँ वडाहरूको विवरण

क्र.सं.	नयाँ वडा	समावेश नगरपालिका
१	१	म्याङ्लुङ(१)
२	२	म्याङ्लुङ(२)
३	३	म्याङ्लुङ(३)
४	४	म्याङ्लुङ(४,५)
५	५	म्याङ्लुङ(६)
६	६	म्याङ्लुङ(७)
७	७	म्याङ्लुङ(८)
८	८	म्याङ्लुङ(९)
९	९	म्याङ्लुङ(१०,११)
१०	१०	म्याङ्लुङ(१२,१३)

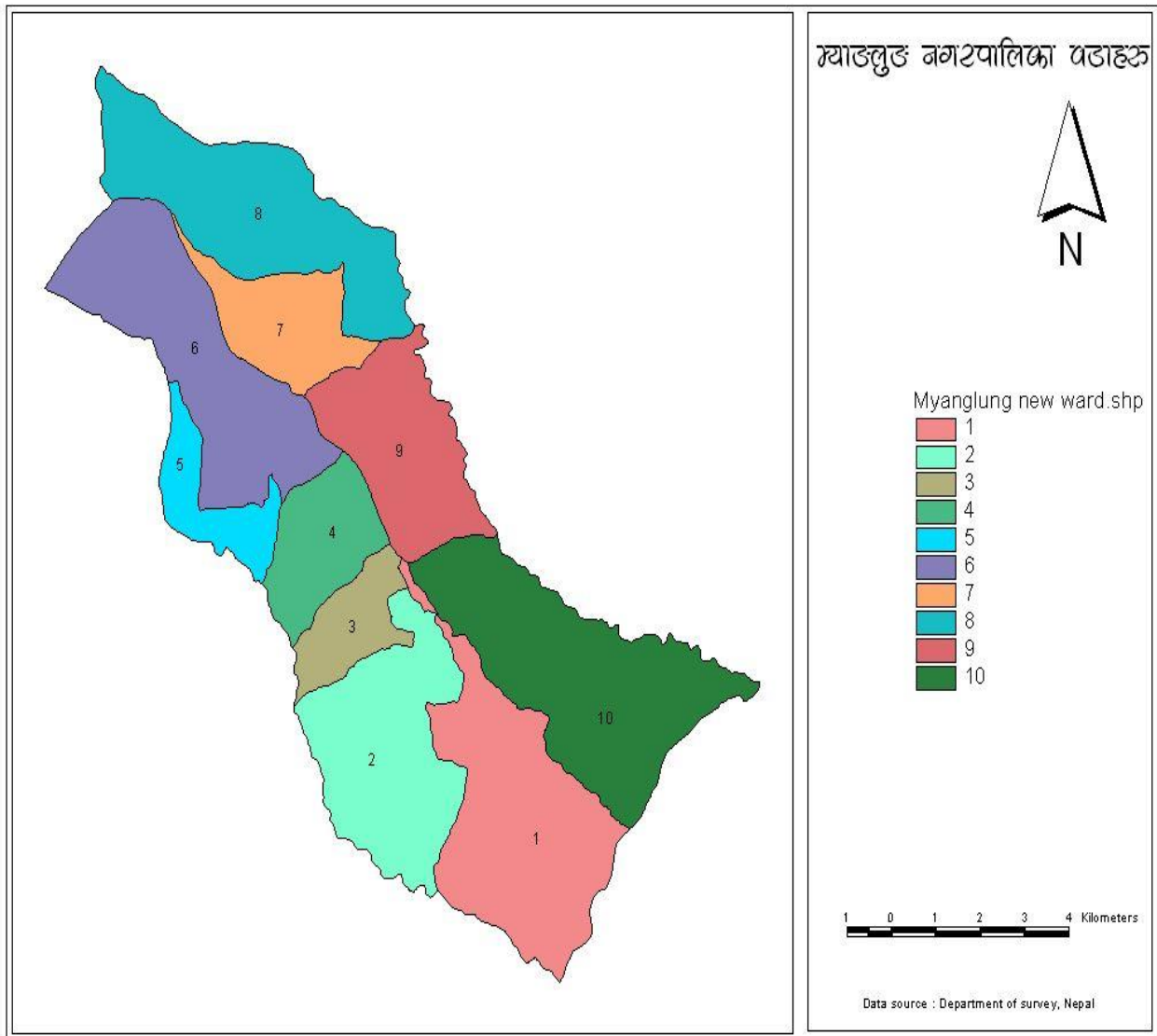
२.५ क्षेत्रफल तथा जनघनत्व

यस नगरपालिकाका क्षेत्रफल १००.२१ वर्ग किलो मिटर रहेको छ । क्षेत्रफलको हिसाबमा सबैभन्दा ठूलो वडा नं. ९ रहेको छ, जसले १६ दशमलव ५८ प्रतिशत ओगट्दछ । दोस्रोमा वडा नं. ६ ले १४ दशमलव १२ प्रतिशत र तेस्रोमा वडा नं. १ ले १४ दशमलव ८३ प्रतिशत क्षेत्र ओगटेको छ । सबैभन्दा सानो वडा नं. ३ र ५ बराबर रहेको छ, जसले ३ दशमलव ७४ प्रतिशत क्षेत्रफल ओगटेको छ । जनघनत्वको आधारमा हेर्दा वडागत क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण तालिका नं. २ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

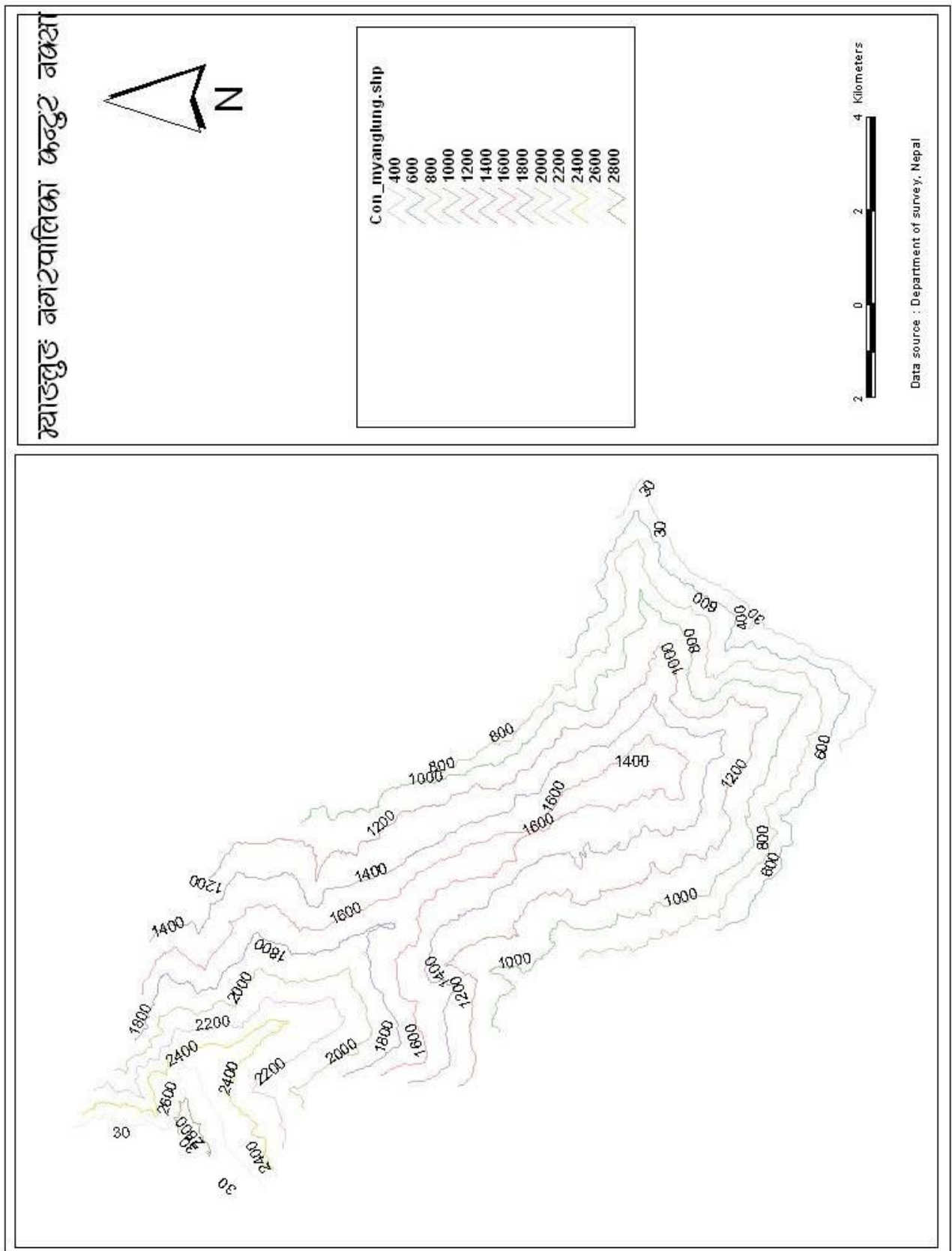
तालिका नं. २ : क्षेत्रफल तथा जनघनत्व

वडा	क्षेत्रफल(वर्ग कि.मी.)	ओगटेको प्रतिशत	जनसंख्या	जनघनत्व
१	१४.८६	१४.८३	२५९३	१७४
२	१२.५	१२.४७	१९९८	१६०
३	३.७५	३.७४	९४८	२५३
४	५.५	५.४९	१९९५	३६३
५	३.७५	३.७४	१२५६	३३५
६	१४.१५	१४.१२	२३३३	१६५
७	५.८५	५.८४	१९५३	३३४
८	१३.९९	१३.९६	१७५७	१२६
९	९.२५	९.२३	२८००	३०३
१०	१६.६१	१६.५८	२०६०	१२४
जम्मा	१००.२१		१९६९३.	१९७

नक्सा नं १: वडा अनुसारको नक्शा

२.४ समोच्च नक्सा

२.५ भिरालोपना

धरातलीय उचाइ तथा भिरालोपनाको कारण विविधता भएको यहाँको जमीनमा भिरालो पाखाहरू, केही समतल भागहरू लगायत अत्यन्त भिराला पखेराहरू पनि रहेका छन् । जमीनको औषत भिरालो पन ३०.४० डिग्री रहेको छ ।

२.९ हावापानी तथा जलवायु

समुद्री सतहबाट ४०० मिटरदेखि २८०० मिटरसम्मको उचाईमा अवस्थित यस म्याङ्लुङ नगरपालिकामा ५ प्रकारको विविधतायुक्त हावापानी पाइन्छ । समुद्री सतहबाट उचाइको आधारमा हावापानी तथा जलवायुको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

क) उष्ण मौसमी हावापानी

समुद्री सतहदेखि १२०० मी.को उचाइसम्म यस प्रकारको हावापानी पाइन्छ । कम उचाइका कारण ग्रीष्म ऋतुमा यहाँको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियसभन्दा बढी हुने गर्दछ भने हिउँद ऋतुमा १५ देखि २० डिग्री सेल्सियससम्म सरदर तापक्रम रहन्छ । मनसुनी वायुको प्रभावले २००० मिलीमिटर सरदर वर्षा हुने गर्छ । यस पालिकाकट तल्लो तटवर्ती इलाकामा गर्मी प्रकारको हावापानी पाइन्छ ।

ख) न्यानो सम-शितोष्ण हावापानी

समुद्र सतहको १२०० मि. देखि २१०० मि.सम्मको उचाइमा न्यानो समशितोष्ण हावापानी पाइन्छ । ग्रीष्म ऋतुमा यहाँको तापक्रम २० डिग्री सेन्टिग्रेड भन्दा बढी हुने गर्दछ भने हिउँदमा ५ देखि १० डिग्री से.सम्म सरदर तापक्रम रहन्छ । यहाँ मनसुनी वर्षा करिव २००० मि.मि.सम्म सरदर भएको पाइन्छ ।

ग) ठण्डा शितोष्ण हावापानी

समुद्र सतहको २१०० देखि ३३०० मि.को उचाइमा ठण्डा समशितोष्ण हावापानी पाइन्छ । उच्च धरातलीय क्षेत्रका कारण ग्रीष्म ऋतुमा यहाँको तापक्रम १५ डिग्री देखि २० डिग्री से.भन्दा बढी हुने गर्दछ भने हिउँदमा ५ डिग्री से.सम्म सरदर तापक्रम रहन्छ । ग्रीष्म ऋतु न्यानो र छोटो हुन्छ भने हिउँदचाँहि प्रशस्त ठण्डा र लामो हुन्छ । यहाँ मनसुनी वर्षा करिव २००० मि.मि. भन्दा बढी हुने गर्दछ ।

२.११ ग्राहस्थ उत्पादन

म्याङ्लुङ नगरपालिकाको कूल ग्राहस्थ उत्पादन भन्नाले यसको भू-भागभित्र एक वर्षमा उत्पादन भएका समग्र वस्तु तथा सेवाको बजार मूल्य भन्ने बुझिन्छ । कूल घरेलु उत्पादन एउटा अर्थ व्यवस्थाको आर्थिक प्रदर्शनको भरपर्दो मापन हो । स्थानीयदेखि केन्द्रसम्म प्रत्येक परिवार, वस्ती, समुदाय वडामा उत्पादन भएका वस्तु सेवाको अभिलेख राख्ने प्रणाली व्यवस्थित नभएको कारण गाउँनगरपालिकाको कुल ग्राहस्थ उत्पादन प्रस्तुत गर्न सकिएको छैन ।

२.१२ मानव विकास सूचकाङ्क

स्वास्थ्य, शिक्षा र आयका तीन आयामहरूबाट चारवटा सूचकहरूलाई लिएर मानव विकास सूचकांक निकालिन्छ । स्वास्थ्यको सूचकमा औसत आयु, शिक्षाको सूचकमा वयस्क साक्षरता र विद्यालयको औसत वर्षलाई मानिन्छ भने आयको सूचकमा प्रतिव्यक्ति आयलाई लिएर निकालिन्छ । शून्यदेखि १ बीचमा रहने मानव विकास सूचकाङ्क जति धेरै आँउछ त्यसलाई राम्रो मानिन्छ । नेपाल मानव विकास सूचकाङ्क प्रतिवेदन, २०१४ का अनुसार तेह्रथुम जिल्लाको मानव विकास सूचकाङ्क ०.५२७ रहेको छ । साविकका गाविस तथा नव संरचित नगरपालिकाहरूको अलग्गै प्रतिवेदन नभएको कारण तेह्रथुम जिल्लाको मानव विकास सूचकाङ्क नै म्याङ्लुङ नगरपालिकाको सूचकाङ्क मान्नुपर्ने अवस्था छ ।

परिच्छेद ३

पारिवारिक तथा जनसंख्या विवरण

३.१ जनसंख्या

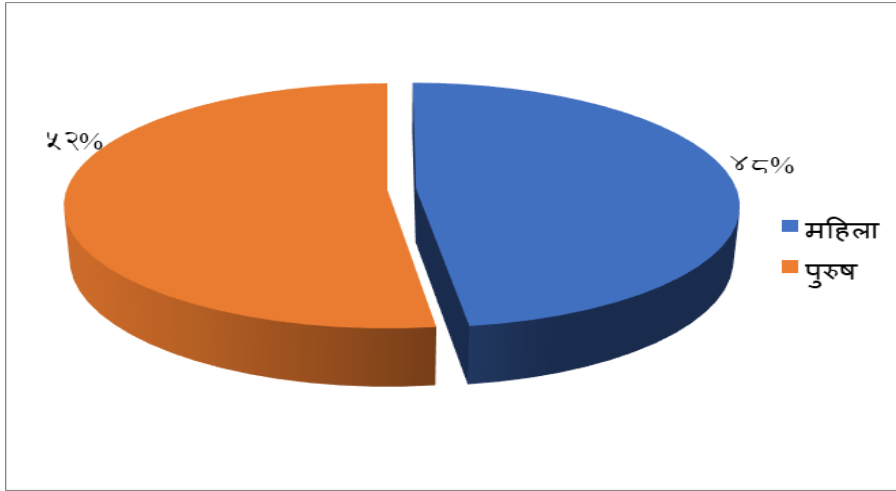
यस नगरपालिकाको कूल जनसङ्ख्या १९ हजार ६९३ जना रहेका छन् । जसमध्ये महिला ९ हजार ४२९ जना र पुरुष १० हजार २६४ जना छन् । प्रतिशतमा हेर्दा महिला ४७ दशमलव ८८ र पुरुष ५२ दशमलव १२ प्रतिशत रहेका छ । यस नगरपालिकामा महिला भन्दा पुरुषको सङ्ख्या बढी रहेको छ । जनसङ्ख्याको विवरणको तालिका नं. ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३ : जनसंख्याको विवरण

लिंग	कुल जनसंख्या	प्रतिशतमा
महिला	९,४२९	४७.८८%
पुरुष	१०,२६४	५२.१२%
जम्मा	१९,६९३	१००.००%

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं १ : जनसंख्या विवरण

३.२ वडागत जनसंख्या वितरणको अवस्था

घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८ अनुसार यस नगरपालिकामा ३ हजार ९ सय ६२ घरधुरी रहेका छन् । सबैभन्दा बढी घरधुरी वडा नं. १ दोस्रोमा वडा नं. ९ र तेस्रोमा वडा नं. ६ रहेको छ भने सबैभन्दा कम घरधुरी वडा नं. ३ मा रहेको छ । तर जनसङ्ख्याको हिसाबमा हेर्ने हो भने सबैभन्दा बढी वडा नं. ९ दोस्रोमा वडा नं. १ र तेस्रोमा वडा नं. ६ रहेको छ भने सबैभन्दा कम घरधुरी वडा नं. ३ मा रहेको छ । यस नगरपालिकाको औसत परिवार संख्या ४ दशमलव ९७ जना रहेका छ । वडागत जनसङ्ख्या वितरणको विवरण तालिका नं. ४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

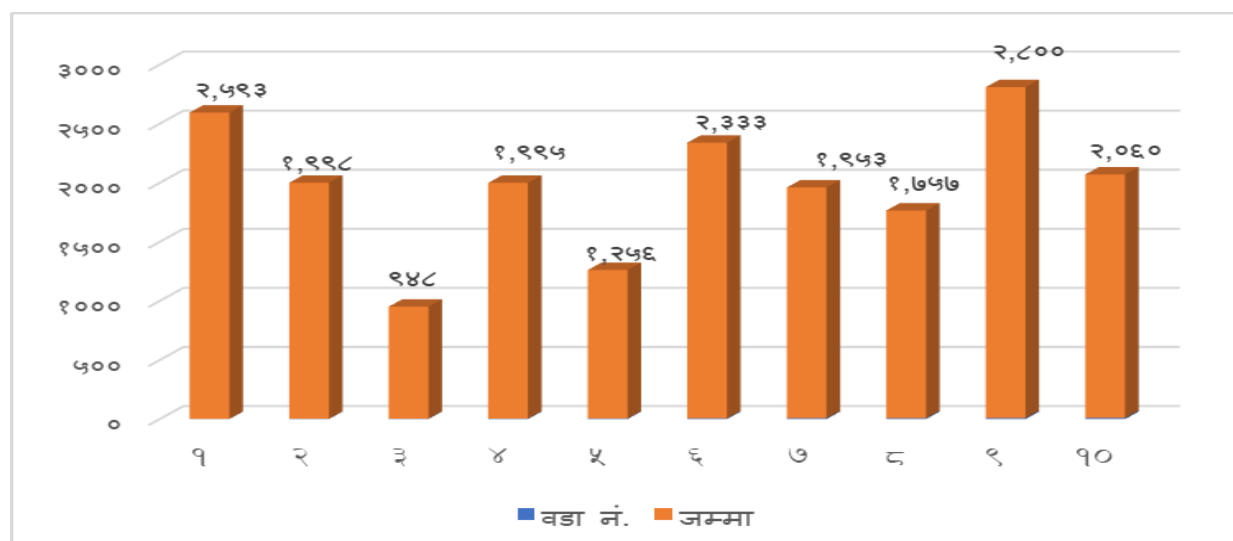
तालिका नं. ४: वडागत जनसंख्या वितरण

वडा नं.	घरधुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	जनसंख्यामा वडागत प्रतिशत	जनसंख्याको आधारमा वडाको क्रम
१	६०८	१,२३८	१,३५५	२,५९३	१३.१७	२
२	४४८	९९६	१,००२	१,९९८	१०.१५	५
३	१९०	४७५	४७३	९४८	४.८१	१०
४	३४४	९४२	१,०५३	१,९९५	१०.१३	६
५	२३१	५९२	६६४	१,२५६	६.३८	९
६	४७१	१,०९९	१,२३४	२,३३३	११.८५	३
७	३९७	९२९	१,०२४	१,९५३	९.९२	७
८	३६४	८१६	९४१	१,७५७	८.९२	८
९	४८०	१,३६१	१,४३९	२,८००	१४.२२	१
१०	४२९	९८१	१,०७९	२,०६०	१०.४६	४
जम्मा	३,९६२	९,४२९	१०,२६४	१९,६९३	१००.००	
प्रतिशतमा		४७.८८%	५२.१२%			

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

औशत परिवार संख्या	४.९७ जना
-------------------	----------

चित्र नं २ : वडागत जनसंख्या वितरण

३.३ टोलगत घरधुरी र जनसंख्या

घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नुअघि सबै वडाहरूमा वडाभेला बसी वडाभेलाको निर्णयबाटै टोल र टोलको कोड नम्वर निर्धारण गरिएको थियो । यहाँ टोलगत रूपमा घरधुरी र जनसङ्ख्या प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरिएको छ । नगरपालिकाको टोलगत घरधुरी र जनसङ्ख्या वितरणको विवरण तालिका नं. ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५ : टोलगत घरपरिवार विवरण

वडा नं.	टोलको नाम	घरधुरी	महिला	पुरुष	जम्मा
१	बसपार्क	४३	८९	९२	१८१
	रत्नपुर	५६	११०	११८	२२८
	पुतलीबजार	५७	१२८	११७	२४५
	बिच बजार	१०५	१९७	२११	४०८
	भदौरे	४३	७७	१०६	१८३
	डाडाखर्क	६०	१२५	१५३	२७८
	दाहाल गाउँ	६७	१४६	१६६	३१२
	डाडा गाउँ तथा ओख्रे	१३१	२८१	२९१	५७२
	थलडाँडा	४६	८५	१०९	१८६
	जम्मा	६०८	१,२३८	१,३५५	२,५९३
२	तुम्बाहाङ्गे गाउँ	४१	९४	९६	१९०
	म्याङ्लुङ बजार	१०६	२११	२३४	४४५
	टुडिखेल भेटनरी	११६	२५८	२५५	५१३
	बैकुण्ठे	२७	५५	५६	१११
	माझखर्क	२६	६०	५४	११४
	खोक्सिङ	१७	३९	४६	८५
	बचत टोल नौले गाउँ	५१	१३९	१३५	२७४
	मन्दिर टोल	३९	८६	७७	१६३
	गोदाम	२५	५४	४९	१०३
	जम्मा	४४८	९९६	१,००२	१,९९८
३	विहितार	५१	१२५	१३९	२६४
	गैरिगाउँ	२८	८४	६५	१४९
	तिनखोप्रे	२५	५२	५३	१०५
	उराठे	३०	६६	७७	१४३
	नागदह	५६	१४८	१३९	२८७
	जम्मा	१९०	४७५	४७३	९४८
४	गैरी टोल	१२१	३१२	३६०	६७२
	बिच टोल	११२	३१३	३६०	६७३
	सिरान टोल	१११	३१७	३३३	६५०

वडा नं.	टोलको नाम	घरधुरी	महिला	पुरुष	जम्मा
	जम्मा	३४४	९४२	१,०५३	१,९९५
५	पिलिङ्डाँडा	५६	१६४	१७७	३४१
	थापाटोल	२३	६२	७६	१३८
	माझगाउ	४५	११२	१२१	२३३
	आम्दिम	७१	१७०	१८४	३५४
	नरकटे	३६	८४	१०६	१९०
	जम्मा	२३१	५९२	६६४	१,२५६
६	अम्फुवा	८९	१९८	२१८	४१६
	गैरी टोल	२०	५४	६६	१२०
	सुर्के अम्फुवाबुङ	६९	१६०	१८४	३४४
	हरिसे	७७	१८२	१९९	३८१
	निरौला	२२	५७	६७	१२४
	जिरिखिम्ती	१२६	२७२	२९९	५७१
	मेक्वना	६८	१७६	२०१	३७७
	जम्मा	४७१	१,०९९	१,२३४	२,३३३
७	चैते	४८	९२	१०१	१९३
	भोटेछाप	३८	८२	९१	१७३
	ढुंगेसाघु	५६	१२४	१४५	२६९
	जिरिखिम्ति	११८	२६४	२९७	५६९
	लामाटोल	४५	१२७	१३२	२५९
	संसारि	४३	११०	१२२	२३२
	इन्द्रेणी	४९	१३०	१३६	२६६
	जम्मा	३९७	९२९	१,०२४	१,९५३
	आम्बुङ टोल	८८	२०३	२२८	४३९
	आम्बुङ ६ नं. टोल	५२	१३०	१२३	२५३
	डाँडागाउँ फम्फेवा टोल	९७	२१३	२५७	४७०
	तल्लो कोवेक टोल	६३	१४३	१६६	३०९
	माथिल्लो कोवेक टोल	६४	१२७	१६७	२९४
	जम्मा	३६४	८१६	९४१	१,७५७
९	लामोचौतारा	१७	४१	४७	८८
	कोप्चे	४८	१४६	१५८	३०४
	सम्फर्जुङ	५०	१३९	१५३	२९२
	चित्रे गाँउ	१८	५९	६२	१२९
	समफर्जुङ	२६	६९	७४	१४३

वडा नं.	टोलको नाम	घरधुरी	महिला	पुरुष	जम्मा
	ठूलो साब्ला ४	५६	१४९	१४५	२९४
	ठूलो साब्ला ५	२८	७७	९०	१६७
	ठूलो साब्ला ६	३१	९४	९३	१८७
	फुदोड टोल	३४	११६	१११	२२७
	हलिमेला	२१	४९	५९	१०८
	सानो साब्ला	२६	६७	६७	१३४
	गैरी गाँउ	३३	८१	८१	१६२
	जिरीखिम्ती	१४	३४	३६	७०
	पाटी गाँउ	५५	१७०	१९३	३६३
	डाँडा गाँउ	२३	७०	७०	१४०
	जम्मा	४८०	१,३६१	१,४३९	२,८००
१०	केउरेनी १	३०	५६	७२	१२८
	केउरेनी २	२२	४९	४६	९५
	केउरेनी ३	१९	३७	४४	८१
	केउरेनी ४	२२	५४	४५	९९
	मानेधारा	१७	३५	४२	७७
	ओख्रे	७१	१३८	१५३	२९१
	क्याम्पस लाइन	४६	१०६	१०७	२१३
	बिस्कुने	३६	९९	९८	१९७
	माझगाउ	२०	७०	७०	१४०
	पाेखरी	३०	८०	८९	१६९
	नयाँ बस्ती कल्पना	११	२५	१९	४४
	लामो चौतारा बसपार्क	२४	५३	७३	१२६
	सुस्लिड	३६	७३	९९	१७२
	खाल्डे	२९	७०	८९	१५९
	आरुबाटे	१६	३६	३३	६९
	जम्मा	४२९	९८१	१,०७९	२,०६०
कूल जम्मा		३,९६२	९,४२९	१०,२६४	१९,६९३

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

३.५ उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण

उमेर अनुसार जनसङ्ख्या विश्लेषण गर्न जनसङ्ख्याको उमेरलाई १ देखि ४ वर्ष, ५ देखि ९ वर्ष, १० देखि १४ वर्ष, १५ देखि २४ वर्ष, २५ देखि ४५ वर्ष, ४६ देखि ५९ वर्ष, ६० देखि ६९ वर्ष तथा ७० वर्षमाथि गरी ८ समूहमा विभाजन गरिएको छ । सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार नगरपालिकामा १ देखि ४ वर्षको जम्मा सङ्ख्या १०४० जना रहेको छ । यसैगरी ५ देखि ९ वर्षका बालबालिकाहरू १५२६ तथा १० देखि १४ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाको सङ्ख्या १५५० रहेको छ । १५ देखि २४ वर्षसम्मका युवाहरूको सङ्ख्या ३८१५, २५ देखि ४५

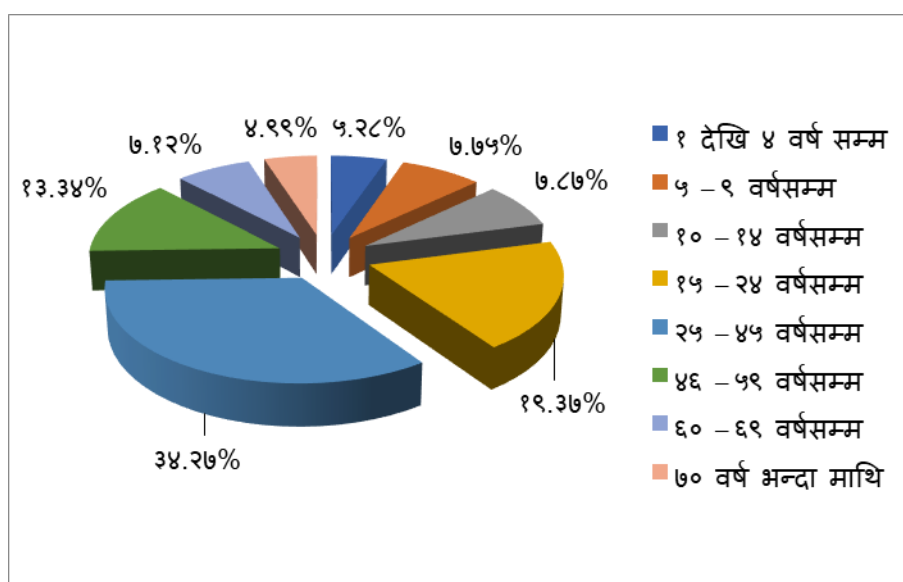
वर्षको २६२८, ४६ देखि ५९ वर्षको १४०२ रहेको छ भने ७० वर्ष उमेर पुगेका जेष्ठ नागरिकहरूको सङ्ख्या ९८३ जना रहेको छ । नगरपालिकामा उमेर अनुसार जनसङ्ख्या विवरण तालिका नं. ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६ : उमेरको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	१ देखि ४ वर्ष सम्म	५ - ९ वर्षसम्म	१० - १४ वर्षसम्म	१५ - २४ वर्षसम्म	२५ - ४५ वर्षसम्म	४६ - ५९ वर्षसम्म	६० - ६९ वर्षसम्म	७० वर्ष भन्दा माथि	जम्मा
१	१०९	१७३	१८७	५१९	८९१	४१८	१८८	१०८	२,५९३
२	९०	१२०	१५९	४२४	६९०	२९५	१२२	९८	१,९९८
३	४६	७५	५६	१८४	३१६	११५	१०१	५५	९४८
४	१२२	१६०	१५५	३५५	६७३	२६८	१४२	१२०	१,९९५
५	७८	१११	९८	२३७	४३३	१४९	९८	५२	१,२५६
६	१४१	१८७	२००	४१३	८१७	३२०	१५२	१०३	२,३३३
७	८७	१३०	१६९	४०७	६८८	२५१	१३२	८९	१,९५३
८	१०२	१७४	१४९	३४०	५७४	२०६	११३	९९	१,७५७
९	१४४	२३४	२३१	५४२	९७३	३५४	१९०	१३२	२,८००
१०	१२१	१६२	१४६	३९४	६९४	२५२	१६४	१२७	२,०६०
जम्मा	१,०४०	१,५२६	१,५५०	३,८१५	६,७४९	२,६२८	१,४०२	९८३	१९,६९३
प्रतिशतमा	५.२८%	७.७५%	७.८७%	१९.३७%	३४.२७%	१३.३४%	७.१२%	४.९९%	

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं ३: उमेरको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

३.६ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण

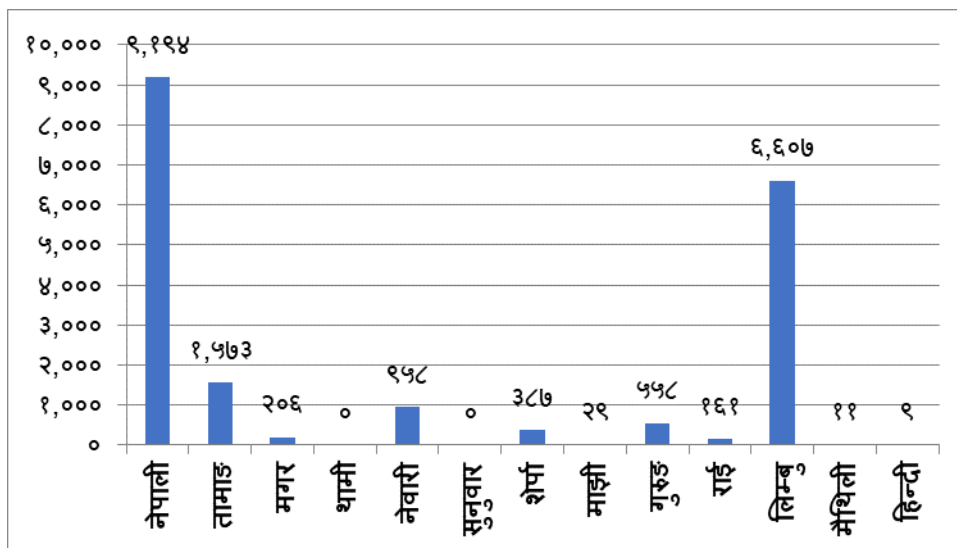
नगरपालिकामा बसोबास गर्ने नागरिकहरू मातृ भाषाको आधारमा हेर्दा नेपाली, तामाङ, नेवारी, मगर, लिम्बु, राई लगायतका मातृ भाषा रहेका छन् । भाषागत बाहुल्य हेर्दा सबैभन्दा बढी नेपाली ४६ दशमलव ६९ प्रतिशत रहेका छन् भने दोस्रोमा लिम्बु ३३ दशमलव ५५ प्रतिशत, तेस्रोमा तामाङ ७ दशमलव ९९ प्रतिशत, चौथोमा नेवारी ४ दशमलव ८६ प्रतिशत रहेका छन् भने बाँकी अन्य भाषी रहेका छन् । यस नगरपालिको मातृभाषाका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण तालिका नं. ७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७ : मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	नेपाली	तामाङ	मगर	नेवारी	शेर्पा	माझी	गुरुङ	राई	लिम्बु	मैथिली	हिन्दी	जम्मा
१	१,६४७	१८१	२४	९५	०	२	४	४९	५८२	०	९	२,५९३
२	९६४	४२५	१४	१०३	१०	११	०	१४	४४६	११	०	१,९९८
३	५९७	१६९	२२	११९	०	८	०	०	३३	०	०	९४८
४	१,८७७	५९	०	०	०	०	०	०	५९	०	०	१,९९५
५	४८६	०	१२	०	०	०	०	१३	७४५	०	०	१,२५६
६	१,०६८	२३	०	२२२	३४८	०	२५	६	६४१	०	०	२,३३३
७	६३२	३२२	०	३०	२९	०	५११	०	४२९	०	०	१,९५३
८	३२७	९१	५३	२५२	०	०	१२	०	१,०२२	०	०	१,७५७
९	७९४	१५१	४	१३७	०	४	०	८	१,७०२	०	०	२,८००
१०	८०२	१५२	७७	०	०	४	६	७१	९४८	०	०	२,०६०
जम्मा	९,१९४	१,५७३	२०६	९५८	३८७	२९	५५८	१६१	६,६०७	११	९	१९,६९३
प्रतिशतमा	४६.६९%	७.९९%	१.०५%	४.८६%	१.९७%	०.१५%	२.८३%	०.८२%	३३.५५%	०.०६%	०.०५%	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७८

चित्र नं ४: मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण

३.७ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण

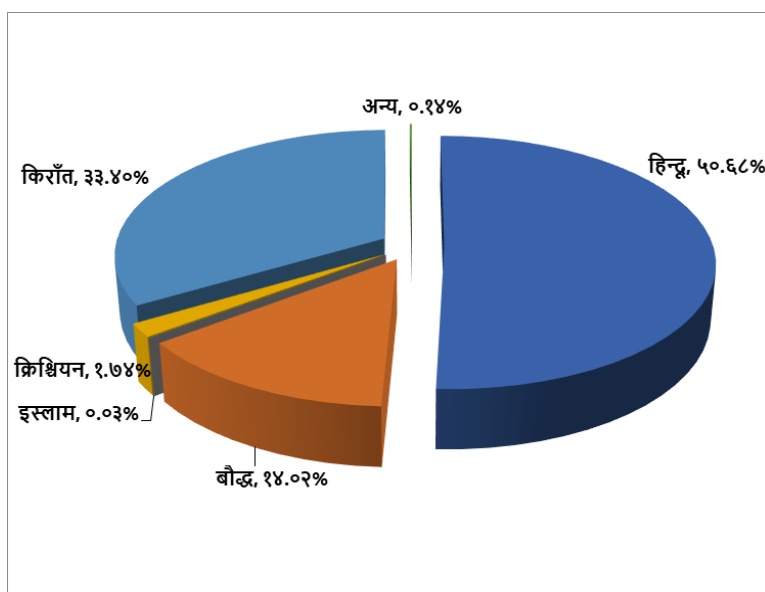
यस नगरपालिकामा मुख्यतः हिन्दू धर्म मान्नेहरूको संख्या बढी देखिन्छ । शेर्पा र तामाङ जातिको बसोबास भएको कारण बौद्ध धर्मालम्बी र सुनुवार जातिको पनि बसोबास उल्लेख्य भएकोले किराँत धर्म मान्नेहरूको सङ्ख्या पनि पर्याप्त देखिन्छ भने क्रिश्चियन धर्म मान्नेहरू पनि नगरपालिकामा रहेका छन् । घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार नगरपालिकाभरि हिन्दू धर्म मान्नेहरू ५० दशमलव ६८ प्रतिशत, किराँत धर्म मान्ने ३३ दशमलव ४० र बौद्ध १४ दशमलव शुन्य २ प्रतिशत, प्रतिशत रहेको छ । यसैगरी क्रिश्चियन १ दशमलव ४७ प्रतिशत रहेको छ । यस नगरपालिको धर्मका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण तालिका नं. ८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८ : धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	हिन्दू	बौद्ध	इस्लाम	क्रिश्चियन	किराँत	अन्य	जम्मा
१	१,७३८	२००	६	९	६४०	०	२,५९३
२	१,०४३	४२९	०	६१	४६५	०	१,९९८
३	७१९	१७३	०	३१	२५	०	९४८
४	१,८६२	७७	०	०	५६	०	१,९९५
५	४९५	०	०	८८	६४६	२७	१,२५६
६	१,२७५	३८३	०	२३	६५२	०	२,३३३
७	६५९	८६३	०	५	४२६	०	१,९५३
८	४४८	२५१	०	४०	१,०१८	०	१,७५७
९	९०९	१८१	०	२७	१,६८३	०	२,८००
१०	८३३	२०३	०	५८	९६६	०	२,०६०
जम्मा	९,९८१	२,७६०	६	३४२	६,५७७	२७	१९,६९३
प्रतिशतमा	५०.६८%	१४.०२%	०.०३%	१.७४%	३३.४०%	०.१४%	

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं ५ : धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण

३.१० जातिगत समूहको आधारमा घरधुरी र जनसंख्या विवरण

जातिगत समूहमा प्रचलनमा रहे अनुसार ३ किसिम र साम्प्रदायिक रूपमा पहाडी र मधेसी गरी २ किसिममा वर्गीकरण गरिएको छ । जस अनुसार दलित, जनजाति र क्षेत्री/ब्राम्हण रहेका छन् । तराइबाट आएका केही घर स्थायी रूपमा बसिरहेकोले सोही अनुसार मधेसी जातजाति पनि यहाँ रहेका छन् । यस वर्गीकरण अनुसार पहाडी दलित जनसङ्ख्या १० दशमलव ६८ प्रतिशत र मधेसी दलित शुन्य दशमलव शुन्य ८ प्रतिशत रहेको छ । यसैगरी पहाडी जनजाति ५६ दशमलव ६४ प्रतिशत, जनसंख्या रहेका छन् भने क्षेत्री/ब्राम्हण ३२ दशमलव ३२ प्रतिशत रहेका छन् । यसरी हेर्दा यस नगरपालिकामा सबैभन्दा बढी जनजाति समूहको बसोबास रहेको छ । यस नगरपालिकाको जातिगत समूहको आधारमा घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण तालिका नं. ९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ९ : जातिगत समूहको आधारमा घरधुरी र जनसंख्या विवरण (क)

वडा नं.	पहाडी दलित		पहाडी जनजाति		पहाडी अन्य		सन्ध्यासी	
	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या
१	८२	३४३	२७०	१,१३४	२५३	१,१०७	०	०
२	३८	१७३	२४६	१,०८९	१५९	७११	१	५
३	४२	१९७	७२	३५८	७६	३९३	०	०
४	९१	५३४	५४	३१४	१९९	१,१४७	०	०
५	७	२५	१४९	७८८	७१	४२४	४	१९
६	१९	८७	२६८	१,२९९	१८३	९४१	०	०
७	३२	१६१	२७०	१,३४३	९५	४४९	०	०
८	३७	१६८	३०४	१,४६९	२३	१२०	०	०
९	३५	२१४	३५७	२,०७९	८७	४९७	१	१०
१०	४०	२०२	२६०	१,२८२	१२९	५७६	०	०
जम्मा	४२३	२,१०४	२,२५०	११,१५५	१,२७५	६,३६५	६	३४
प्रतिशतमा	१०.६८%	१०.६८%	५६.७९%	५६.६४%	३२.१८%	३२.३२%	०.१५%	०.१७%

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

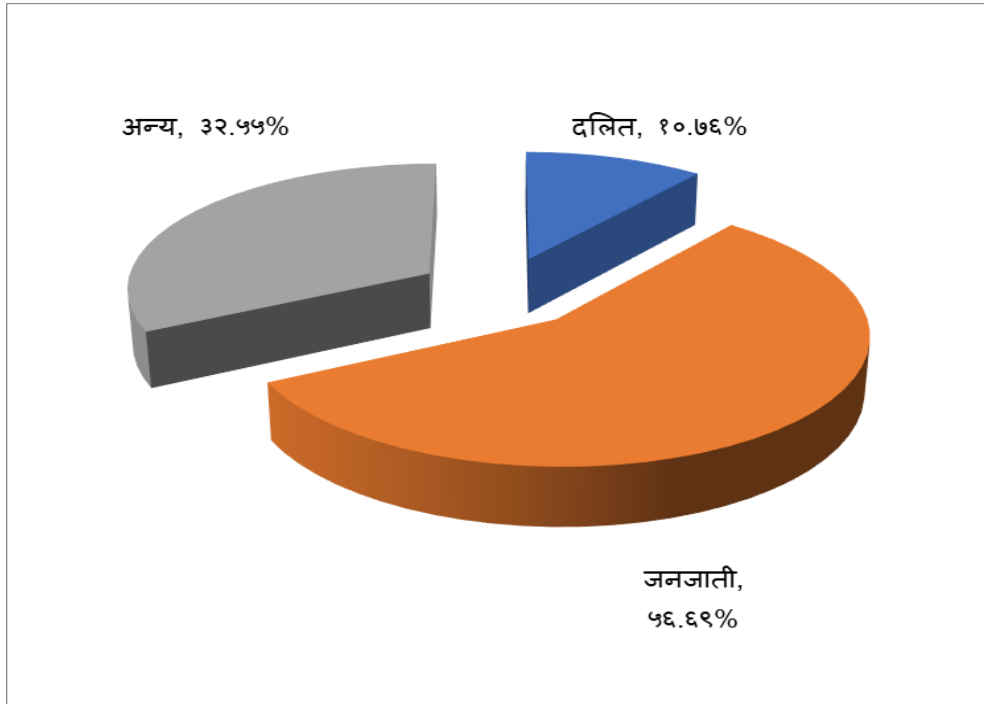
तालिका नं. १० : जातिगत समूहको आधारमा घरधुरी र जनसंख्या विवरण (ख)

वडा नं.	मधेशी दलित		मधेशी जनजाति		मधेशी ब्राह्मण तथा राजपुत		मुसलमान		जम्मा	
	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या
१	०	०	१	४	१	१	१	४	६०८	२,५९३
२	३	१५	१	५	०	०	०	०	४४८	१,९९८
३	०	०	०	०	०	०	०	०	१९०	९४८
४	०	०	०	०	०	०	०	०	३४४	१,९९५
५	०	०	०	०	०	०	०	०	२३१	१,२५६

वडा नं.	मधेशी दलित		मधेशी जनजाति		मधेशी ब्राह्मण तथा राजपुत		मुसलमान		जम्मा	
	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या
६	०	०	०	०	१	६	०	०	४७१	२,३३३
७	०	०	०	०	०	०	०	०	३९७	१,९५३
८	०	०	०	०	०	०	०	०	३६४	१,७५७
९	०	०	०	०	०	०	०	०	४८०	२,८००
१०	०	०	०	०	०	०	०	०	४२९	२,०६०
जम्मा	३	१५	२	९	२	७	१	४	३,९६२	१९,६९३
प्रतिशतमा	०.०८%	०.०८%	०.०५%	०.०५%	०.०५%	०.०४%	०.०३%	०.०२%		

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

चित्र नं ६: जातिगत समूहको आधारमा जनसंख्या

३.१२ पेशाका आधारमा जनसंख्या विवरण

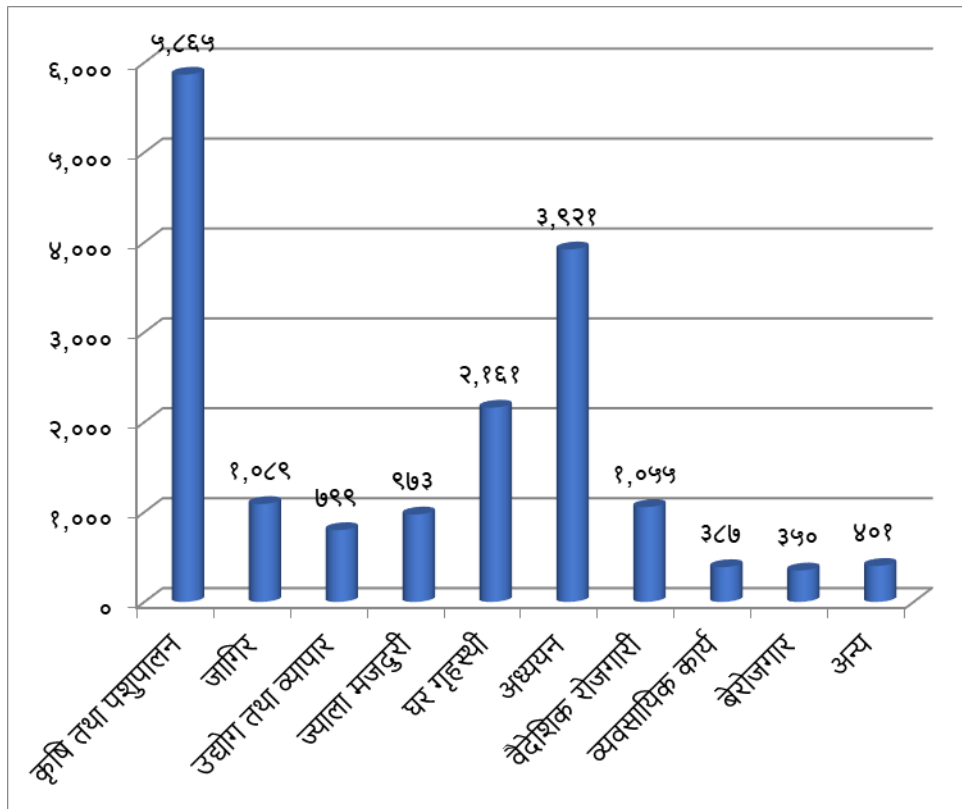
नगरपालिकाका १० वर्ष भन्दा माथि उमेर समूहको व्यक्तिगत पेशा सम्बन्धी जानकारी सङ्कलन गरिएको छ । प्राप्त विवरण अनुसार सबैभन्दा बढी ३४ दशमलव ५० प्रतिशत मानिसहरू कृषि तथा पशुपालन पेशामा संलग्न छन् । यसैगरी अध्ययनमा २३ प्रतिशत, ज्याला मजदुरीमा ५ दशमलव शून्य ७२ प्रतिशत, घर गृहस्थीमा १२ दशमलव ७१ प्रतिशत रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारमा ६ दशमलव शून्य २१ प्रतिशत, जागिरमा ६ दशमलव ४१ प्रतिशत, उद्योग तथा व्यापारमा ४ दशमलव ७० प्रतिशत, व्यवसायिक कार्यमा २ दशमलव २८ प्रतिशत र अन्यमा २ दशमलव ३६ प्रतिशत रहेको छ भने उपयुक्त पेशामा आवद्ध नभएका बेरोजगार ३५० जना रहेका छन् । यस नगरपालिकाका मानिसहरूको व्यक्तिगत पेशा सम्बन्धी विवरण तालिका नं. ११ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ११ : पेशाका आधारमा जनसंख्या

वडा नं.	कृषि तथा पशुपालन	जागिर	उद्योग तथा व्यापार	ज्याला मजदुरी	घर गृहस्थी	अध्ययन	वैदेशिक रोजगारी	व्यवसायिक कार्य	बेरोजगार	अन्य	जम्मा
१	२०६	२३३	२७४	२१३	४७१	५४६	१३९	६०	७४	७४	२,२९०
२	४०३	२०२	१४२	९९	२४२	३९७	१०६	१२	९७	८८	१,७८८
३	३५९	७०	२६	८३	४८	१८८	२४	२५	१	३	८२७
४	६३६	११२	२३	७६	२२६	३६६	७५	१२७	१७	१४	१,६७२
५	२७५	२९	०	५१	२७८	२०५	८५	५३	६२	१७	१,०५५
६	९४६	१०५	८९	७७	९०	४६६	१४४	४७	२६	११	२,००१
७	५७६	७७	८४	७९	२६४	४७५	१४९	१२	७	१४	१,७३७
८	९२१	५३	४	३५	३९	३४८	६२	९	७	२	१,४८०
९	६७६	१३१	११४	२१०	३७९	५३४	१३९	२४	४६	१२०	२,३७३
१०	८६७	७७	४३	५०	१२४	३९६	१३२	१८	१३	५८	१,७७८
जम्मा	५,८६५	१,०८९	७९९	९७३	२,१६१	३,९२१	१,०५५	३८७	३५०	४०१	१७,००१
प्रतिशतमा	३४.५०%	६.४१%	४.७०%	५.७२%	१२.७१%	२३.०६%	६.२१%	२.२८%	२.०६%	२.३६%	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७८

चित्र नं. ७ : पेशाका आधारमा जनसंख्या

३.१३ आर्थिक रूपले सकृय जनसंख्या विवरण

मानिसहरूले खपत गर्ने सामान र सेवा उत्पादन गर्न सक्ने जनसंख्यालाई आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या भनेर पारिभाषित गरिएको पाइन्छ तर को व्यक्ति सकृय हो वा को होइन भनी निर्धारण गर्न छुट्टै अध्ययन गर्नुपर्नेहुन्छ । नेपालको अभ्यास हेर्दा फरकफरक राष्ट्रिय जनगणनामा विभिन्न आधार लिई सक्रिय जनसङ्ख्याको आकार निर्धारण गरिएको देखिन्छ । तसर्थ यहाँको सन्दर्भमा १५ वर्षदेखि ५९ वर्षसम्मको उमेरलाई आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्याको रूपमा लिइएको छ । जसअनुसार यहाँ ६७ प्रतिशत जनसङ्ख्या आर्थिक रूपमा सक्रिय देखिन्छ । वडागत रूपमा हेर्दा आर्थिक रूपमा सकृय जनसङ्ख्या सबैभन्दा बढी वडा नं. २ मा र सबै भन्दा कम वडा नं. ८ मा रहेका छन् । यस नगरपालिकाको आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्याको विवरण तालिका नं. १२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १२ : आर्थिक रूपले सकृय जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा जनसंख्या	आर्थिक रूपमा सकृय जनसंख्या	आर्थिक रूपमा सकृय जनसंख्या (प्रतिशतमा)
१	२,५९३	१८२८	७०
२	१,९९८	१४०९	७१
३	९४८	६१५	६५
४	१,९९५	१२९६	६५
५	१,२५६	८१९	६५
६	२,३३३	१५५०	६६
७	१,९५३	१३४६	६९
८	१,७५७	११२०	६४
९	२,८००	१८६९	६७
१०	२,०६०	१३४०	६५
जम्मा	१९,६९३	१३१९२	६७

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७८

३.१४ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

अपाङ्गतालाई प्रकारगत रूपमा ६ प्रकारमा बर्गीकरण गरिएको छ । यस नगरपालिकाका जम्मा १७९९ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेका छन् । प्रकारगत रूपमा हेर्दा यस नगरपालिकामा सबैभन्दा बढी शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू छन् । सबैभन्दा कम सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेका छन् । प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार शारीरिक अपाङ्गता ६५ जना, दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता भएका २५ जना, सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता १५ जना, बोलाइ सम्बन्धी १९ जना, मानसिक अपाङ्गता ३ जना र बहुअपाङ्गता भएका व्यक्ति ६९९ जना रहेका छन् । यस नगरपालिकाको प्रकारगत रूपमा अपाङ्गताको अवस्थाको विवरण तालिका नं. १३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १३ : प्रकारगत रुपमा अपाङ्गताको अवस्था विवरण

वडा नं.	शारीरिक अपाङ्ग वा विकलाङ्ग	दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता	सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता	बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता	जम्मा
१	७	१	२	१	२	०	१३
२	५	२	०	३	६	०	१६
३	०	२	०	२	२	०	६
४	७	९	४	३	५	८	३६
५	४	१	२	१	०	०	८
६	१५	२	१	२	५	०	२५
७	२	१	१	०	६	६	१६
८	१०	२	२	०	७	०	२१
९	६	४	१	२	२	०	१५
१०	९	१	२	५	१	५	२३
जम्मा	६५	२५	१५	१९	३६	१९	१७९
प्रतिशतमा	३६.३१%	१३.९७%	८.३८%	१०.६१%	२०.११%	१०.६१%	

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

३.१५ अपाङ्गता परिचयपत्र

घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिमध्ये जम्मा ७२ जनाले मात्र परिचय पत्र लिएको पाइयो । परिचय पत्र प्राप्त मध्येसबैभन्दा बढी 'ख' वर्ग, दोस्रोमा 'क' वर्ग रहेका छन् भने त्यसपछि 'ग' र 'घ' वर्ग रहेका छन् । यस नगरपालिकाको अपाङ्गता परिचय पत्र पाएको सङ्ख्याको विवरण तालिका नं. १४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १४ : अपाङ्गता परिचयपत्र विवरण

वडा नं.	क वर्ग (रातो कार्ड)	ख वर्ग (निलो कार्ड)	ग वर्ग (पहेँलो कार्ड)	घ वर्ग (सेतो कार्ड)	जम्मा
१	५	४	०	०	९
२	३	५	१	१	१०
३	०	०	०	०	०
४	०	१	०	०	१
५	३	०	२	०	५
६	५	११	३	०	१९
७	०	०	१	०	१
८	२	३	०	१	६
९	४	८	०	०	१२

वडा नं.	क वर्ग (रातो कार्ड)	ख वर्ग (निलो कार्ड)	ग वर्ग (पहेँलो कार्ड)	घ वर्ग (सेतो कार्ड)	जम्मा
१०	४	४	०	१	९
जम्मा	२६	३६	७	३	७२
प्रतिशतमा	३६.११%	५०.००%	९.७२%	४.१७%	

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

३.१८ वैवाहिक अवस्था

विवाह एउटा सामाजिक संस्था हो । यसको पनि विभिन्न अवयवहरू हुन्छन् । सर्भेक्षणका क्रममा १० वर्ष भन्दा माथिका उमेर भएका व्यक्तिको वैवाहिक अवस्थाको बारेमा सोधिएको थियो । जसमध्ये विवाहित व्यक्ति ६५ दशमलव ४२ प्रतिशत र अविवाहित व्यक्ति ३२ दशमलव २४ प्रतिशत पाइयो । त्यसैगरी बहुविवाह गर्ने शुन्य दशमलव १९ प्रतिशत, एकल महिला १ दशमलव ४३ प्रतिशत, एकल पुरुष १ दशमलव ४३ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी सम्बन्ध विच्छेद हुने १४ जना र विवाह भई सम्बन्ध छुट्टिएको ४१ जना रहेका छन् । यस नगरपालिकाको १० वर्ष भन्दा माथि उमेर भएकाहरूको वैवाहिक अवस्थाको विवरण तालिका नं. १५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १५ : १० वर्ष भन्दा माथिका उमेर भएकाहरूको वैवाहिक अवस्था

वडा नं.	विवाहित	अविवाहित	बहुविवाह	एकल महिला	एकल पुरुष	सम्बन्ध विच्छेद	विवाह भएको तर छुट्टिएको	जम्मा
१	१,५५९	७२४	०	०	०	०	०	२,२८३
२	१,०५६	५८४	१	७२	२०	६	१०	१,७४९
३	५३३	२४६	०	३८	६	३	०	८२६
४	१,२२०	४७२	१	१३	२	०	२	१,७१०
५	७३१	३३५	०	०	०	०	०	१,०६६
६	१,३०४	६३५	३	२४	६	४	१६	१,९९२
७	१,११९	६०८	३	१	०	०	०	१,७३१
८	९१०	४८६	१७	४७	१९	०	०	१,४७९
९	१,५२२	८२६	५	४१	१३	१	९	२,४१७
१०	१,१७८	५७०	२	७	१	०	४	१,७६२
जम्मा	११,१३२	५,४८६	३२	२४३	६७	१४	४१	१७,०१५
प्रतिशतमा	६५.४२%	३२.२४%	०.१९%	१.४३%	०.३९%	०.०८%	०.२४%	

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

३.१९ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित विवरण

आ.व. २०७८/०७९ मा यस नगरपालिकाबाट सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित हुनेहरूको सङ्ख्या १७३५ जना रहेका छ । जसमा जसमा पुरुष ६७३ जना र महिला १०६२ जना रहेका छन् ।

परिच्छेद ४

आर्थिक अवस्था

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण

४.१.१ परिवारको मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

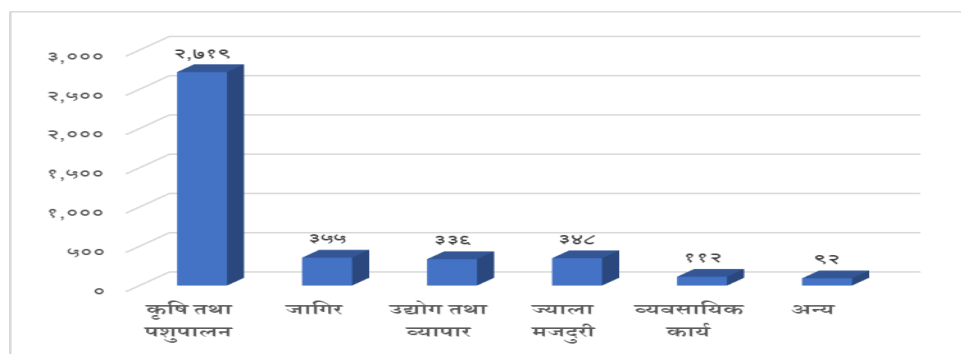
यस नगरपालिकाका मानिसहरूको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ, जहाँ ६८ दशमलव ६३ मानिसहरू कृषि पेशामा संलग्न छन् । दोस्रोमा जागिर गर्ने मानिसहरू ८ दशमलव ९६ प्रतिशत रहेका छन् भने तेस्रो पेशा ज्याला मजदुरी गर्नेहरू ८ दशमलव ७८ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसपछि ८ दशमलव ४८ प्रतिशत मानिसहरू उद्यम व्यवसाय, २ दशमलव ८३ प्रतिशत व्यवसायिक कार्यमा संलग्न छन् । यस नगरपालिकाका मानिसहरूको मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण तालिका नं. १६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १६ : परिवारको मुख्य पेशा

वडा नं.	कृषि तथा पशुपालन	जागिर	उद्योग तथा व्यापार	ज्याला मजदुरी	व्यवसायिक कार्य	अन्य	जम्मा
१	१७२	११८	१४३	११६	३६	२३	६०८
२	२०१	११५	७४	४९	८	१	४४८
३	१३४	१०	६	३३	७	०	१९०
४	३०९	६	२	१०	१०	७	३४४
५	१८८	५	०	२६	८	४	२३१
६	३७९	२८	२७	१८	१८	१	४७१
७	२७८	३०	३७	२७	५	२०	३९७
८	३३९	८	२	११	४	०	३६४
९	३५०	१८	२८	४४	८	३२	४८०
१०	३६९	१७	१७	१४	८	४	४२९
जम्मा	२,७१९	३५५	३३६	३४८	११२	९२	३,९६२
प्रतिशतमा	६८.६३%	८.९६%	८.४८%	८.७८%	२.८३%	२.३२%	

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं. ८ : परिवारको मुख्य पेशा

४.१.३ वैदेशिक रेमिट्यान्स आम्दानी

घरघुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त जानकारी अनुसार गत १ वर्षको रेमिट्यान्स आम्दानी ३७ करोड १८ लाख २ हजार ४७५ रुपैयाँ रहेको छ । जम्मा १०५१ जनाले बिदेशबाट पठाएको रकम सरदर प्रतिव्यक्ति रेमिट्यान्स ३ लाख ५३ हजार ७८४ रुपैयाँ रहेको छ । यस नगरपालिकाबाट बैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरूले गत १ वर्षमा पठाएको रेमिट्यान्सको विवरण तालिका नं. १७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १७ : वैदेशिक रेमिट्यान्स आम्दानी

वडा नं.	वैदेशिक रोजगारमा जानेको संख्या	रेमिट्यान्स रकम रु.	प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष रेमिट्यान्स रु
१	१३९	४५,८७०,०००	३३०,०००
२	१०६	२१,४१०,०००	२०१,९८१
३	२६	६,४००,०००	२४६,१५४
४	७५	२२,३९५,०७५	२९८,६०१
५	८४	२५,३४४,०००	३०१,७१४
६	१४३	८४,७९४,०००	५९२,९६५
७	१५०	५५,१३३,४००	३६७,५५६
८	५७	१५,४९०,०००	२७१,७५४
९	१३८	७९,२२०,०००	५७४,०५८
१०	१३३	१५,७७०,०००	११८,५७१
जम्मा	१,०५१	३७१,८२६,४७५	३५३,७८४

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.१.४ रेमिट्यान्स रकमको खर्च विवरण

यस नगरपालिकाको आर्थिक आम्दानीको स्रोत मध्ये रेमिट्यान्स मुख्य स्रोत हो । यद्यपि सो रकम कहाँ खर्च भइरहेको छ भन्ने विषय पनि जानकारीमा ल्याइनु पर्ने विषय हो । घरघुरी सर्भेक्षणका क्रममा रेमिट्यान्स प्राप्त गर्ने घरपरिवारलाई गत १ वर्षमा प्राप्त भएको रेमिट्यान्स रकम खर्च हुने ८ वटा क्षेत्रका बारेमा सोधिएको थियो । क्षेत्रगत रूपमा प्राप्त जानकारी अनुसार सबैभन्दा बढी दैनिक बचत गरेको पाइयो । जसमा २८ दशमलव १२ प्रतिशत व्यक्तिहरूले ऋण भुक्तानी गरेका छन् । यसैगरी दोस्रोमा उपभोगमा खर्च, तेस्रोमा शिक्षा स्वास्थ्य, चौथोमा ऋण तिर्न खर्च गर्ने गरेका छन् । यी बाहेक बाँकी खर्चहरूमा सामाजिक कार्य, व्यवसायिक लगानी र अन्य क्षेत्र रहेका छन् । रेमिट्यान्स रकम खर्च सम्बन्धी विवरण तालिका नं. १८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

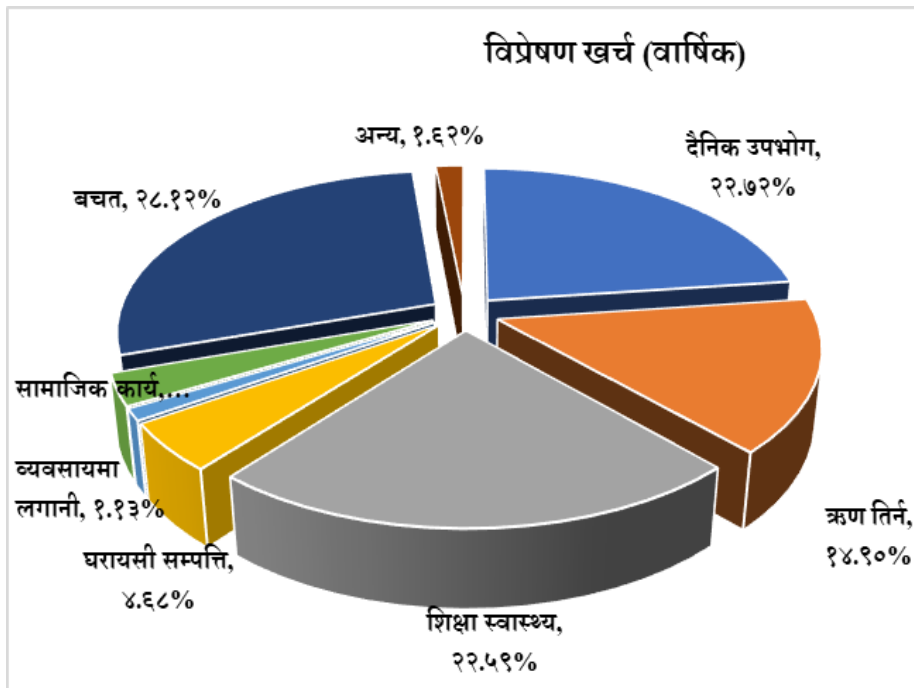
तालिका नं. १८ : रेमिट्यान्स रकमको खर्च विवरण

वडा नं.	विप्रेषण लगानीका क्षेत्रहरू							
	दैनिक उपभोग	ऋण तिर्न	शिक्षा स्वास्थ्य	घरायसी सम्पत्ति	व्यवसायमा लगानी	सामाजिक कार्य	बचत	अन्य
१	१०,८९०,०००	१५,४२०,०००	७,७१०,०००	१,८६०,०००	०	४००,०००	८,३४०,०००	३५०,०००
२	६,८७०,०००	९,३४०,०००	१,५१५,०००	१०५,०००	९२,०००	३३५,०००	२,२८८,०००	६५,०००
३	२,०७५,०००	१,२७५,०००	६००,०००	४७५,०००	४२०,०००	६०,०००	५४०,०००	६०५,०००
४	१०,२१५,०००	३,३५५,०००	४,२१५,०००	०	१,५२५,०००	२०१,०००	२,५७९,०००	५,०००
५	४,८१५,०००	१,३३०,०००	५,३९५,०००	१,०००,०००	५००,०००	४,४८५,०००	५,८००,०००	१,६१५,०००
६	१२,४४५,०००	१२,१८०,०००	१४,०७०,०००	१४०,०००	८६०,०००	३,९७५,०००	४०,३०४,०००	०

वडा नं.	विप्रेषण लगानीका क्षेत्रहरू							
	दैनिक उपभोग	ऋण तिर्न	शिक्षा स्वास्थ्य	घरायसी सम्पत्ति	व्यवसायमा लगानी	सामाजिक कार्य	बचत	अन्य
७	१५,०८०,०००	३,५२०,०००	१६,५१०,०००	७,४११,४००	२८०,०००	१,६६५,०००	१०,८२०,०००	५६७,०००
८	१४५,५००	५,९६१,०००	७९३,०००	१५९,५००	१९७,०००	२०४,०००	७,२९४,०००	१९६,०००
९	१७,१९०,०००	१,६००,०००	३०,२७५,०००	२,६००,०००	०	१०,०००	२४,९९५,०००	२,६१०,०००
१०	४,७४५,०००	१,४१५,०००	२,९२०,०००	३,६५५,०००	३१५,०००	१४०,०००	१,६०५,०००	२०,०००
जम्मा	८४,४७०,५००	५५,३९६,०००	८४,००३,०००	१७,४०५,९००	४,१८९,०००	११,४७५,०००	१०४,५६५,०००	६,०३३,०००
प्रतिशत %	२२.७२%	१४.९०%	२२.५९%	४.६८%	१.१३%	३.०९%	२८.१२%	१.६२%

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं. ९ : रेमिट्यान्स रकमको खर्च

४.१.७ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

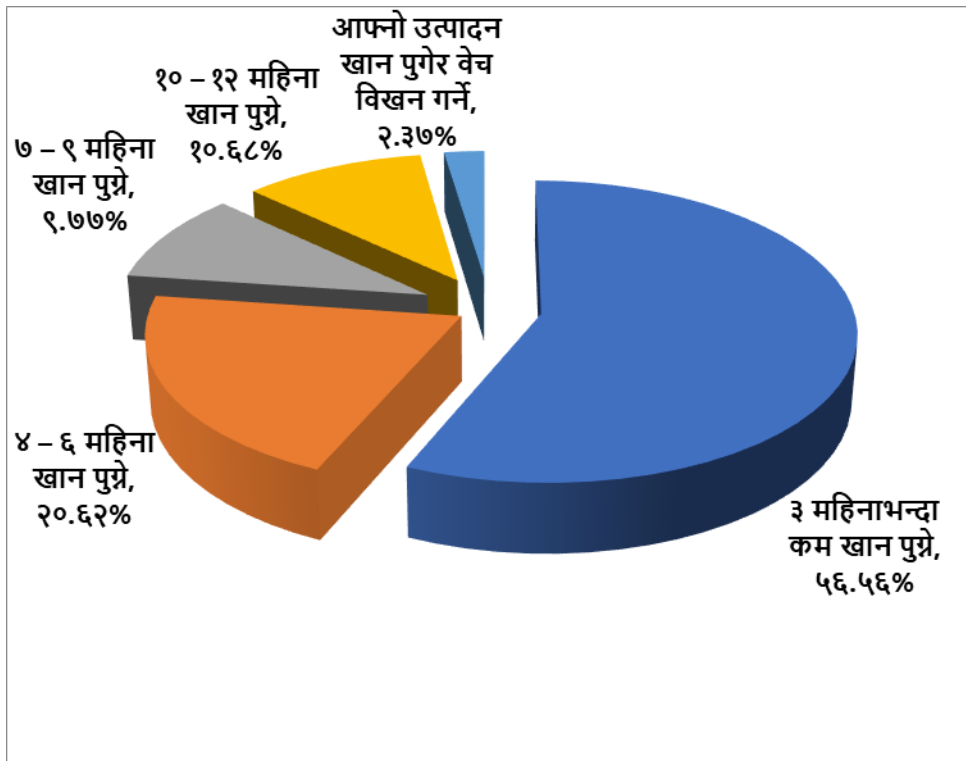
खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्थाले कुनै पनि ठाँउको विकासको सूचकको रूपमा जानकारी दिइरहेको हुन्छ । यस म्याङलुङ नगरपालिकाको सन्दर्भमा खाद्य सुरक्षा एउटा मध्यम चुनौति देखिएको छ । यहाँको हावापानी तथा भौगोलिक अवस्थाको कारण उत्पादकत्व कम भएकोले उत्पादित खाद्यान्नले धान्न नसक्ने र बाहिरबाट खाद्यान्न आपूर्ति गर्ने अभ्यासले स्थानीय मानिसहरूको खेतीपाती र जमीन मलजल गर्ने अभ्यासमा कमी आई जमीनको उर्वराशक्तीमा ह्रास आउनाको साथै जमीन बाँधो राख्ने चलन बढ्न गएको छ । घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलनका क्रममा यस नगरपालिकाको ३९६२ घरधुरीको खाद्यान्न सुरक्षाको तथ्याङ्क प्राप्त भएको छ । उपलब्ध जानकारी अनुसार यहाँ ३ महिना भन्दा कम खान पुग्नेमा सबैभन्दा बढी ५६ दशमलव ५६ प्रतिशत रहेको छ । यसपछि ४ देखि ६ महिना खान पुग्नेमा २० दशमलव ६२ प्रतिशत, ७ देखि ९ महिना खान पुग्नेमा ९ दशमलव ७७ प्रतिशत, १० देखि १२ महिना खान पुग्नेमा १० दशमलव ६८ प्रतिशत र आफ्नो उत्पादन बेचविखन गर्ने निकै कम अर्थात् २ दशमलव ३७ प्रतिशत रहेको छ । यस नगरपालिकाको खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था तालिका नं. १९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १९ : खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

वडा नं.	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने	४ - ६ महिना खान पुग्ने	७ - ९ महिना खान पुग्ने	१० - १२ महिना खान पुग्ने	आफ्नो उत्पादन खान पुगेर वेच विखन गर्ने	जम्मा
१	६०३	१	१	३	०	६०८
२	३३१	९७	१८	२	०	४४८
३	६६	४६	४३	२३	१२	१९०
४	१२९	७८	४८	७९	१०	३४४
५	७८	५८	३३	५४	८	२३१
६	२१५	१५७	४२	५५	२	४७१
७	२४५	११०	१८	२३	१	३९७
८	११६	११०	३८	५८	४२	३६४
९	१५७	७३	१३०	१०४	१६	४८०
१०	३०१	८७	१६	२२	३	४२९
जम्मा	२,२४१	८१७	३८७	४२३	९४	३,९६२
प्रतिशतमा	५६.५६%	२०.६२%	९.७७%	१०.६८%	२.३७%	

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं. १० : खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

४.१.८ क्षेत्रगत रूपमा वैदेशिक रोजगारी

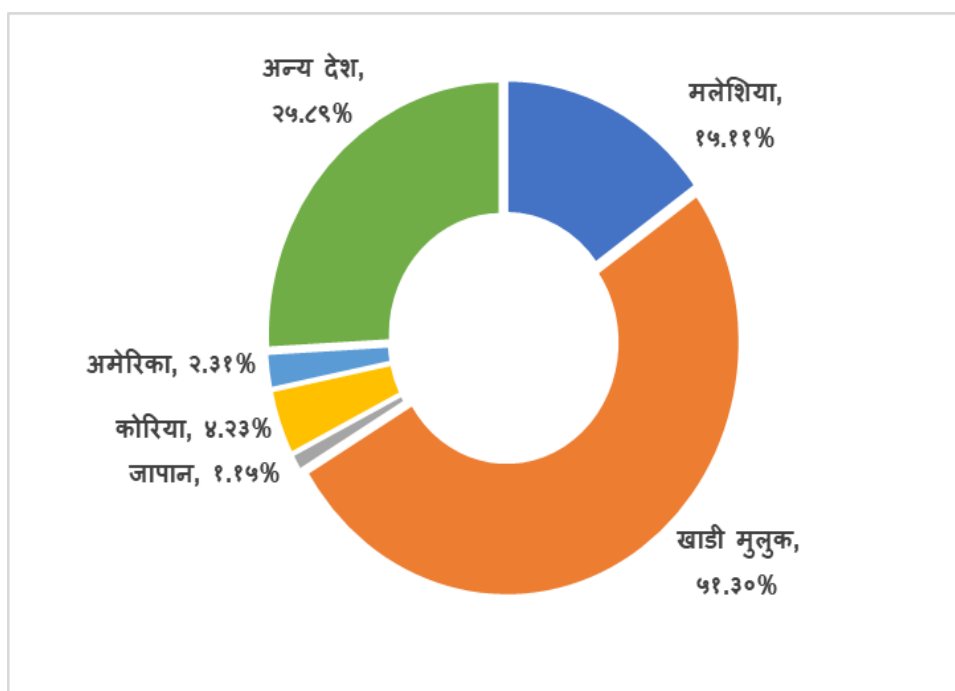
यस नगरपालिकाबाट १०५१ जना वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये क्षेत्रगत रूपमा हेर्दा मुख्यगरी ४ क्षेत्रमा वर्गिकरण गरिएको छ । यहाँका मानिसहरू सबैभन्दा बढी खाडी मुलुक गएका छन् । हाल वैदेशिक रोजगारमा हुनेमा खाडी मुलुकमा ४८ प्रतिशत मानिसहरू रहेका छन् । मलेशियामा १४ दशमलव १४ प्रतिशत, जापानमा १ दशमलव १५ प्रतिशत, कोरियामा ४ दशमलव २३ प्रतिशत र अमेरिकामा २ दशमलव ३१ प्रतिशत मानिसहरू रहेका छन् । बाँकी अन्य देशमा गएको पाइएको छ । भारतमा गएका रोजगारका लागि गएका व्यक्तिहरू यसमा समावेश गरिएका छैनन् । यस नगरपालिकाबाट क्षेत्रगत रूपमा वैदेशिक रोजगारमा जानेको विवरण तालिका नं. २० मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३१ : खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

मलेशिया	खाडी मुलुक	जापान	कोरिया	अमेरिका	अन्य देश
१५.११%	५१.३०%	१.१५%	४.२३%	२.३१%	२५.८९%

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं. ११ : खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

४.१.८ देशगत रूपमा वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरूको विवरण

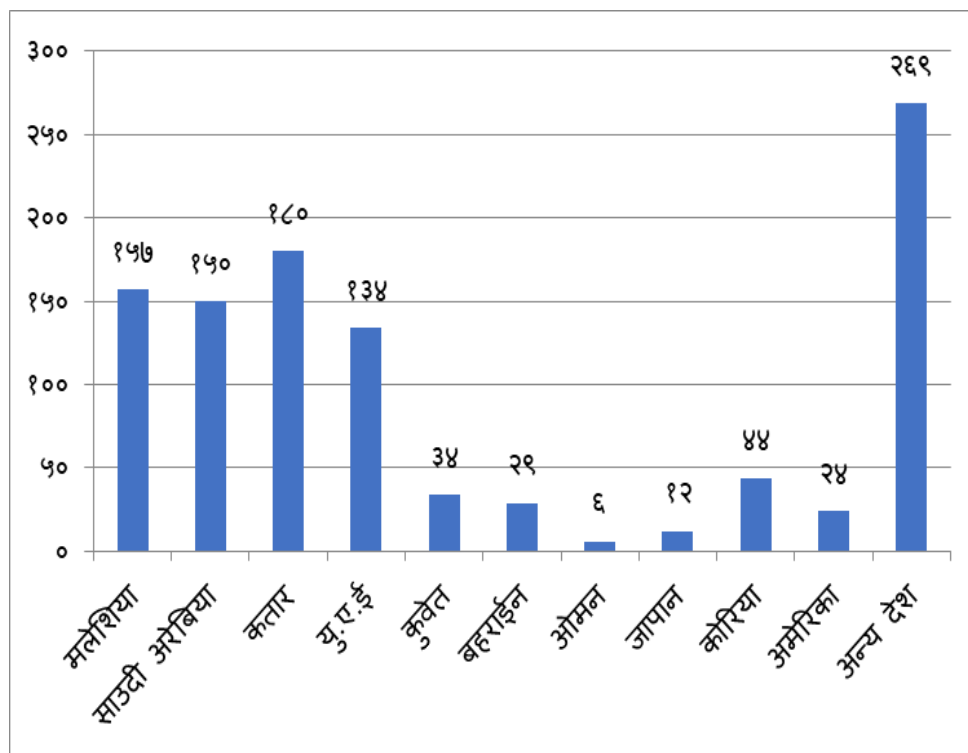
यस नगरपालिकाबाट १०३९ जना वैदेशिक रोजगारीमा गएको पाइएको छ । यहाँका मानिसहरू सबैभन्दा बढी कतार गएका छन् । कतारमा जानेहरू १८० जना अर्थात १७ दशमलव ३२ प्रतिशत रहेका छन् । दोस्रोमा मलेशियामा १५७ जना पाइएको छ । यहाँ उल्लेखित देश बाहेककालाई अन्यमा रखाइएको छ, जहाँ २६९ जना मानिसहरू गएका छन् । भारतमा गएका रोजगारका लागि गएका व्यक्तिहरू यसमा समावेश गरिएका छैनन् । यस नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जानेको विवरण तालिका नं. २१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २१ :वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण

वडा नं.	मलेशिया	साउदी अरेबिया	कतार	यु.ए.ई	कुवेत	बहराईन	ओमन	जापान	कोरिया	अमेरिका	अन्य देश	जम्मा
१	१७	२२	३०	१६	५	३	०	१	६	९	२७	१३६
२	१०	१८	३०	१४	७	१	०	०	१	५	२०	१०६
३	३	४	७	४	१	१	१	०	०	०	५	२६
४	११	५	१६	२	६	२	०	२	४	१	२६	७५
५	२२	११	२०	१४	०	३	०	०	२	१	१०	८३
६	२६	१९	१६	२८	१	२	२	२	१०	४	२७	१३७
७	२०	३१	२५	३२	८	२	०	३	७	१	२१	१५०
८	२	१	१	१	२	०	०	०	०	०	५०	५७
९	२७	२३	२२	१०	१	११	२	२	९	३	२६	१३६
१०	१९	१६	१३	१३	३	४	१	२	५	०	५७	१३३
जम्मा	१५७	१५०	१८०	१३४	३४	२९	६	१२	४४	२४	२६९	१०३९
प्रतिशतमा	१५.११%	१४.४४%	१७.३२%	१२.९०%	३.२७%	२.७९%	०.५८%	१.१५%	४.२३%	२.३१%	२५.८९%	

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं १२:वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण

४.१.९ लैङ्गिक आधारमा वैदेशिक रोजगारमा गएकाहरूको विवरण

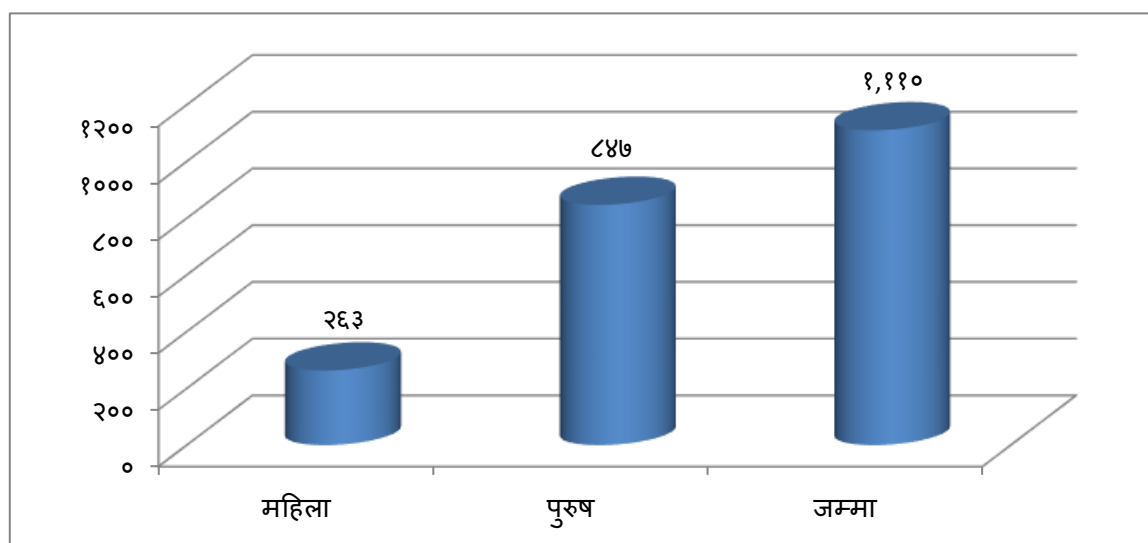
भारत सहित वैदेशिक रोजगारमा गएका १०५१ व्यक्तिहरूमध्ये लैङ्गिक आधारमा हेर्दा ९४२ जना पुरुष रहेका छन् भने १०९ जना महिला रहेका छन् । सबैभन्दा बढी महिला वडा नं. २ बाट र सबैभन्दा बढी वडा नं. ३ बाट कोहि पनि महिला वैदेशिक रोजगारमा गएको पाइएन । यस नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जानेको लैङ्गिक विवरण तालिका नं. २२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.२२ : वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरूको लैङ्गिक विवरण

वडा नं.	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१०	१२९	१३९
२	२१	८५	१०६
३	०	२६	२६
४	१०	६५	७५
५	६	७८	८४
६	२०	१२३	१४३
७	१४	१३६	१५०
८	४	५३	५७
९	९	१२९	१३८
१०	१५	११८	१३३
जम्मा	१०९	९४२	१,०५१
प्रतिशतमा	१०.३७%	८९.६३%	

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं.१३ : वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरूको लैङ्गिक विवरण

५.५.२ नेपालमा नै रहेर काम गर्न चाहने क्षेत्रहरू

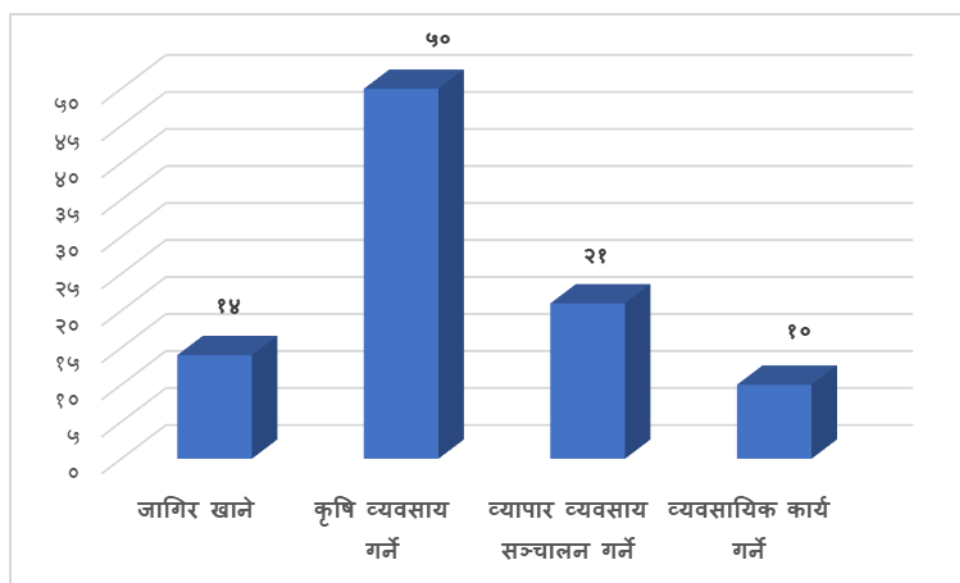
नेपालमा नै रहेर काम गर्न चाहने ३७८ जनालाई कुन क्षेत्रमा रहेर काम गर्न चाहनु हुन्छ भन्ने प्रश्नको जवाफमा सबैभन्दा बढी ५० जनाले कृषि व्यवसाय गर्ने चाहना रहेको बताएका छन् । त्यसपछि २१ जनाले व्यापार व्यवसाय गर्ने, १४ जनाले जागिर खाने र बाँकी १० जनाले व्यवसायिक कार्य गर्ने चाहना व्यक्त गरेका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर नेपालमा नै काम गर्न चाहनेहरूको विवरण तालिका नं. २३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं २३: नेपालमा नै रहेर काम गर्न चाहने क्षेत्रहरू

वडा नं.	जागिर खाने	कृषि व्यवसाय गर्ने	व्यापार व्यवसाय सञ्चालन गर्ने	व्यवसायिक कार्य गर्ने (इलेक्ट्रिसियन, प्लम्बर, मिस्त्री ...)	जम्मा
१	३	०	१	०	४
२	०	२	१	०	३
३	२	४	१	०	७
४	०	५	२	१	८
५	०	६	५	४	१५
६	१	२१	२	३	२७
७	०	०	०	०	०
८	३	५	१	१	१०
९	०	३	४	०	७
१०	५	४	४	१	१४
जम्मा	१४	५०	२१	१०	९५
प्रतिशत %	१४.७४%	५२.६३%	२२.११%	१०.५३%	

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं.१४ : नेपालमा नै रहेर काम गर्न चाहेको क्षेत्र

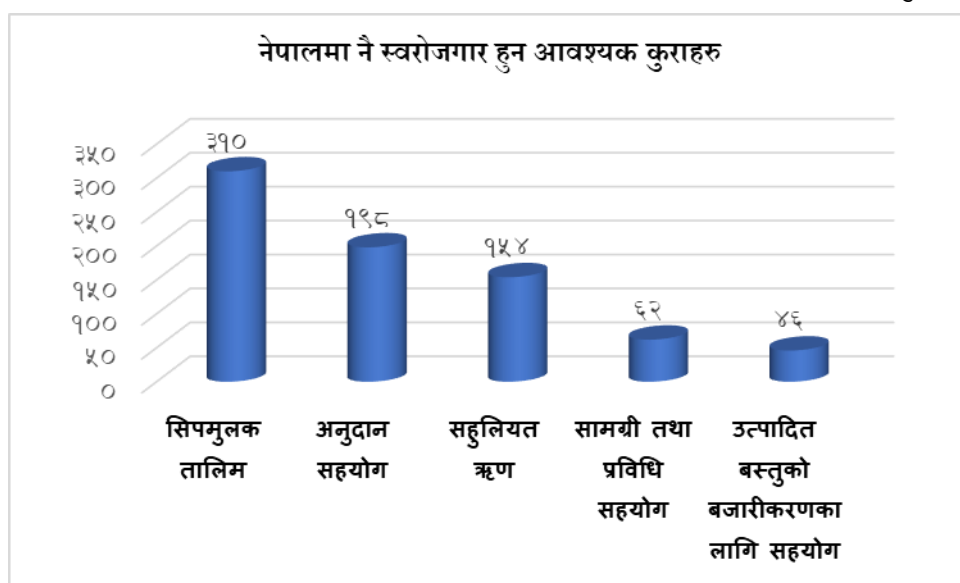
५.५.३ नेपालमा नै स्वरोजगार हुन आवश्यक कुराहरु

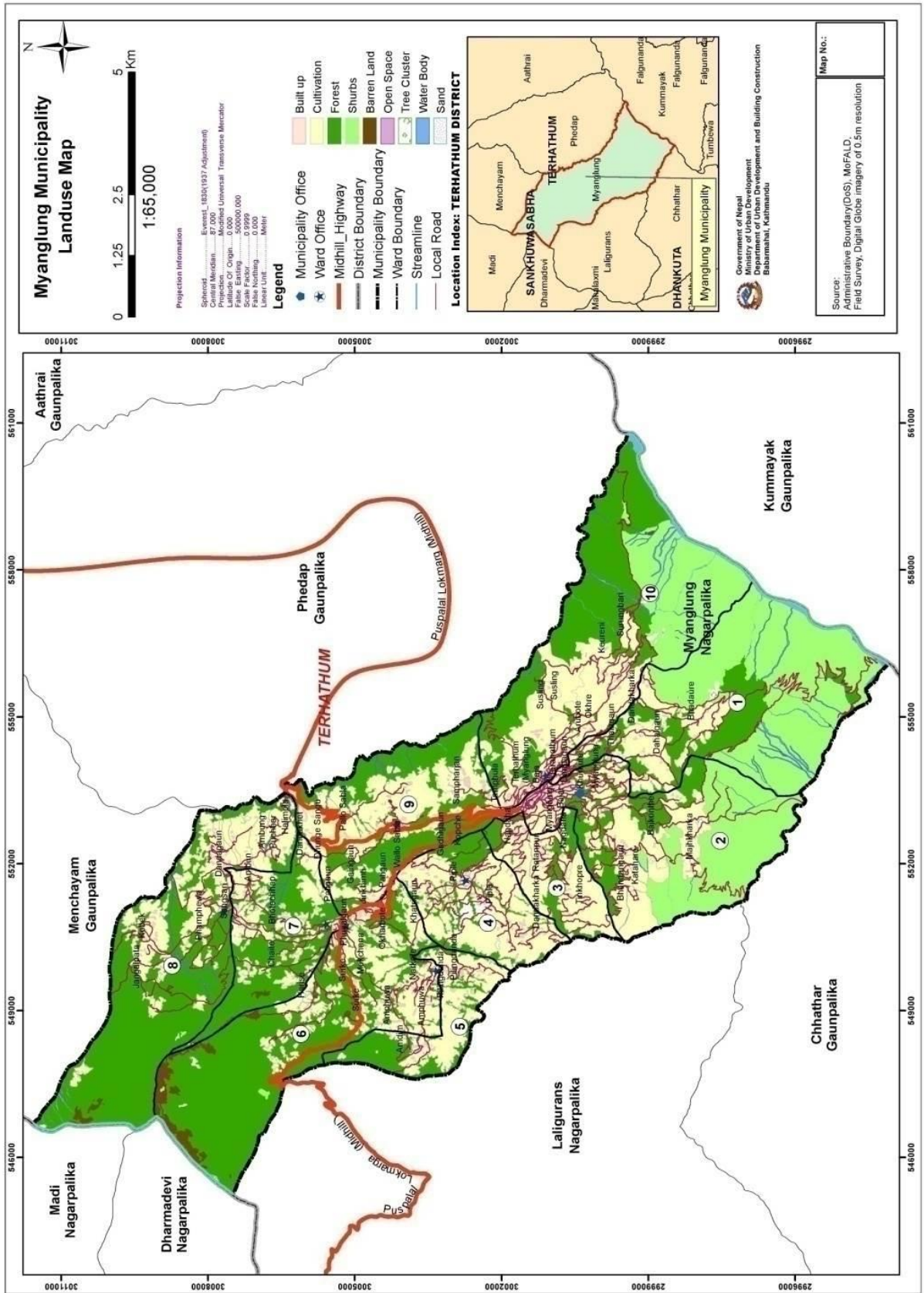
वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर नेपालमा नै रहेर काम गर्न आवश्यक कुराहरुको बारेमा सोधिएको प्रश्नको जवाफ अनुसार सबैभन्दा बढी ३२ दशमलव ४७ प्रतिशतले सिप तालिमको आवश्यकता रहेको बताएका छन् । त्यसपछि २९ दशमलव ८७ ले अनुदान सहयोग, सहुलियत कर्जाका लागि २४ दशमलव २४ प्रतिशत र बाँकी १३ दशमलव ४२ प्रतिशतले सामग्री तथा प्राविधिक सहयोगको आवश्यकता रहेको कुरा बताएका छन् । नेपालमा स्वरोजगार हुन आवश्यक कुराहरुको विवरण तालिका नं. २४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं २४: नेपालमा नै स्वरोजगार हुन आवश्यक कुराहरु

वडा नं.	सिपमुलक तालिम	अनुदान सहयोग	सहुलियत ऋण	सामग्री प्रविधि सहयोग	जम्मा
१	५	२	२	२	११
२	१	१	१	२	५
३	४	३	१	१	९
४	५	८	३	४	२०
५	१३	१३	१४	१२	५२
६	३१	३१	२८	३	९३
७	०	१	१	१	३
८	३	०	०	०	३
९	६	६	१	१	१४
१०	७	४	५	५	२१
जम्मा	७५	६९	५६	३१	२३१
प्रतिशत %	३२.४७%	२९.८७%	२४.२४%	१३.४२%	

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३ कृषि तथा पशु विकास

४.३.३ सिंचाइ सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा साना र मध्यम खाले सिंचाइ आयोजनाहरू सञ्चालित छन् । प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार सबै वडाहरूमा गरी ४३ वटा सिंचाइ आयोजना रहेका छन् । नगरपालिकामा भएका सिंचाइहरूको विवरण अनुसूचिमा संलग्न गरिएको छ । स्रोत: सामुदायिक सर्भेक्षण, २०७८

४.३.४ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र हुने कृषिजन्य उत्पादन, खेती गरिएको क्षेत्रफल र ती उत्पादित कृषि उपजको बिक्री परिमाण सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.३.४.१ खाद्यान्न बालि

भौगोलिक तथा हावापानीको विविधताले गर्दा यस यस नगरपालिकामा कृषिको क्षेत्रमा समेत विविधता पाइन्छ । यस नगरपालिकामा खाद्यान्नबाली अर्न्तगत धान र मकै मुख्य रहेका छन् । भिरालो जमिन, पहाडी धरातलीय स्वरूप साथै यहाँको तापक्रम, पानीको उपलब्धता, जमीनको बनावट आदि कारणको अनुकूल हुने गरी कृषकहरूले धान, कोदो, मकै, फापर, गहुँ, जस्ता खाद्यान्न बालीहरू लगाउने गर्दछन् । यहाँको माटो हलुका भएकोले गर्दा प्रांगारिक मलको प्रयोग बढाई सिंचाई सुविधा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा नगरपालिका खाद्यान्न बालीको उत्पादन बृद्धि गर्न सकिने संभावना रहेको छ । मुख्य खाद्यान्न बालिहरूको वार्षिक उत्पादन परिमाण निम्न अनुसार रहेकोछ ।

तालिका नं. २५ : खाद्यान्न बाली

क्र स	विवरण	१ वर्षको उत्पादन	खेति गरिएको क्षेत्रफल (रोपनीमा)	बिक्री गरिएको परिमाण
१	धान (मुरी)	२१,७०२	१३,६०३.३०	७८२
२	मकै (मुरी)	१०,४५४	१०,१९१.९०	१,२६२
३	कोदो (मुरी)	३,३७५.५०	४,४०४.४०	३९०
४	गहुँ (मुरी)	३७४	२२१	२३

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.४.२ दलहन बाली

तालिका नं. २६ : दलहन बाली

क्र स	विवरण	१ वर्षको उत्पादन	खेति गरिएको क्षेत्रफल (रोपनीमा)	बिक्री गरिएको परिमाण
१	दाल (के.जी.)	२०,३२९	२,८००.५०	५,०९७
२	रहर (के.जी.)	१९२	१३.१	१०
३	चना (के.जी.)	१,२६१	३	०
४	सिमि (के.जी.)	१२,२९६	७८४.१	४,४१६
५	भटमास (के.जी.)	२,०७२	५८८.५	२८०
६	अन्य (के.जी.)	१९५	७	१५०

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.४.२ तेलहन बाली

तालिका नं. २७ : तेलहन बाली

क्र स	विवरण	१ वर्षको उत्पादन	खेति गरिएको क्षेत्रफल (रोपनीमा)	बिक्री गरिएको परिमाण
१	तोरी सस्यु (के.जी.)	३६,६३७	१,६३४.८०	३,१४४
२	अन्य (के.जी.)	१०४	०	१००

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.४.३ तरकारी बाली

यस नगरपालिकामा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी बालीहरूमा मुख्य गरी साग, काउली, फर्सी, आलु, गोलभेडा, खुर्सानी, लसुन आदि पर्दछन् । स्थानीय स्तरमा उत्पादित तरकारी घरायसी खपतको लागि प्रयोग गरिन्छ भने केहि म्याडलुड वजार जिरिखिम्ती वजारमा साप्ताहिक रूपमा बिक्री गर्ने गरेको पाइन्छ । यस क्षेत्रमा गाजर, स्वीस साग, पालुगो, कोपी, ग्याँठकोपी, बन्दा, मुला, इस्कूस, आलु लगायतका जातलाई व्यवसायिक खेतीका रूपमा विकास गर्न सकिने संभावना देखिएको छ ।

तालिका नं. २८ : तरकारी बाली

क्र स	विवरण	१ वर्षको उत्पादन	खेति गरिएको क्षेत्रफल (रोपनीमा)	बिक्री गरिएको परिमाण
१	आलु (के.जी.)	६,६९,९५४	३,३२१.०६	५८,६८९
२	बन्दा/काउली/साग (के.जी.)	३,७५,०२०	१,२०६.५४	४४,३१३
३	मुला / गाजर (के.जी.)	४४,२०४	७४८.८२	१५,९६६
४	बोडी (के.जी.)	१०,४३८	४९७.८	४,३०७
५	गोलभेडा (के.जी.)	७९,५३२	९३८.८	५४,८८२
६	काँक्रो/लौका/फर्सी (के.जी.)	२,०३,४९८	१,६९२.२४	५९,७०१
७	परवल/ कुन्दुक /काँक्रो -(के.जी.)	२२४	१५.१२	४८
८	करेला /घिरौला /चिचिन्डो (के.जी.)	३१,९४३	३००.२१	४,४९६
९	अन्य (के.जी.)	२,४४२	२४.१	१,८००

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.४.४ फलफूल खेती

यस नगर क्षेत्रमामा मुख्य गरी सुन्तला, आरु, अम्वा, मेवा, आदी फलफूल उत्पादन हुने गर्दछ । यस क्षेत्रमा उत्पादित फलफूल प्राय गरी घरायसी खपत हुने गरेको छ भने केहि उत्पादनहरू व्यापारिक प्रयोजनको लागि खपत हुने क्रम पनि सुरु भएको छ ।

तालिका नं. २९ : फलफूल खेती

क्र स	विवरण	१ वर्षको उत्पादन	खेति गरिएको क्षेत्रफल (रोपनीमा)	बिक्रि गरिएको परिमाण
१	आँप/ लिची (के.जी.)	४०,५२२	१३९.८५	८,४४७
२	केरा/ मेवा (के.जी.)	६६,४८७	३४७.१३	४२,५७०
३	सुन्तला/ कागती (अमिलो जात) (के.जी.)	५६,५६२	४७६.८	३०,६८२
४	अन्य (के.जी.)	१,९१८	१०	१,४३८

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.४.५ नगदेवाली

यस नगरपालिकामा व्यापिक रूपमा नगदेवाली खेती कै रूपमा अलैची, अम्लिसो, अदुवा गर्ने गरिएको छ । यद्यपि केही वर्ष यतादेखि लसुन लगायत केहि व्यवसायिक खेती गर्ने क्रम बढेको छ । धेरै प्रकारका नगदेवालीको लागि संभावना भए पनि स्थानीय उत्पादन कम छ । खुर्सानी, लसुन, मह, चिसो ठाउमा हुने तरकारी बिउ, दुधजन्य पदार्थहरू, कृषि र वनमा आधारित नगदेवाली प्रवर्द्धनको लागि पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी कार्यक्रम संचालन गर्न सकेको खण्डमा यी नगदेवालीहरूको प्रचुर संभावना देखिन्छ ।

तालिका नं. ३० : नगदेवाली

क्र स	विवरण	१ वर्षको उत्पादन	खेति गरिएको क्षेत्रफल (रोपनीमा)	बिक्रि गरिएको परिमाण
१	अदुवा/ (के.जी.)	५,०१,१०७.५	१,६२६.७०	४,०५,७८०
२	प्याज /लसुन (के.जी.)	१६,७७४	८२१	५,०२५
३	७. कन्दमूल	५,५०५	४१.०२	१,३००
४	८. मसलाबाली	११०	१	११०
५	९. फूलखेती	२,८०५	६.५	१,२४०
६	१०. अन्य	२,८०५	६.५	१,२४०

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.५ पशुपन्छीजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण

घाँसको लागि प्रशस्त वनजंगल र पानीको श्रोत प्रयाप्त भएकाले पहाडी क्षेत्रमा हुने पशुपन्छी पालनको लागि म्याङ्लुङ नगरपालिका उपयुक्त मानिन्छ । यस नगर क्षेत्रमा पशुपालनको प्रसस्त संभाव्यता भएको जमिनहरू रहेका छन । प्रशस्त चरन क्षेत्र, चिसो हावापानी आदिको कारणले उच्च पहाडी क्षेत्रमा फस्टाउन सक्ने चौरी, च्यांग्रा, भेडा, स्थानीय बाख्रा, गाईहरूको व्यवसायिक पालनको प्रसस्त संभावना देखिन्छ । साथै जिल्ला सदरमुकाममा भएकोले पनि व्यवसायिक पशुपालन गरी उत्पादनलाई सहजै खपत गराउन सकिने संभावना देखिन्छ । यस क्षेत्रमा पालन गर्ने गरिएको पशुहरूमा दुधको लागि गाई; मासुको लागि बाख्रा, भेडा, कुखुरा, वंगुर जोत्नको लागि गोरू; पालन गरेको पाइन्छ । यस क्षेत्रमा गाइको पालन गरी दुध र दुधजन्य उत्पादन र बाख्रा, कुखुरा माछा, वंगुरपालन गरी मासुजन्य उत्पादनलाई थप बढावा दिन सके आय आर्जनको र पोषण समेतको अवस्थामा सुधार गर्न मद्दत मिल्ने देखिन्छ । यस नगरपालिका भित्र पशुपन्छीजन्य उत्पादन र उत्पादित वस्तुको विक्रीबाट भएको वार्षिक आम्दानी सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.३.५.१ पशुचौपाय

तालिका नं. ३१ : पशुचौपाय

क्र स	विवरण	संख्या	दुध उत्पादन(लि.) वार्षिक	विक्रीबाट वार्षिक आमदानी रु.
१	गाई गोरु बाच्छा/बाच्छी	४,४७६	३१५,६२९	२६,७२२,३४८
२	राँगा भैंसी/पाडा पाडी	१,६४१	२३५,२९१	१७,४३९,४२०
३	याक/चौडी	१	०	१०२,००२
४	बाख्रा/खसी/बोका/भैंडा	२६,०७८	१६१	४४,५०८,६८८
५	सुँगुर/बगुर	३,५४६	०	३१,९१३,००४
६	अन्य	४७१,२६०	०	४,१९०,१००

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.५.२ पंछी (कुखुरा, परेवा)

तालिका नं. ३२ : पंछी (कुखुरा, परेवा)

वडा नं.	संख्या	विक्रीबाट वार्षिक आमदानी रु.
१	१९,१७६	६,६९,०००
२	८०,४८४	३,४०,०००
३	२,०४५	१६,०४,७००
४	३,९६६	११,९४,६१०
५	१,६०५	७६,५००
६	२,५६०	१२,९७,५०८
७	१,९३०	१२,५७,६००
८	१,६०२	१२,४९,०००
९	२,४९३	८,५२,६००
१०	२,०५०	३२,०००
जम्मा	१,१७,९११	८५,७३,५१८

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.५.३ मौरी

तालिका नं. ३३ : मौरी

वडा नं.	मौरी घर संख्या	जम्मा
१	०	०
२	०	०
३	१९	५१
४	६१	१३८
५	४३	४९
६	३९	९८
७	४	८
८	१	१
९	४०	२०९
१०	३४	६१
जम्मा	२४१	६१५

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.३.५.३ माछापालन

तालिका नं. ३४ : माछापालन

वडा नं.	पोखरी संख्या	पोखरीको क्षेत्रफल (रोपनीमा)
१	०	०
२	०	०
३	१	०
४	१०	९
५	२	२
६	१६	२०
७	०	०
८	०	०
९	०	०
१०	५५	१८
जम्मा	८४	४९

४.३.६ खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग तथा कीरा

खाद्यान्न बालीको रूपमा यस नगरपालिकामा मुख्यगरी मकै, गहुँ र धान रहेका छन् । मकै, गहुँ र धानमा फरक फरक रोग र किराहरू लाग्ने गरेका छन् । कृषि विकास शाखाबाट प्राप्त विवरण अनुसार खान्दान्न बालीमा लाग्ने प्रमुख रोग र किराको विवरण तालिका नं. ३५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३५ : खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग तथा किराको विवरण

खाद्यान्न बालीको नाम	प्रमुख रोग	प्रमुख किरा
मकै	पातमा लाग्ने डडुवा, घोगा कुहिने, कालो पोके, डाँठ कुहिने, डाउनी मिल्दु, ध्वासे थग्ले	फेद काट्ने किरा, खुम्रे किरा, फौजी किरा, गवारो
गहुँ	डडुवा रोग, खैरो सिन्धुरे, पँहेलो सिन्धुरे, कालो पोके, गन्हाउने कालो पोके	किटकिते खपटे, लाही किरा, गुलावी गभारो
धान	ब्लास्ट, व्याक्टिरियल लिफ, खैरो थोप्ले, फेद कुहिने पातको फेद डडुवा, खैरा	रिट्ठे, ट्वाटी, किर्थो, गवारो, धानको काँडादार खपटे हिस्पा, फड्के, धानको पतेरो, पात बेरुवा, मिलिवग

स्रोत : कृषि विकास शाखा, म्याङ्लुङ नगरपालिका

४.३.७ फलफूल तथा तरकारीमा लाग्ने रोग तथा किरा

फलफूल र तरकारी अन्तरगत विभिन्न प्रकारका फलफूल र तरकारीहरू यहाँ उत्पादन हुने गरेको छ । फलफूल र तरकारीमा लाग्ने धेरै जसो रोगहरू समान देखिएका छन् भने केही रोग कुनै एक प्रकारको फलफूल तथा तरकारीमा लाग्ने गरेको छ । त्यस्तै बाह्य परजीवि पनि केही समान र केही फरक पाइएका छन् । यस नगरपालिकाको कृषि विकास शाखाबाट प्राप्त विवरण अनुसार फलफूल तथा तरकारीमा लाग्ने रोग तथा किराहरूको विवरण तालिका नं. ३६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३६ : फलफूल तथा तरकारीमा लाग्ने रोग तथा किराको विवरण

बालीको प्रकार	फलफूल तथा तरकारीको नाम	प्रमुख रोगहरू	वाह्य परजीवी
फलफूल	जुनार	फल सानैमा भर्ने, फल कुहिने, फेद	पतेरो
	कागती	फल सानैमा भर्ने, फल कुहिने	पतेरो
	मेवा	फल सानैमा भर्ने	बाँदर, चरा
	अनार	फल कुहिने र सानैमा भर्ने	
	आँप	फल सानैमा भर्ने, फल फुट्ने	
	केरा	गवारो	बाँदर
तरकारी	आलु	रातो कमिला, जरा कुहिने, खराने	दुम्सी, बाँदर
	काउली	लाही, गुवा कुहिने, खराने	दुम्सी, बाँदर
	बन्दा	लाही, कुहिने, खराने	दुम्सी, बाँदर
	लौका	फल कुहिने	
	फर्सि	फल कुहिने	
	गोलभेडा	मोजाइक भाइरस	

स्रोत : कृषि विकास शाखा, म्याङ्लुङ नगरपालिका

४.३.७ बालि पात्रो

यस नगरपालिकाको खेति योग्य जमिनमा मुख्य बालि लगाउने समय निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३७ : बाली पात्रो

क्र. सं.	बालिको नाम	वं	जे.	अ.	सा.	भ.	अ.	का.	मं.	पु.	मा.	फा.	चै.
१	धान												
२	मकै												
३	गहुँ												
४	आलु												
५	तोरी												
६	अलैची												
७	कोपि												
८	अदुवा												
९	खोर्सानी												

४.३.७ जोखिम मापन पात्रो

यस नगरपालिका क्षेत्रमा निम्न अनुसारका विपदहरू निम्न समयमा वढी मात्रमा हुने गरेको पाइन्छ ।

तालिका नं. ३८ : जोखिम मापन पात्रो

महिना बाली	बर्ष	बैशाख	जेठ	असार	श्रावण	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फागुन	चैत्र
बाढी	पहिले												
	अहिले												
खडेरी	पहिले												
	अहिले												
पहिरो	पहिले												
	अहिले												
तुसारो	पहिले												
	अहिले												
हिउँ	पहिले												
	अहिले												
रोग	पहिले												
	अहिले												

महिना बाली	बर्ष	बैशाख	जेठ	असार	श्रावण	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फागुन	चैत्र
मुसलधारे पानी	पहिले												
	अहिले												
असिना	पहिले												
	अहिले												
चटयांग	पहिले												
	अहिले												
हावाहुरी	पहिले												
	अहिले												

४.३.८ पशुपन्छिमा लाग्ने रोग तथा किरा

यस नगरपालिकामा राँगा, भैंसी, गाई, गोरु, खसी, बाख्रा, कुखुरा जस्ता मुख्य घरपालुवा पशु तथा पन्छीहरू पाइन्छन् । यी पशु तथा पन्छीहरूमा फरकफरक खालका रोग, किरा तथा बाह्य परजीवीहरू लाग्ने गरेका छन् । यस नगरपालिकाको पशुपंछी विकास शाखाबाट प्राप्त विवरण अनुसार पशुपन्छीमा लाग्ने लाग्ने रोग तथा किराहरूको विवरण तालिका नं. ३९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३९ : पशुपन्छिमा लाग्ने रोग तथा किराको विवरण

क्र.सं.	पशु तथा पन्छीको प्रकार	पशुमा लाग्ने प्रमुख रोग तथा कीराहरू	बाह्य परजीवीहरू
१	राँगा/भैंसी	नाम्ले जुका तथा छेरौटे, थुनेलो, बाँभोपन, चचरे, पड्के	जुम्रा, किर्ना, लिखा
२	गाई/गोरु	बाँभोपन, खोरेत, नाम्ले जुका, पड्के, थुनेलो, छेरौटे	जुम्रा, किर्ना, लिखा
३	खसी/बाख्रा/बोका	पीपीआर, खोरेत, घुमाउने, नाम्ले जुका, छमासे, महलो	उपियाँ, जुम्रा
४	स्थानीय कुखुरा	रानीखेत, कक्सिडियोशिस, जुका	उपियाँ, सुलसुले
६	लेयर्स कुखुरा	रानीखेत, कक्सिडियोशिस, जुका, सी.आर.डी	उपियाँ, सुलसुले

स्रोत : पशुपंछी विकास शाखा, म्याङ्लुङ नगरपालिका

४.३.११ स्थानीय उत्पादनजन्य वस्तुको आयात निर्यातको स्थिति

उद्यम विकास रणनीतिक योजना सर्भेक्षण २०७४ का अनुसार यस नगरपालिकाको स्थानीय उत्पादनजन्य वस्तुको आयात निर्यात सम्बन्धी विवरण तालिका नं. ४० मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४० : स्थानीय उत्पादनजन्य वस्तुको आयात निर्यातको स्थिति

क्र सं	खरिद बिक्री गरिने वा सेवा	ईकाइ	बिक्री बितरणको स्थिति (वार्षिक)					वार्षिक थप माग
			जम्मा बिक्री बितरण	आयात हुने	स्थानीय स्तरबाट आपूर्ति	स्थानीय बिक्री हुने	निर्यात हुने	
१	मटर	के.जी.	१६२००	१३४८०	९८२०	१६२००	०	३४००
२	आलुचिप्स	प्याकेट	३२६४००	६३००८०	१६३२०		०	१६००
३	बटारे	प्याकेट	९६००	०	९६००	४८००	४८००	०
४	पाउरोटी	केजी	२४०००	१२०००	१२०००	२४०००	०	०
५	बासको मुढा	वटा	१२००	१२००	०	१२००	०	६००
६	मह	के.जी.	३६०	३२४	१८	३६०	०	१२०
७	कुराउनी	के.जी.	१२००	०	१२००	७२०	४८०	१२००
८	च्याउ	के.जी.	२४००	२३७६	२४	२४००	०	३६००
९	दुध	के.जी.	१८०००	०		१२०००	६०००	१२०००
	जम्मा		३९९३६०	६५९४६०	४८९८२	६९६८०	११२८०	२२५२०
९	तरकारी		०	०	०	०	०	०
९.१	फूलकोपी	के.जी.	५४००००	०	५४००००	१६२०००	३७८०००	१२०००
९.२	बन्दा	के.जी.	७२००००	०	७२००००	२९६०००	५०४०००	१२०००
९.३	मुला	के.जी.	१८००००	०	१८००००	५४०००	१२६०००	१२०००
९.४	प्याज	के.जी.	२४००००	७२०००	१६८०००	२४००००	०	७२०००
१०	कुखुराको मासु	के.जी.	४२२४००	१२६७२०	४५४०८०	४२२४००	०	४४०००
११	खसिको मासू	के.जी.	२६०००	०	२६०००	२६०००	०	२४०००
१२	अण्डा	क्यारेट	३०००००	२७००००	३००००	३०००००	०	६०००००
१३	बगुरको मासू	के.जी.	२३२३२००	०	२३२३२००	३९३४०८०	२३२३२०	२४००००
	जम्मा		४७५१६००	४६८७२०	४४४१२८०	५३५४४८०	१२४०३२०	१०९६०००

श्रोत : उद्यम विकास रणनीतिक योजना सर्भेक्षण २०७४

४.३.१५ हाटबजार सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाको स्थानीय बजार सदरमुकामको म्याङलुङ वजार र वडा नं ६, ७ को जिरी खिम्ती हुन । दैनिक उपभोग्य बस्तु खरिद तथा उत्पादित सामाग्री किनबेचको लागि यिनै वजारमा पुग्नुपर्ने हुन्छ । यस बाहेक साना वजारको रूपमा हलिमेल्ला र सन्सारी वजार रहेका छन ।

४.३.१५ निकासी जन्य श्रोतको विवरण

यस नगरपालिकाबाट उत्पादन भएर बाह्य निकासी हुने स्रोतहरूमा बिषेश गरी कृषिजन्य, पशुजन्य र प्राकृतिक उत्पादनहरू हुन । निकासीको मात्रात्मक अवस्थाको तथ्याङ्क उपलब्ध हुन नसकेकोले उत्पादन अवस्थालाई नै अनुमान गर्न सकिने छ । यहाबाट निकासी हुने स्रोतहरूको जानकारी तलको तालिकाहरूमा दिइएको छ ।

क्र.सं.	वस्तुको नाम	क्षेत्रहरू
१	आलु, ल्यू, मह,	कृषिजन्य उत्पादन
२	भेडा, बाख्रा, खसि वंगुर	पशुजन्य उत्पादन
३	उत्तिस, जटामसी, अलैची, चिराइतो, जडीबुटी	प्राकृतिक उत्पादन

४.४ पर्यटन विकास

४.४.१ पर्यटकीय स्थलहरू

यस नगरपालिकामा साना ठूला धेरै वटा पर्यटकीय स्थलहरू रहेका छन् । सामुदायिक सर्भेक्षणबाट प्राप्त जानकारी अनुसार पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण तालिका नं. ४१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४१ : पर्यटकीय स्थलहरू

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरू	वडा	साविक वडा	स्थान	विशेषता	सञ्चालन अवधि
१	थलाडांडा पार्क	१	९	थलाडांडा		
२	फाल्गुनन्द पार्क	१	९	थलाडांडा		
३	दामिनी चौर	२	३	तुलोवन	पिकनिक स्पट	
४	चिरुवा ढुंगा पार्क	२	२	सिर्दले	भ्रमण	
५	पाथिभरा मन्दिर	३	६	गढि	पुजाआजा	
६	सिद्धमार्ग मन्दिर	४	७	पिप्ले सिरान	धार्मिक आस्था, पाठपुजा	परापुर्व काल देखी
७	पाथिभरा मन्दिर	४	६		धार्मिक आस्था, पाठपुजा	परापुर्व काल देखी
८	पोतेको ढुंगा	४	८		धार्मिक आस्था, पाठपुजा	परापुर्व काल देखी
९	तारकेश्वर मन्दिर	४	७		धार्मिक आस्था, पाठपुजा	२०७६
१०	शिवथान गुफा	५	४	आम्दीम	ऐतिहासिक, प्राकृतिक ढुंगा भित्र गुफा रहेको	
११	लुन्तुरुड भरना	८	६	आम्बुड		
१२	छेलेडाँडा	८	९	छेले		
१३	च्याङमा मन्दिर	८	८	कोवेक		
१४	दसगते पार्क	९	१	दसगते पार्क	घुमफिर	
१५	शिव मन्दिर	९	८	हलिमेला	पुजाआजा	

४.४.१ धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरू र पर्यटन आगमनको अवस्था

नगर क्षेत्र र आसपासमा पर्यटकीय स्थलको रूपमा विभिन्न मन्दिर, पार्क, गुफा, बनभोज स्थल, पोखरी, गुम्बा, भीर, आश्रम, खोलानाला, खोला नदी दोभान आदि तपसिलको तालिकामा उल्लेखित वमोजिमका रमणीय स्थल, धार्मिक स्थल, दुःखावलोकन स्थलहरू विद्यमान छन् । यिनीहरूको भ्रमण गर्न आन्तरिक र वाह्य गरी भण्डै दश हजार जना भन्दा बढी तीर्थवर्त गर्न, अवलोकन भ्रमण गर्न आउने क्रम रहेको देखिन्छ भने यिनीहरूको सुन्दरता अभिवृद्धि गर्न र थप रमणीय स्थलहरू विकास गरेर पर्यटकहरूको गन्तव्य स्थल बनाउन सकिने संभावना रहेकोछ जसले पर्यटनजन्य उद्यम व्यवसाय संचालन गरेर रोजगारी सिर्जनामा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्दछ । नगर उद्यम विकास योजना, २०७६ का अनुसार धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण तालिका नं. ४२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४२ : पर्यटन आवागमनको अवस्था

क्र सं	धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्र	रहेको स्थान	वार्षिक पर्यटक आगमन		
			आन्तरिक	वाह्य	विदेश
१	पाथीभरा मन्दिर	गडीवन क्षेत्र			
२	सिंहमार्ग मन्दिर	पिप्ले सिरान			
३	जालपादेवी मन्दिर	साविक पिप्ले ५			
४	शिव मन्दिर गुफा पोखरी	साविक पिप्ले २			
५	राधाकृष्ण मन्दिर	साविक पिप्ले ३			
६	पोतेको ढुङ्गा	साविक पिप्ले ८			
७	आले टार	गडीवन क्षेत्र			
८	सपनाकाली मन्दिर	साविक पिप्ले ६			
९	हलिमेला सादुकूटी	म्याङ्लूङ ९ खोरुङ्गा	८००	३००	२०
१०	दश गते सूरुङ्ग	म्याङ्लूङ ९ दशगते मन्दिर	१५००	२००	
११	तम्फूला पोखरी	म्याङ्लूङ १०	३०	१०	
१२	श्री मिनाक्षी पाथिभरा	म्याङ्लूङ ७	१७००	३००	
१३	विश्वनाथ शिव मन्दिर	म्याङ्लूङ ७	५००	६०	
१४	कमलछ्योलिङ बौद्ध गुम्बा	म्याङ्लूङ ७	४५०		
१५	पतालेश्वर शिव मन्दिर	म्याङ्लूङ ७	३००		
१६	शिवजी धाम	म्याङ्लूङ ५	३००		
१७	भगवती देवी मन्दिर	म्याङ्लूङ ५	२४०		
१८	पाथिभरा मन्दिर	म्याङ्लूङ ३,५	५००	५०	५
१९	सिंहवाहिन मन्दिर	म्याङ्लूङ १	२०००	५००	२०
२०	खूर्कूटे ओढार	म्याङ्लूङ १	५०	१०	०
२१	म्याङ्लूङ ढुङ्गा	म्याङ्लूङ १	१५००	५००	१०
२२	सिर्दले डाडा	म्याङ्लूङ १	७००	३००	५
	जम्मा		१०५७०	२२३०	६०

स्रोत: नगर उद्यम विकास योजना, २०७६

४.४.१ प्राकृतिक स्थलहरू

प्राकृतिक स्थलहरू हरेक व्यक्तिका लागि मनमोहक हुन्छ । अझ पर्यटकहरूका लागि प्राकृतिक स्थलहरू आकर्षणको स्थल हो । सामुदायिक सर्भेक्षणबाट प्राप्त जानकारी अनुसार प्राकृतिक स्थलहरूको विवरण तालिका नं. ४३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४३ : प्राकृतिक स्थलहरू

क्रसं	पर्यटकीय स्थलहरू	वडा	साविक वडा	स्थान	विशेषता	सञ्चालन अवधि
१	याकेनाम ओढार	१	९	ओख्रे	ऐतहासिक स्थल	
२	उराठे डाँडा	३	७	उराठे	वन क्षेत्र	
३	पाथिभरा गढि वन	४	६	गढि वन	रमणी दृष्यवलोकन	परापुर्वल देखी
४	आलेटार,खोरिया	४	६	गढि वन	रमणी दृष्यवलोकन	परापुर्वल देखी
५	गडियक	९	१,५	गडि		
६	भाँक्री गुफा	१०	२	केरानी	वन भाँक्री वस्ने गुफा	

४.४.१ मनोरञ्जन स्थलहरू

प्रकृति प्रदत्त स्थलहरूमा मानव निर्मित पुर्वाधारले पर्यटकहरू आकर्षण गर्दछ । यहाँ खास गरी ४ स्थानहरूमा मानव निर्मित मनोरञ्जन स्थलहरू रहेका छन्, जसको विवरण तालिका नं. ४४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४४: मनोरञ्जन स्थलहरू

क्रसं	पर्यटकीय स्थलहरू	वडा	साविक वडा	स्थान	विशेषता
१	थलाडाँडा पार्क	१	९	थलाडाँडा	मनोरञ्ज
२	फाल्गुनन्द पार्क	१	९	थलाडाँडा	भ्रमण
३	दामिनी चौर पार्क	२	३	तुलोवन	पिकनिक स्पट
४	वाल संगठन पार्क	२	२	टुडिखेल	वाल मनोरञ्जन

४.५ उद्योग, व्यापार तथा वैकिङ्ग

४.५.१ उद्योगहरूको विवरण

यस नगर क्षेत्रको घरेलु तथा साना उद्योगहरू सामान्य रूपमा स्थापना भएर सञ्चालन हुदै आएका छन् । विशेष गरी मिल, स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित राडीपाखी, महउत्पादन, हस्तकलाका सामानमा ढाका कपडा तयार गर्ने घरेलु उद्योगहरू संचालन भएको छ । स्थानीय मौलिक सीप ढाकालाई प्रवर्द्धन गरी उद्योग स्थापनामा प्रोत्साहन गर्न सके यस नपालाई सबै तिर परिचित गराउन गाह्रो पडैन । यस नगरपालिका भित्र दर्ता भएका घरेलु तथा साना उद्योगहरूको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ४५: दर्ता भएका घरेलु तथा साना उद्योगहरू

क्र. सं.	उद्योगको नाम	उद्योग दर्ता संख्या
१	ढाका कपडा	८५
२	निर्माण	४३
३	कृषि औजार	१
४	व्यूटीपार्लर	११
५	हाउस वाइरिङ्ग	२
६	राइस मिल	२३
७	कृषि फर्म	५१
८	पुस्तकालय	१
९	ज्वेलर्स	११
१०	कुटिर	१
११	मैन वत्ति	१
१२	ल्याङ्गवोज सेन्टर	१
१३	नुडल्स	१
१४	इटा	२
१५	फोटो स्टुडियो	१
१६	मोटर साइकल वर्कसप	६
१७	फर्निचर	२८
१८	सिलाइ	५७
१९	दालमोठ	२
२०	होटल गेस्टहाउस	३६
२१	विस्कुट	४
२२	छापाखाना	३
२३	सैलुन	२
२४	फेस हाउस	१
२५	हेल्थ केयर	१
२६	मोवाइल सेन्टर	२
२७	भोला	१
२८	जुस	१

क्र. सं.	उद्योगको नाम	उद्योग दर्ता संख्या
२९	अचार	१
३०	सुती कपडा	१
३१	जुत्ता चप्पल	१
३२	तयारी पोषाक	१
३३	इलेक्ट्रोनिक इन्स्ट्रुमेट	५
३४	दाना	१
३५	ग्रिल	४
३६	आर्ट सेन्टर	४
३७	कम्प्युटर इन्स्ट्रुमेट	११
३८	सिनेमा हल	१
जम्मा		

श्रोत: धरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति

४.५.४ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

यस नगरपालिकामा १० वटा मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू रहेका छन् । यी बजार केन्द्रहरूमा दैनिक उपभोग्य सामानहरू आयात हुने गरेको छ भने स्थानीय उत्पादनहरू निर्यात हुने गरेका छन् । वडागत रूपमा व्यापारिक केन्द्र र व्यापारिक केन्द्रबाट हुने आयात र निर्यात सम्बन्धी विवरण तालिका नं. ४६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४६ : स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

क्र.सं.	व्यापारिक केन्द्र	वडा	साविक वडा	स्थान	प्रमुख कारोवारहरूको विवरण	
					आयात	निर्यात
१	म्याङलुङ	१	१		✓	✓
२	टुडिखेल वजार	२	२	टुडिखेल	✓	✓
३	म्याङलुङ र जिरिखिम्ती बजार	५			नून,तेल चामल,मसला	तरकारी,कुखुरा,अन्न (चमल,मकैकेदो)
४	जिरिखिम्ती बजार	७	२			
५	संसारी वजार	७				
६	संसारी सितलपाटी	८	७			
७	लामो चौतारा	९	१	लामो चौतारा		
८	हलिमेला बजार	९	८	हलिमेला बजार		
९	जिरिखिम्ती बजार	९	९	जिरिखिम्ती बजार		
१०	टुङ्गे बजार	९	७,९	पार्टीगाउ		

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

४.५.४ ग्रामीण तथा शहर उन्मुख क्षेत्रहरू

सडक पहुँचसँगै ग्रामीण वस्तिहरू केन्द्रित हुँदै गएर शहर उन्मुख हुने क्रम म्याङलुङ नगरपालिकामा पनि बढ्दै गएकोछ र ग्रामीण क्षेत्रको जनसंख्या घट्दो छ जुन स्वभाविक पनि छ । तर शहर उन्मुख क्षेत्रमा जाने क्रममा बढी सुविधायुक्त बजार क्षेत्रमा जाने क्रम पनि बढी रहेकोछ । वैदेशिक रोजगारमा पनि युवाहरू गएका छन् र उनीहरूले आफ्ना परिवारमा बजार क्षेत्रमा राखी बालबच्चालाई शिक्षादिक्षा दिने प्रवृत्ति हावी भएकोछ । म्याङलुङ बजार र जिरिखिम्ति बजार सघन बजारको रूपमा रहेकाछन् भने आम्बुङको संसारी र साव्लाको हलिमेला पनि क्रमशः बजार उन्मुख भएका छन् ।

तालिका नं. ४७: ग्रामीण तथा शहर उन्मुख क्षेत्रहरू

क्र. सं.	वडा नं.	बजारको नाम	उपलब्ध सेवा सुविधा	हाट लाग्ने भए नाम र मिति
१	४	म्याङलुङ बजार	तरकारी फलफूल, अन्न, कृषि औजार, तयारी पोशाक, उत्पादित नगदे वाली, सूगूर कूखूरा, मादाका भाँडा,नाङ्लो डालो	टूडीखेल प्रत्येक मंगलबार र शुक्रबार
२	४	जिरीखिम्ती	तरकारी फलफूल, अन्न, कृषि औजार, तयारी पोशाक, उत्पादित नगदे वाली, सूगूर कूखूरा, माछाका भाँडा,नाङ्लो डालो	प्रत्येक सोमबार
३	९	हलिमेला	खेलकूद सास्कृतिक कार्यक्रम	नया वर्ष १,२,३,४,५
४	७,८	संसारी	तरकारी फलफूल, अन्न, कृषि औजार, तयारी पोशाक, उत्पादित नगदे वाली, सूगूर कूखूरा, मादाका भाँडा,नाङ्लो डालो	

४.५.४ व्यापारिक फर्महरू

यस नगरपालिकामा व्यापारिक फर्महरू वडा तहसम्म रहेका छन् । वडागत रूपमा रहेका व्यवहारिक फर्महरूको विवरण तालिका नं. ४८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४८: स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

क्र. सं.	व्यापारिक फर्मको नाम	वडा नं.	संख्या
क	होटल लजहरू	१	१५
		४	१
		६	१
		७	८
ख	हार्डवेयर पसलहरू	१	६
		७	१
ग	स्टेशनरीहरू	१	७
		७	३
घ	छापाखानाहरू	२	१

क्र. सं.	व्यापारिक फर्मको नाम	वडा नं.	संख्या
ड	फेन्सी तथा कपडा पसलहरू	१	३०
		६	१
		७	१५
		९	१
च	इलेक्ट्रिक तथा इलेक्ट्रोनिक पसलहरू	१	६
		७	३
छ	खुद्रा पसलहरू	१	१००
		४	१
		६	१०
		९	१
ज	निर्माण व्यवसायीहरू	१	१५
झ	अन्य व्यवसायहरू		
	टेलर्स	१	७०
	भाँडा पसल	१	६
	कस्मेटिक	१	१६
ञ	अन्य व्यवसायहरू		
	टेलर्स	४	१
	टेलर्स	६	३
	भाँडा पसल	६	१
	कस्मेटिक	६	१
ट	अन्य व्यवसायहरू		
	टेलर्स	७	२
	भाँडा पसल	७	२
	कस्मेटिक	७	२

४.५.६ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण

४.५.६.१ बैंकको विवरण

यस नगरपालिकामा ७ वटा बैंकका शाखाहरू रहेका छन् । तिनै बैंकबाट नै नगरपालिका लगायत अन्य नागरिकहरूले बैंकिङ्ग सेवाहरू पाइरहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका बैंकहरूको विवरण तालिका नं. ४९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४९: स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

क्र.सं.	वैंक तथा वित्तीय सस्थाको नाम	वडा नं.	बस्ती
१	एनआईसी एसिया वैंक	१	विच वजार
२	एसविआई वैंक	१	विच वजार
३	सानिमा वैंक	१	विच वजार
४	सनराईज वैंक	१	विच वजार
५	ग्लोवल आईएमई वैंक	१	विच वजार
६	सप्तकोशी डेभलवमेण्ट बैक	६	जिरिखिम्ती
७	ग्लोवल आएमई वैंक	६	जिरिखिम्ती

४.५.७ खानी सम्बन्धी विवरण

यस यस नगरपालिकामा हालसम्म कुनै किसिमको बहुमुल्य खनिज भएको आधिकारिक विवरण छैन । भौगर्भिक रूपमा यस्ता भौगर्भिक इकाइहरूमा जिन्क, टिन, फलाम जस्ता धातुजन्य खनिज हुन सम्दछ ।

परिच्छेद ५

सामाजिक अवस्था

५.१ शैक्षिक तथा मानव विकास

५.१.१ पाँच वर्षभन्दा माथिको साक्षरता विवरण

५ वर्षभन्दा माथि उमेरका १७,९८७ जना मानिसहरूमध्ये १६,८४७ जना अर्थात् ९३ दशमलव ६६ प्रतिशत साक्षर रहेका छन् भने निरक्षर प्रतिशत ६ दशमलव ३४ प्रतिशत रहेको छ । वडागत रूपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी वडा नं. ८ मा ९९ दशमलव ८२ प्रतिशत र सबैभन्दा कम वडा नं. ३ मा ८१ दशमलव ४९ प्रतिशत साक्षरता रहेको छ । नगरपालिकाको साक्षरता सम्बन्धी विवरण तालिका नं. ५० मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

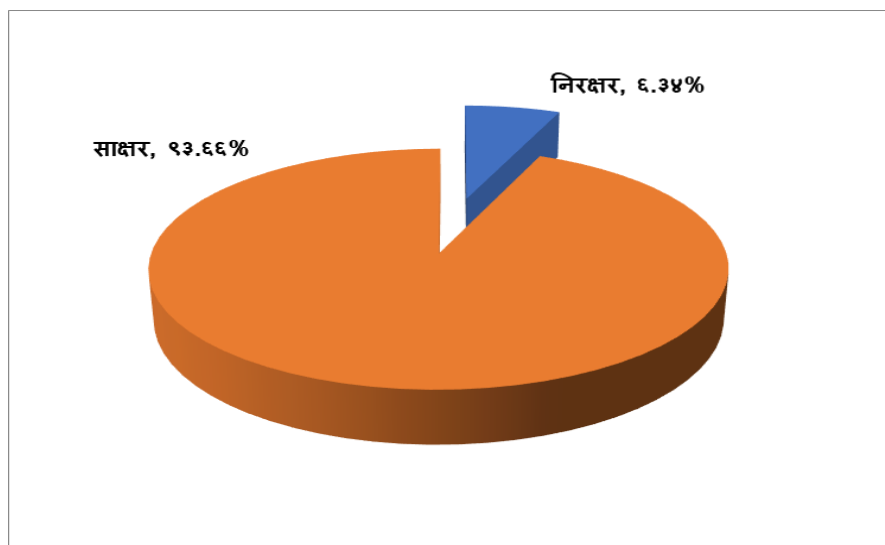
तालिका नं. ५०: पाँच वर्षभन्दा माथिको साक्षरता विवरण

वडा नं.	५ वर्षभन्दा माथि उमेरको जनसंख्या			निरक्षर			साक्षर			साक्षरता प्रतिशत		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१,२३९	१,३१०	२,५४९	१३९	४८	१८७	१,१००	१,२६२	२,३६२	८८.७८%	९६.३४%	९२.६६%
२	८७१	९४४	१,८१५	५२	५	५७	८१९	९३९	१,७५८	९४.०३%	९९.४७%	९६.८६%
३	४०९	२८८	६९७	९६	३३	१२९	३१३	२५५	५६८	७६.५३%	८८.५४%	८१.४९%
४	९९२	१,०१७	२,००९	१२६	३१	१५७	८६६	९८६	१,८५२	८७.३०%	९६.९५%	९२.१९%
५	५९६	६३२	१,२२८	६३	८	७१	५३३	६२४	१,१५७	८९.४३%	९८.७३%	९४.२२%
६	१,०७७	१,१३१	२,२०८	१२८	२८	१५६	९४९	१,१०३	२,०५२	८८.१२%	९७.५२%	९२.९३%
७	८७०	९१६	१,७८६	१०१	२२	१२३	७६९	८९४	१,६६३	८८.३९%	९७.६०%	९३.११%
८	४८५	६४८	१,१३३	२	०	२	४८३	६४८	१,१३१	९९.५९%	१००.००%	९९.८२%
९	१,३४९	१,३८९	२,७३८	१३३	१९	१५२	१,२१६	१,३७०	२,५८६	९०.१४%	९८.६३%	९४.४५%
१०	८६६	९५८	१,८२४	८२	२४	१०६	७८४	९३४	१,७१८	९०.५३%	९७.४९%	९४.१९%
जम्मा	८,७५४	९,२३३	१७,९८७	९२२	२१८	१,१४०	७,८३२	९,०९५	१६,८४७	८९.४७%	९७.६४%	९३.६६%

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

कुल साक्षरता	
निरक्षर	६.३४%
साक्षर	९३.६६%

चित्र नं १५ : पाँच वर्षभन्दा माथिको साक्षरता विवरण

५.१.२ लैङ्गिक आधारमा साक्षरता

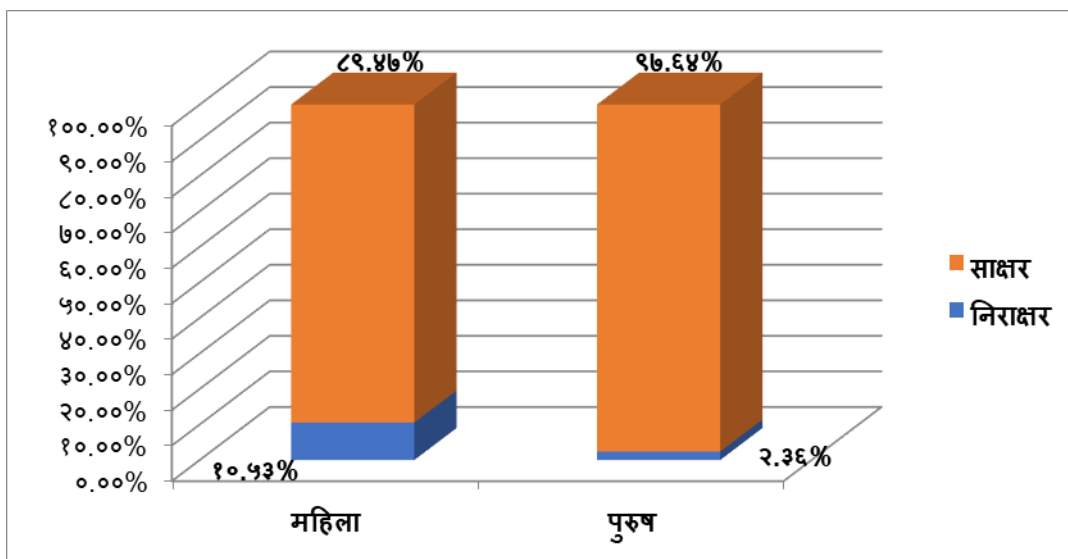
यस नगरपालिकामा महिला साक्षरता प्रतिशत ८९ दशमलव ४७ प्रतिशत छ । जब कि पुरुष साक्षरता प्रतिशत ९७ दशमलव ६४ रहेको छ । पुरुषको तुलनामा महिला साक्षरता कम देखिन्छ । लैङ्गिक आधारमा यस नगरपालिकाको साक्षरता सम्बन्धी विवरण तालिका नं. ५१ र मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५१: लैङ्गिक आधारमा साक्षरता

वडा नं.	निरक्षर			साक्षर		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१३९	४८	१८७	१,१००	१,२६२	२,३६२
२	५२	५	५७	८१९	९३९	१,७५८
३	९६	३३	१२९	३१३	२५५	५६८
४	१२६	३१	१५७	८६६	९८६	१,८५२
५	६३	८	७१	५३३	६२४	१,१५७
६	१२८	२८	१५६	९४९	१,१०३	२,०५२
७	१०१	२२	१२३	७६९	८९४	१,६६३
८	२	०	२	४८३	६४८	१,१३१
९	१३३	१९	१५२	१,२१६	१,३७०	२,५८६
१०	८२	२४	१०६	७८४	९३४	१,७१८
जम्मा	९२२	२१८	१,१४०	७,८३२	९,०१५	१६,८४७

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

चित्र नं.१६: लैङ्गिक आधारमा साक्षरता

५.१.३ तहगत विद्यालयको विवरण

यस नगरपालिकामा जम्मा ३६ वटा विद्यालयहरू छन् । जसमा सामुदायिक विद्यालय २७ वटा र संस्थागत विद्यालय ९ वटा रहेका छन् । सामुदायिक विद्यालयमा आधारभूत विद्यालय २१ वटा र माध्यामिक विद्यालय ६ वटा रहेका छन् । यसैगरी संस्थागत विद्यालयमा ४ वटा आधारभूत र ५ वटा माध्यामिक तहको रहेको छ ।

५.१.७ क्याम्पसको विवरण

यस नगरपालिकाका २ वटा क्याम्पस रहेका छ । जसमा हाल ४२० जना छात्रा र २१० जना छात्र गरी जम्मा ६३० जना विद्यार्थीहरू अध्ययन गरिरहेका छन् । क्याम्पसको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

क्र स	क्याम्पसको नाम	ठेगाना	विद्यार्थी सख्या		
			छात्रा	छात्र	जम्मा
१	श्री म्याडलुड बहुमुखी क्याम्पस	म्याडलुड १०	३५०	२००	५५०
२	श्री जिरिखिम्ती बहुमुखी क्याम्पस	म्याडलुड ६	७०	१०	८०
जम्मा			४२०	२१०	६३०

५.१.१० शिक्षकहरूको विवरण

हाल नगरपालिका भित्र रहेका विद्यालयहरूमा जम्मा १६८ जना शिक्षकहरू कार्यरत रहेका छन् । जसमा सबैभन्दा बढी प्रा.वि. तहका शिक्षकहरू ७९ जना, र सबैभन्दा कम दश जोड दुई शिक्षक ६ जना रहेका छन् । यसैगरी नि.मा.वि. तहका शिक्षक ४४ जना र मा.वि. तहका शिक्षक ३९ जना रहेका छन् । यस नगरपालिकामा कार्यरत शिक्षकहरूको विवरण तालिका नं. ५२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५२ : शिक्षकहरूको विवरण

क्र स	विवरण	जम्मा
१	प्रा.वि. शिक्षक	७९
२	नि.मा.वि. शिक्षक	४४
३	मा.वि. शिक्षक	३९
४	दश जोड दुई शिक्षक	६
जम्मा		१६८

५.१.११ व्यवसायिक सिप तालिम प्राप्त गर्नेको विवरण (विगत ३ वर्षमा)

विगत ३ वर्ष भित्रमा यस नगरपालिका २४ जनाले व्यवसायिक तालिम लिएका छन् । घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार सबैभन्दा बढी ६ जनाले सिलाइ बुनाइ सम्बन्धी तालिम लिएका छन् । व्यवसायिक सीप तालिम लिनेको विवरण तालिका नं. ५३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५३ : विगत ३ वर्षमा व्यवसायिक सिप तालिम लिनेनेको विवरण

क्र स	विवरण	जम्मा
१	सूचना तथा प्रविधि, इलेक्ट्रिकल र इलेक्ट्रनिक्स	१
२	निर्माण सम्बन्धी (डकर्मी, सिकर्मी, प्लम्बर)	३
३	ईन्जिनियरिङ, अटोमोबाइल, मेकानिक्स	१
४	सिलाई बुनाई, बुटिक, सृंगार, पार्लर	६
५	कृषि सम्बन्धी (जेटी जेटीए खाद्य प्रशोधन)	४
६	पशु सम्बन्धी	३
७	कला सम्बन्धी	३
८	पर्यटन, टुर गाइड, ट्राभल र सत्कार	२
९	अन्य	१
जम्मा		२४

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०७८

५.२ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.२.१ स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण

नगरपालिकाको १० वटै वडाहरुमा स्वास्थ्य संस्थाहरु रहेका छन् । ती स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण तालिका नं. ५४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५४: स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

क्र स	स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	वडा नं.	संस्थाको प्रकार
१.	जिल्ला अस्पताल, तेह्रथुम	१	जिल्ला अस्पताल
२	१ नं.ग्रोप केन्द्र	१	ग्रोप केन्द्र
३.	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	२	शहरी स्वा.के
४	३ नं.ग्रोप केन्द्र	३	ग्रोप केन्द्र
५	पिप्ले स्वास्थ्य चौकी	५	स्वास्थ्य चौकी
६	ताड्य ग्रोप केन्द्र	५	ग्रोप केन्द्र
७.	जिरि स्वास्थ्य चौकी	६	स्वास्थ्य चौकी
८.	जिरि शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	६	स्वास्थ्य केन्द्र
९.	आम्बुङ स्वास्थ्य चौकी	७	स्वास्थ्य चौकी
१०.	कोवेक शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	८	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र
११.	साव्ला स्वास्थ्य चौकी	९	स्वास्थ्य चौकी
१२.	तम्फुला स्वास्थ्य चौकी	१०	स्वास्थ्य चौकी

५.२.२ स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाहरु

स्वास्थ्य संस्थाहरुमा उपलब्ध श्रोतसाधन र आवश्यकताको आधारमा विभिन्न स्वास्थ्य सेवाहरु उपलब्ध छन् । वडा तहमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुले प्रदान गरिरहेका सेवाहरुको विवरण तालिका नं. ५५ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ५५ : स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाहरु

क्र स	स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	वडा नं.	सेवा तथा सुविधा (उपलब्ध छ/छैन)									
			प्रसूति सेवा	ल्याव	क्लिनिक	एक्सरे सेवा	परिवार नियोजन	खोप सेवा	एस सिटि	परामर्श सेवा	सुरक्षित मातृत्व सेवा	रक्त संचार सेवा
१.	जिल्ला अस्पताल,तेह्रथुम	१	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
२.	१ नं.खोप केन्द्र	१	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
३.	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	२	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
४.	३ नं.खोप केन्द्र	३	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
५.	पिप्ले स्वास्थ्य चौकी	४	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
६.	वाह्य खोप केन्द्र	५	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
७.	जिरि स्वास्थ्य चौकी	६	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
८.	जिरि शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	६	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
९.	आम्बुङ स्वास्थ्य चौकी	७	✓	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
१०.	कोवेक शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	८	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
११.	साव्ला स्वास्थ्य चौकी	९	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-
१२.	तम्फुला स्वास्थ्य चौकी	१०	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, म्याङ्लुङ नगरपालिका

५.२.६ स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी

यस नगरपालिका १० वटै वडाहरुमा गरी जम्मा १२ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु रहेका छन् । स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरुको सख्याको विवरण तालिका नं. ५६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५६ : स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध स्वस्थकर्मीहरुको विवरण

क्र स	स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीको संख्या								
		विशेषज्ञ चिकित्सक	सामान्य चिकित्सक	हे.अ.	नर्स	अहेव	अनमी	ल्याव टेक्निसियन	अन्य	अन्य
१.	जिल्ला	१	२	२	२	७	९	१	४	२६
२.	१ नं.खोप केन्द्र	०	०	०	०		१	०	०	१
३.	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	०	०	०	०	१	०	०	०	१
४.	३ नं.खोप केन्द्र	०	०	०	०	१	०	०	०	१
५.	पिप्ले स्वास्थ्य चौकी	०	०	०	०	३	२	०	०	१
६.	वाह्य खोप केन्द्र	०	०	०	०	१		०	०	०

क्र स	स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीको संख्या								
		विशेषज्ञ चिकित्सक	सामान्य चिकित्सक	हे.अ.	नर्स	अहेव	अनमी	ल्याव टेक्सिसियन	अन्य	अन्य
७.	जिरि स्वास्थ्य चौकी	०	०	१	०	२	२	०	०	१
८.	जिरि शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	०	०	०	०	१	१	०	०	०
९.	आम्बुड स्वास्थ्य चौकी	०	०	१	०	२	३	०	०	१
१०.	कोवेक शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	०	०	०	०	१	१	०	०	
११.	साव्ला स्वास्थ्य चौकी	०	०	१	०	२	२	०	०	१
१२.	तम्फुला स्वास्थ्य चौकी	०	०	१	०	३	२	०	०	१

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, म्याङ्लुङ नगरपालिका

५.२.८ स्वास्थ्य संस्थामा स्विकृत र उपलब्ध दरबन्दी

यस नगरपालिका १० वटै वडाहरूमा गरी जम्मा १२ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् । स्वास्थ्य संस्थामा स्विकृत दरबन्धी, पूर्तिको अवस्था र कूल शैया सख्याको विवरण तालिका नं. ५७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५७: स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध स्वस्थकर्मीहरूको विवरण

क्र स	स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	वडा नं.	स्वास्थ्यकर्मी		शैया
			स्विकृत दरबन्दी	पूर्तिको अवस्था	
१.	जिल्ला अस्पताल,तेह्रथुम	१	३५	५४	१५
२.	१ नं.खोप केन्द्र	१	०	१	०
३.	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	२	२	१	०
४.	३ नं.खोप केन्द्र	३	०	१	०
५.	पिप्ले स्वास्थ्य चौकी	४	६	६	०
६.	वाह्य खोप केन्द्र	५	०	१	०
७.	जिरि स्वास्थ्य चौकी	६	६	६	०
८.	जिरि शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	६	२	२	०
९.	आम्बुड स्वास्थ्य चौकी	७	६	७	०
१०.	कोवेक शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	८	२	२	०
११.	साव्ला स्वास्थ्य चौकी	९	६	६	०
१२.	तम्फुला स्वास्थ्य चौकी	१०	६	७	०

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, म्याङ्लुङ नगरपालिका

५.२.१२ दीर्घरोगीको विवरण

दीर्घरोग अन्तरगत यहाँ ५ वटा रोगलाई सूचीकरण गरिएको छ । यहाँ जम्मा २२८ जना दीर्घरोगीहरूमा सबैभन्दा बढी रक्तचापका विरामीहरू छन् । प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार रक्तचापका रोगी १६६ जना, मुटु सम्बन्धी ३९ जना,

मृगौला सम्बन्धी १६ जना, क्षय रोग ४ र क्यान्सर सम्बन्धी ३ जना विरामी रहेका छन् । यस नगरपालिकामा दीर्घ रोगीको विवरण तालिका नं. ५८ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ५८ : दीर्घरोगीको विवरण

वडा नं.	रक्तचाप	मुटु सम्बन्धी	मिर्गौला	क्यान्सर	क्षयरोग	जम्मा
१	०	१	०	०	२	३
२	२५	२	१	०	०	२८
३	०	१	०	०	०	१
४	५३	३	३	१	०	६०
५	०	२	०	०	०	२
६	६३	१६	३	२	०	८४
७	१२	६	४	०	०	२२
८	१	३	१	०	०	५
९	०	०	०	०	०	०
१०	१२	५	४	०	२	२३
जम्मा	१६६	३९	१६	३	४	२२८
प्रतिशतमा	७२.८१%	१७.११%	७.०२%	१.३२%	१.७५%	

स्रोत: घरघुरी सर्भेक्षण, २०७८

५.२.१३ विगत १ वर्षमा मृत्यु भएकाको विवरण

घरघुरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने क्रममा विगत १ वर्षमा मृत्यु हुने व्यक्तिको विवरण पनि सङ्कलन गरिएको थियो । प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार विगत १ वर्षमा यस नगरपालिकाका १२९ जनाको मृत्यु भएको छ । जसमध्ये ४५ जना महिला र ८४ जना पुरुष रहेका छन् । वडागत रूपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी वडा नं. ९ र १० मा २१/२१ जना मृत्यु भएको तथ्याङ्क रहेको छ । यस नगरपालिकामा विगत १ वर्षमा मृत्यु हुनेको विवरण तालिका नं. ५९ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ५९ : विगत १ वर्षमा मृत्यु भएकाको विवरण

वडा नं.	मृत्यु भएको महिला	मृत्यु भएको पुरुष	जम्मा
१	६	१४	२०
२	८	१२	२०
३	०	०	०
४	१	८	९
५	४	७	११
६	४	९	१३
७	५	१	६
८	०	८	८

९	६	१७	२१
१०	११	१०	२१
जम्मा	४७	८४	१२९
प्रतिशतमा	३४.८८%	६५.१२%	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०७८

५.३ खानेपानी तथा सरसफाई

५.३.३ खानेपानी श्रोतको विवरण

हाल सञ्चालनमा रहेको खानेपानी आयोजनाको संख्या जम्मा ५८ वटा रहेको छ । यस नगरपालिकाको खानेपानी स्रोतको विवरण तालिका नं. ६० मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६०: खानेपानी श्रोतको विवरण

क्र. सं.	खानेपानी योजनाको नाम	वडा नं.	साविक वडा नं.	स्थान	लाभान्वित घरघुरी संख्या	कैफियत
१	म्याङलुङ बजार खानेपानी तथा सरसफाई उ.स.	१	१		९००	
२	सिर्दले खानेपानी तथा सरसफाई उ.स.	१,२	९		५००	
३	वैकुण्ठे खानेपानी	२	३,४	म्याङलुङ २	१००	
४	उराठखानेपानी	३	७	उराठे	५०	
५	विहिटार खानेपानी	३	६	विहिटार	२०	
६	जम्बुवोटे खानेपानी	३	६	नागदह	२५	
७	नागदह	३	७	नागदह	१००	
८	पिप्ले खानेपानी	४	१	म्याङलुङ ४	१००	
९	एडिवि खानेपानी	५	३	माभगाउ	४५	
१०	रमिते खानेपानी	५	४	आम्दीम	३०	
११	पिलिङडाडा खानेपानी	५	१	पिलिङडाडा	३०	
१२	तिम्सिना टोल खानेपानी	५	१	पिलिङडाडा	१५	
१३	भुसुने खानेपानी	६	८	हरिसे	८	
१४	हरिसे खानेपानी	६	८	हरिसे	३८	
१५	निरौला टोल खानेपानी	६	९	निरौला गाउ	१५	
१६	फोगटे खानेपानी	६	८	आपागाई गाउ	१०	
१७	श्यामटार खानेपानी	६	८	सुर्के	९	

क्र. सं.	खानेपानी योजनाको नाम	वडा नं.	साविक वडा नं.	स्थान	लाभान्वित घरधुरी संख्या	कैफियत
१८.	श्री सरस्वती अम्फुवा वुड खानेपानी	६	८	सुर्के	२	
१९.	जंगजगे खानेपानी	६	८,९	सुर्के आपागाई	३००	संचालन हुन बाँकी
२०.	तिनधारा खानेपानी	६	७	गौरीटोल	२५	
२१.	फापरवारी खानेपानी	६	५	गौरीटोल,अम्फुवा	२०	
२२.	अम्फुवा खानेपानी	६	७	अम्फुवा	२०	
२३.	जिरिखिम्ती खानेपानी	६,७,९		जिरिखिम्ती वजार	३००	
२४.	काउले भिङ्गटी घर खानेपानी	६	९	मेक्चना	१०	
२५.	ए.डि.वि.खानेपानी	६	९	मेक्चना	४२	
२६.	गट्टे खानेपानी	७	१	म्यानपा ७	२३	
२७.	थुम्की खानेपानी	७	१	म्यानपा ७	१९	
२८.	मानिङ्गेनी खानेपानी	७	३	म्यानपा ७	३७	
२९.	सिस्नेधारा खानेपानी	७	४,५	म्यानपा ८	७५	
३०.	संसारी खानेपानी	७	३,४	म्यानपा ७	१२५	
३१.	स्याङ्थाने खानेपानी	८	५,४	आम्बुङ	५३	
३२.	देवीथाने खानेपानी	८	६	आम्बुङ पुछार	२७	
३३.	६ नं.जिडल्लुएस खानेपानी	८	६	विपिउगाउ	४५	
३४.	सिस्नेधारा खानेपानी	८	४,६	खातीडाँडा	२७	
३५.	देवीडाँडा खानेपानी	८	७	फम्फेवा	३५	
३६.	नरीमाने खानेपानी	८	९	कोवेक	२७	
३७.	दुम्सिडाँडा खानेपानी	८	८	कोवेक	२५	
३८.	गर्जेधारा खानेपानी	८	८	कोवेक	५	
३९.	चिहाङ्मा खानेपानी	८	८	कोवेक	५	
४०.	म्याङलुङ खानेपानी	९	१	लामो चौतारा		
४१.	बाक्सीला (साईभेग)२	९	१	कोप्चे		
४२.	बाक्सीला (साईभेग)२	९	२	सम्फर्जुङ		
४३.	पधेरे मुल खानेपानी	९	३	चित्रे गाउ		

क्र. सं.	खानेपानी योजनाको नाम	वडा नं.	साविक वडा नं.	स्थान	लाभान्वित घरधुरी संख्या	कैफियत
४४.	बाकसीला (साईभेग)२	९	३	सम्फर्जुङ		
४५.	बाकसीला (साईभेग)२	९	४	तुलो साव्ला ४		
४६.	बाकसीला (साईभेग)२	९	५	तुलो साव्ला ५		
४७.	कुनसे खानेपानी	९	६	तुलो साव्ला ६		
४८.	केवुङवा खानेपानी	९	७	फुदुङ टोल		
४९.	एडिवी खानेपानी	९	७	पार्टीगाउ		
५०.	लुन्दुङ खानेपानी	९	८	हलिमेला		
५१.	बाकसीला (साईभेग)१	९	८	सानो साव्ला		
५२.	बाकसीला (साईभेग)१	९	८	गैरीगाउ		
५३.	जिरिखिम्ती खानेपानी	९	९	जिरिखिम्ती		
५४.	एडीवी खानेपानी	९	९	पार्टीगाउ		
५५.	जिरिखिम्ती खानेपानी	९	९	डाँडागाउ		
५६.	केउरानी खानेपानी	१०	१,२,३,४,५	केउरानी	२३०	
५७.	तम्फुला खानेपानी	१०	१,२,३,४,५	सुसिलङ,केउरानी	१८०	
५८.	चिसेपानी खानेपानी	१०	६,९	खाल्डे,आरुवोटे	३४	

५.३.३ धारा तथा पँधेरा

हाल सञ्चालनमा रहेको खानेपानी आयोजनाको संख्या जम्मा २२ वटा रहेको छ । यस नगरपालिकामा रहेका धारा तथा पँधेराहरूको विवरण तालिका नं. ६१ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६१: धारा तथा पँधेराहरूको विवरण

क्र स	विवरण	वडा नं.	साविक वडा नं.	धारा संख्या	कुवा, पँधेरा संख्या
१	त्रिवेणी धारा	२	२	१	
२	चारकुवा	२	२	१	
३	वनधारा	२	२	१	
४.	नागदह धारा	३	७	१	
५	गोर्खे धारा	३	७	१	
६	विहितार कुवा	३	६	१	
७	गैरीधारा	४	४	१	
८.	कोले धारा	४	६	१	

क्र स	विवरण	वडा नं.	साविक वडा नं.	धारा संख्या	कुवा, पधेरा संख्या
९	धारा	४	५	१	
१०	भिरमुनीको धारा	४	७	१	
११	लुईटेल धारा	४	८	१	
१२	कुवा	४	७	१	
१३	चिसेनी धारा	५	६	१	
१४	लामो चौतारा	९	१		१
१५	पधेरे मुल	९	३		१
१६	पोखरी धारा	९	५	१	
१७	कन्से खानेपानी मुल	९	६		१
१८	केसडवा खानेपानी मुल	९	७		१
१९	कोप्येधारा	१०	५	१	
२०	मानेधारा	१०	५	१	
२१	वरधारा	१०	९	१	
२२	वरवोटेधारा	१०	९	१	

५.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

५.४.१ घरपरिवारविहीन बालबालिकाको विवरण

प्राप्त जानकारी अनुसार यस नगरपालिकाको वडा नं. ७ का १ जना बालक साहाराविहीन भएको छ । ती बालकको विषयमा यहाँ उल्लेख गरिएको छ ।

क्र सं.	साहाराविहीन बालबालिकाको नाम	ठेगाना	बेसाहारा हुनाको कारण	बेसाहारा भएको अवधि	हालको संरक्षक	बिद्यालय गए नगएको
१	पुर्ण वहादुर विक	म्यानपा ७	वावुको मृत्यु, आमाले छोडेको	२ वर्ष	नभएको	नगएको

५.४.१ बाल श्रमको अवस्था

बिद्यालय जाने उमेरका बालबालिकाहरूको बिद्यालय पहुच सन्तोषजनक पाइएको छ । उद्योग, कलकारखानाहरू मभौला भएकाले यस कार्यमा बालबालिकाहरूलाई कमै मात्रामा प्रयोग गरिएको अवस्था छ । यद्यपी वजारका होटल तथा पसलमाहरूमा बालबालिका प्रयोग गरिएको अवस्था देखिएको छ ।

५.५ युवा तथा खेलकूद र मनोरञ्जन

५.५.१ खेलमैदानको विवरण

यस नगरपालिकामा साना ठूला गरी १४ वटा खेलकूद मैदानहरू रहेका छन् । सबै खेल मैदानहरू उपयोगमा नै रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका खेलमैदानहरूको विवरण तालिका नं. ६२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६२: खेलमैदानको विवरण

क्र.सं.	खेलमैदानको नाम	क्षेत्रफल	वडा	साविक वडा	बस्ती	मुख्य खेलहरू	व्यवस्थापन जिम्मेवारी
१	म्याङलुङ रंगशाला	१७ रोपनी	२	४	मन्दिर टोल	फुटवल,भलिवल	
२	उराठे खेल मैदान	३ रोपनी	३	७	उराठे गाउ	भलिवल,फुटवल	उराठे युवा क्लव
३	फुटवल ग्राउण्ड	४ रोपनी	४	७		फुटवल,भलिवल	जगत के.सी
४	६नं.वडा खेल मैदान	१२ रोपनी	६	८	सुर्के	फुटवल	वडा कार्यालय
५	कालिका मा.वि. खेल मैदान	४ रोपनी	६	९	जिरिखिम्ती	फुटवल,भलिवल	विद्यालय
६	हे.पो.खेल मैदान	५ रोपनी	६	७	अम्फुवा	फुटवल	वडा कार्यालय
७	म्यानपा ७ खेल मैदान		७	२	जिरिखिम्ती	फुटवल	वडा कार्यालय
८	कोवेक खेल मैदान		८	९	कोवेक	फुटवल,भलिवल	
९	नेत्र गुरागाई खेल मैदान		८	५	आम्चुङ	फुटवल,भलिवल	
१०	जुनतारा वोर्डिङको ग्राउण्ड		८	७	संसारी	भलिवल	
११	नारायण मा.वि खेल मैदान		९	४	ढुलो साव्ला	फुटवल	
१२	त्रिकन्या आ.वि. खेल मैदान		१०	७	माभ्रगाउँ	फुटवल	वि.व्या.स.
१३	जलकन्या आ.वि. खेल मैदान		१०	९	आरुवोटे	फुटवल	वि.व्या.स.
१४	शारदा आ.वि.खेल मैदान		१०	२	केउरानी	फुटवल	वि.व्या.स.

५.६ कला तथा संस्कृति

५.६.३ मन्दिरहरूको विवरण

यस नगरपालिकामा पर्याप्त मन्दिरहरू रहेका छन् । जानकारी सङ्कलनका क्रममा मुख्य र प्रसिद्ध मन्दिरहरूको मात्र सङ्कलन गरिएको छ । नगरपालिकामा ४१ वटा मुख्य मन्दिरहरू रहेका छन् । नगरपालिकामा रहेका मन्दिरहरूको विवरण तालिका नं. ६३ र विस्तृत रूपमा अनुसूची नं. २४ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६३: मन्दिरहरुको विवरण

क्र स	नाम	वडा नं.	ठेगाना
१	म्याङलुङ देवी	१	म्याङलुङ
२	शिव मन्दिर	१	म्याङलुङ
३	नागेश्वर मुनिधाम	१	म्याङलुङ
४	जलसिंह देवी	१	म्याङलुङ
५	गणेश मन्दिर	१	म्याङलुङ
६	श्रीकृष्ण मन्दिर	१	म्याङलुङ
७	शिव मन्दिर	२	म्याङलुङ
८	शिवालय	२	म्याङलुङ
९	नारायण थान मन्दिर	२	म्याङलुङ
१०	पाथिभरा मन्दिर	३	म्याङलुङ
११	नर्वु छोलिङ गुम्वा	३	म्याङलुङ
१२	शिव मन्दिर	३	म्याङलुङ
१३	पाथिभरा मन्दिर	४	म्याङलुङ
१४	कन्या मन्दिर	४	म्याङलुङ
१५	कालिका देवी मन्दिर	४	म्याङलुङ
१६	जालपा देवी मन्दिर	४	म्याङलुङ
१७	सपनाकाली मन्दिर	४	म्याङलुङ
१८	सिद्धमार्ग मन्दिर	४	म्याङलुङ
१९	तारकेश्वर मन्दिर	४	म्याङलुङ
२०	शिवथान गुफा	५	आम्दीम
२१	दर्गादेवी मन्दिर	५	पिलिङडाँडा
२२	चिसेनी देवी मन्दीर	५	नरकटे
२३	विष्णु गणेश देवालय	५	पिलिङडाँडा
२४	जलकन्या मन्दिर	५	माभगाउ
२५	हिमालयकूसेड पेन्टीकोस्टल चर्च	५	थापाटोल
२६	अनुग्रह चर्च आम्दीम	५	आम्दीम
२७	उभौली उद्यौली गर्ने स्थान	६	म्याङलुङ ६
२८	माङहिम	६	म्याङलुङ ६
२९	मेरीएन्टल चर्च	६	जिरिखिम्ती वडा कार्यालय छेउ
३०	सिमिनाक्सी पाथिभरा मन्दिर	७	म्याङलुङ ७
३१	पातालेश्वर महादेव	७	म्याङलुङ ७
३२	शिव मन्दिर	७	म्याङलुङ ७
३३	श्री कर्माछोलिङ बौद्ध गुम्वा	७	म्याङलुङ ७
३४	गस्पेल चर्च	८	सितलपाटी वजार टोल
३५	माउण्टेन वेतेर चर्च	८	डाँडागाउ सिरान टोल
३६	जलसिंह देवी मन्दिर	८	फम्फेवा टोल
३७	च्याङमा माई युवना मन्दिर	८	कोवेक
३८	सम्फर्जङ वतिस मण्डली चर्च	९	साविक वडा नं.१ सम्फर्जङ
३९	शिव मन्दिर	९	साविक वडा नं.८ हलिमेला
४०	सिंह देवी मन्दिर	९	साविक वडा नं.१ दशगते
४१	विलिभर्स चर्च	१०	म्यानपा १०

५.६.६ नाच तथा मेलाहरू

यहाँ विविध संस्कार बोकेका मानिसहरूको बसोबास रहेको छ । परम्परादेखि नै विभिन्न साँस्कृतिक नाच, जात्रा तथा मेलाहरू लाग्ने गरेको छ । यहाँ हुने गरेको नाच तथा मेलाहरूको विवरण तालिका नं. ६४ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६४: नाच तथा मेलाहरू

क्र स	नाच तथा मेलाहरू	वडा नं.	मनाउने स्थान (ठेगाना)	मनाउने समय
१	धान नाँच	१ देखी १०	नगर तथा जिल्ला भरी	विवाह,मेला तथा जात्रा
२	लाखे नाँच	१ र ६	म्याङलुङ,जिरीखिम्ती वजार	भदौ
३	च्याब्रुङ नाँच	१ देखी १०	नगर तथा जिल्ला भरी	विवाह,मेला तथा जात्रा
४	संगीनी नाँच	१ देखी १०	नगर तथा जिल्ला भरी	विवाह,मेला तथा जात्रा
५	खोरुण्डे मेला	७	जिरिखिम्ती	
६	हरितालिका तिज	१ देखी १०	जिरिखिम्ती,म्याङलुङ	
७	लाखे जात्रा	१ देखी १०	जिरिखिम्ती,म्याङलुङ	
८	हलिमेला	९	साव्ला हलिमेला	बैशाख १ गते

५.६.६ स्थानीय चाडपर्वहरू

यस नगरपालिकामा धार्मिक हिसावले हिन्दू, बौद्ध, किराँत र क्रिश्चियन धर्मावलम्बी र जातिगत हिसावले दलित, जनजाती, क्षेत्री/ब्राम्हण सवैखाले जातजातीको बसोबास भएकोले यहाँका मानिसहरूले मनाउने चाडपर्व र मेलाहरू जातजाती र धर्म अनुसार विविधता पाइन्छ । यहाँका मानिसहरूले मनाउने गरेका चाडपर्व सम्बन्धी विवरण तालिका नं. ६५ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६५: स्थानीय चाडपर्वहरू

क्र स	स्थानीय चाडपर्वहरू	मनाउने जाति	मनाउने समय
१.	दशैं	ब्राह्मण,क्षेत्री,नेवार,राई ,लिम्बु,गुरुङ,तामाङ,भुजेल आदि	असोज,कार्तिक
२.	तिहार	ब्राह्मण,क्षेत्री,नेवार,राई ,लिम्बु,गुरुङ,मगर,तामाङ,भुजेल आदि	कार्तिक,मंसिर
३.	तिज	ब्राह्मण,क्षेत्री,	भदौ
४.	गाईजात्रा	नेवार	साउन,भदौ
५.	लाखेजात्र	नेवार	साउन,भदौ
६.	होली	ब्राह्मण,क्षेत्री,नेवार,राई ,लिम्बु,गुरुङ,मगर,तामाङ,भुजेल आदि	

७.	साउने संक्रान्ति	राई,लिम्बु,मगर,गुरुङ,तामाङ,कामि,दमाई,सार्की	
८.	माघे संक्रान्ति	राई,लिम्बु,मगर,गुरुङ,तामाङ,कामि,दमाई,सार्की	
९.	शिवरात्री	ब्राह्मण,क्षेत्री,नेवार,राई ,लिम्बु,गुरुङ,मगर,तामाङ,भुजेल आदी	
१०.	चैते दशैं	राई,लिम्बु,मगर,गुरुङ,तामाङ,कामि,दमाई,सार्की	
११.	ग्याल्पो लोसार	शेर्पा	
१२.	जनैपुर्णीमा (रक्षा वन्धन)	क्षेत्री,वाहुन	
१३.	तमु ल्होसार	गुरुङ	
१४.	सोनाम ल्होसार	तामाङ	

परिच्छेद ६

वन तथा वातावरणीय स्थिति

६.१ वन क्षेत्रको अवस्था

६.१.५ गाउँपालिका क्षेत्रबाट निकासी हुने वन पैदावरको विवरण

यस नगरपालिका अन्तर्गतका वनजंगलहरूमा उपलब्ध घाँस, दाउरा, स्याउला, पत्कर, काठ जस्ता वनपैदावरहरू सम्बन्धित वनकै उपभोक्ताले प्रयोग गर्ने गरेका छन् र जडिबुटी भने नगरपालिका बाहिर समेत निकासी हुने गरेको छ । यहाँबाट उत्पादन भएर बाह्य निकासी हुने स्रोतहरूमा बिपेश गरी कृषिजन्य, पशुजन्य र प्राकृतिक उत्पादनहरू हुन । निकासीको मात्रात्मक अवस्थाको तथ्याई उपलब्ध हुन नसकेकोले उत्पादन अवस्थालाई नै अनुमान गर्न सकिने छ । यस नगरपालिकाबाट निकासी हुने वन पैदावरहरूको विवरण तालिका नं. ६६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६६: निकासी हुने वन पैदावरहरू

क्र. स.	वस्तुको नाम	क्षेत्रहरू
१.	आलु, ल्यू, मह,	कृषिजन्य उत्पादन
२.	भेडा, बाख्रा, खसि वंगुर	पशुजन्य उत्पादन
३.	उत्तिस, जटामसी, अलैची, चिराइतो, जडीबुटी	प्राकृतिक उत्पादन

६.२ जलस्रोत तथा जलाधर क्षेत्र

६.२.४ पोखरीहरूको विवरण

पालिकाको वडा नं. ९ र १० मा २ वटा पोखरीहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका पोखरी तथा तालहरूको विवरण तालिका नं. ६७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ६७: पोखरीहरूको विवरण

क्रसं.	पोखरीको नाम	वडा	साविक वडा	बस्ती	प्रयोगको अवस्था (कसले, के मा)
१.	रानी पोखरी	९	८	पार्टीगाउ	छैन
२.	पोखरी	१०	७	पोखरी	समुदायले

६.३ जैविक विविधता र वातावरणीय सेवा

६.३.१ महत्वपूर्ण वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीको विवरण

यस नगरपालिकामा पहाडी र उच्च पहाडी क्षेत्रमा हुने वन्यजन्तुहरू पाइने गर्दछ । खासगरी यहाँ निम्न वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छ ।

क्र.स	वन्यजन्तुको किसिम	उपलब्ध
१	स्तनधारी जनावर	बाँदर, चितुवा, मृग, स्याल, रतुवा, मलसाप्रो, लंगुर, घोरल, धाँसे चितुवा, कस्तुरी मृग, काठे भालु, सालक, फ्याउरो, वँदेल, खरायो, लोखर्के, दुम्सी, न्याउरी, मुसा, चमेरा, कालो भालु, स्याल, वँदेल, वनढाडे, थार आदि

२	चराचुरुगी	मलेवा, खैरो धनेश, चिल, कालिज, डाँफे, काकाकुल, कन्याडकुरुड, मयुर, मुनाल, वन कुखुरा, राजहाँस, धनेश, कालो तित्रा, हिमाली गिद्ध, न्याउली चरा, थोप्ले डुकुर, काग, चुल्फे जुरेली, रानी चरी, फिस्टो, चिचिलकोटे, च्याखुरा, सारस, बकुल्ला, लुइचे, तित्रा, मैना, हुचिल, लाटोकोसेरो, वट्टाइ, रूपी, गौथली, वन कुखुरा, जुरेली आदि
३	माछा	असला, सौर, कल्ला, बुदुना, सहर, फगेटा, भोटिया, र पालुवा ट्राउट
४	सरिसृप	भ्यागुतो, छेपारो, कछुवा, सुन गोहोरो, विभिन्न प्रजातिको सर्पहरू
५	कीरा	पुतली, सुनौलो चरीपुतली, हरियो सुनौलो पुतली, फट्याङ्ग्रा

६.४ पार्क सम्बन्धी विवरण

यहाँ मुख्यगरी २ वटा पार्कहरू रहेका छन् । यद्यपि आवश्यक पूर्वाधारहरू भने पर्याप्त छैनन् । नगरपालिकामा भएका पार्कहरूको विवरण तालिका नं. ६८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६८: पार्क तथा उद्यान सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पार्कहरू	क्षेत्रफल	वडा नं.	साविक वडा	बस्ती	उपलब्ध सुविधाहरू	व्यवस्थापन जिम्मेवारी
१	थलाडाडापार्क	१५ रोपनी	१	९	थलाडाडा	फलामे पिड	१ नं.वडा कार्यालय
२	फाल्गुन्द पार्क	२ रोपनी	१	९	थलाडाडा		किराँत याक्थुड चुम्लुड

६.५ विपद् जोखिम व्यवस्थापन

६.५.१ पहिरो सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा मुख्यगरी ४ वटा पहिरोहरू रहेका छन् । नगरपालिकामा रहेका केही पहिरोहरूको विवरण तालिका नं. ६९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६९: पहिरो सम्बन्धी विवरण

क्र.स	पहिरोको नाम	वडा नं.	ठेगाना	पहिरोको लम्वाई (मी)	चौडाई (मी.)
१	जामुने खेतको पहिरो	४	पिप्ले	३५ मिटर	५ मिटर
२	अम्फुवा खोला गरावारी	४,५	वडा नं.४२५ पिप्ले,पिलिडडाडा	३०० मिटर	८० मिटर
३	सोती ढांडे पहिरो	४,५	पिप्ले,ढांडे,सोती र पिलिडडाडा	२५० मिटर	१०० मिटर
४	सल्लेरी पहिरो	९	साविक साव्ला ३		

६.५.७ जोखिमयुक्त (संवेदनशील स्थानमा बसोबास गरेका परिवार) विवरण

यस नगरपालिकाको ९ वटा बस्ती जोखिमयुक्त रहेका छन् । नगरपालिकाका संवेदनशील स्थानमा बसोबास गरेका घरपरिवारको विवरण तालिका नं. ७० मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७०: जोखिमयुक्त (संवेदनशील स्थानमा बसोबास गरेका परिवार) विवरण

क्र.सं	जोखिमको प्रकार	वडा	साविक वडा	बस्ती	प्रभावित समुह	प्रभावित संख्या	जोखिमको स्तर		
							उच्च	मध्यम	न्यून
१	पहिरो	१	५	डांडाखर्क	३०	१२०			
२	आगलागी	१	५	भदौरे	१०	४४			
३	सेतिखोला पहिरो	३	६,७						
४	पहिरो	४	८	विच टोल			उच्च		
५	आगलागी	५	१	पिलिडडाडा	मानव वस्ति	१२	उच्च		
६	पहिरो	८	७,९	फम्फेवा, कोवेक				मध्यम	
७	पहिरो	९	१,५,७	लामो चौतारा, टुलो साव्ला, फुदुड टोल				मध्यम	
८	भुक्षय (पहिरो)	१०	५	ओखे	घरवारी	३०		मध्यम	
९	वन डढेलो	१०	१,२,७, ८,९		घरवारी,वन	९५	उच्च		

६.५.८ नगरपालिकाभित्रका खुल्ला क्षेत्रहरू

विभिन्न प्रयोजना र आपत्कालीन अवस्थाहरूमा खुल्ला ठाँउहरूको आवश्यकता पर्दछ । यस नगरपालिकामा रहेको खुल्ला क्षेत्रहरूको विवरण तालिका नं. ७१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७१ : नगरपालिकाभित्रका खुल्ला क्षेत्रहरू

क्र.सं.	खुल्ला क्षेत्र रहेको स्थान	ठेगाना	क्षेत्रफल (अनुमानित)	हालको उपयोगको अवस्था
१	डांडाखर्क पुछार	म्याडलुड ४		चरन क्षेत्र
२	डांडाको पाखा	म्याडलुड ४		चरन क्षेत्र
३	जनप्रिय सामुदायिक वन	म्याडलुड ५	१५० रोपनी	उपभोक्ता समिती
४	सृजनशिल सामुदायिक वन	म्याडलुड ५	७० रोपनी	उपभोक्ता समिती
५	धुरपुजे सामुदायिक वन	म्याडलुड ५	३० रोपनी	उपभोक्ता समिती
६	छेले चौर	म्याडलुड ६	३०० रोपनी	चौर

क्र.सं.	खुल्ला क्षेत्र रहेको स्थान	ठेगाना	क्षेत्रफल (अनुमानित)	हालको उपयोगको अवस्था
७.	भुसुने जिपतारे सा.व.उ.स.	म्याङलुङ ६	२०० वर्ग कि.मी	सामुदायिक वन
८.	छेलेडांडा	म्याङलुङ ८	१५० रोपनी	सामुदायिक वन क्षेत्र
९.	महभिर सामुदायिक वन	म्याङलुङ ८		सामुदायिक वन क्षेत्र
१०.	जगनपाटा सामुदायिक वन	म्याङलुङ ८		सामुदायिक वन क्षेत्र
११.	सिरसैवेक सामुदायिक वन	म्याङलुङ ८		सामुदायिक वन क्षेत्र
१२.	नामेन्दा सामुदायिक वन	म्याङलुङ ८		सामुदायिक वन क्षेत्र

परिच्छेद ७

भौतिक विकासको अवस्था

७.१ यातायात पूर्वाधार

७.१.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था

यस नगरपालिकामा रणनीतिक सडक, जिल्ला सडक र ग्रामीण सडक गरी ३ किसिमका सडकहरू रहेका छन् । मध्य पहाडी सडक रणनीतिक सडक हो । सडक यातायातको आधारमा म्याङलुङ नगरपालिका जिल्लाको केन्द्रभागमा रहेकोले बसन्तपुर म्याङलुङ सहायक राजमार्ग पक्कै सडकले जोडिएको भने अहिले मध्य पहाडी लोकमार्ग पनि सोही बाटो भएर जानेगरी जिल्लाको पूर्वी भागबाट निर्माण हुँदै आई रहेकोछ । नगरपालिकाको प्रायश सबै वडा र टोलवस्तिमा पुग्ने गरी ६५ वटा ग्रामीण तथा कृषि सडकहरूको ट्रयाक खुलेकोछ ।

यस नगरपालिकामा रहेका सडकहरूको विवरण तालिका नं. ७२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७२: सडक सजालको विद्यमान अवस्था

वडा नं.	सडकको किसिम र नाम	समेतिने वडा	लम्बाइ (कि.मी.)
१	कृषि मल गोदाम देखी तमोर जाने सडक (कच्चि)	१,१०	१८ कि.मी
२	जिल्ला वन कार्यालय देखी टुडीखेल हुदै तमोर सडक	१,२,३	२कि.मी.पक्की,१८ कि.मी.कच्चि
३	वसपार्क देखी भ्यु टावर हुदै भदौरे सम्म सडक	१,२	९ कि.मी.
४	ओख्रे टोल वस्ति देखी डांडाखर्क हुदै सिम्रा सडक	१,१०	१७ कि.मी.
५	ढुंगागाडे चैतरा देखी थापा चौतारा हुदै कर्मि चौतारा चुहान गाउँसम्म सडक	१	१० कि.मी.
६	म्याङलुङ उराटे तिनखोप्रे सडक	१,३	६ कि.मी
७	म्याङलुङ नागदह पिप्ले सडक	१,३,४	५ कि.मी
८	म्याङलुङ बसपार्क पिप्ले सडक	१,३,४	४ कि.मी
९	पोते ढुंगा देखी ४ नं.वडा कार्यालय कच्चि सडक	४	५ कि.मी
१०	वडा कार्यालय देखी डांडाखर्क जाने वाटो	४	६ कि.मी
११	म्याङलुङ वसपार्क देखी ४ नं.वडा कार्यालय हुदै ५ नं.जाने वाटो	४,५	११ कि.मी
१२	पिप्ले सोल्मा जोड्ने कृषि सडक	४	१२ कि.मी
१३	अम्फुवा खोला गरावारी मुनारत्न कटहरे सडक	४,५	२० कि.मी
१४	वसपार्क पिप्ले हुदै आम्दीम सोल्मा मंगलवारे सडक	म्या. ४,५ र ला.न.पा. ७,८	३५ कि.मी
१५	जरिखिम्ती,हेल्थपोष्ट,वडा कार्यालय हुदै पिलिङडांडा सडक	५,६	१० कि.मी
१६	वडा कार्यालयवाट नौले गाउ सडक	५	२ कि.मी

वडा नं.	सडकको किसिम र नाम	समेतिने वडा	लम्बाइ (कि.मी.)
१७.	वार्ड नं.५ हुँदै हरिसेचौकी जोड्ने रिडरोड	४,५,६,७	८ कि.मी
१८.	मेक्चना ग्रामिण सडक	६,५	३ कि.मी
१९.	मध्य पहाडी लोक मार्ग जिरिखिम्ती बहुमुखी क्यामपस जोड्ने सडक	६	१ कि.मी
२०.	जिरिखिम्ती चोक वडा कार्यालय हे.पो हुँदै सोल्मा जोड्ने सडक	५,६ र लानपा	४ कि.मी
२१.	मध्य पहाडी लोक मार्गवाट गौतम टोल घामडाँडा सडक	६	२ कि.मी
२२.	अम्फुवा सडक	६	१ कि.मी
२३.	सिमिनाक्सी चौकी सडकवाट निरौला टोल हुँदै सुर्के जोड्ने सडक	६	१ कि.मी
२४.	सिमिनाक्सी चौकी सडकवाट हरिसे भुसुने हुँदै मध्य पहाडी लोकमार्ग जोड्ने सडक	६	३ कि.मी
२५.	सुनार कान्छिको घर देखी गोलेडाँडा जोड्ने सडक	७	१ कि.मी
२६.	सार्वजनिक शौचालय देखी कृषि वजार जाने सडक	७	३०० मी
२७.	सिरुवालको घर देखी वस्नेत गाउ जोड्ने सडक	७	१ कि.मी
२८.	जिरिखिम्ती बौद्ध गुम्वा गोलेडाँडा सडक	७	२.८कि.मी
२९.	जिरिखिम्त वजार पुर्वको सडक	७	१.५ कि.मी
३०.	जडिवुटी हुँदै कालिका मन्दिर जोड्ने सडक	७	०.५ कि.मी
३१.	चैते सामुदायिक भवन देखी एमडि सरको घरसम्मको सडक	७	०.७ कि.मी
३२.	जिरिखिम्ती लिाहीम टोल वाटो	७	२.५ कि.मी
३३.	जुनतारा देखी टेकेडाँडासम्मको सडक	७	२ कि.मी
३४.	सितलपाटी देखी फलाम साघु जाने सडक	८	७.५ कि.मी
३५.	लिलाहाडको घर देखी कोवेक पुछार जाने सडक	८	०.५ कि.मी
३६.	भिखारी देखी कोवेक आवि जाने सडक	८	१.२ कि.मी
३७.	आस्ताले देखी ईन्द्र वहादुर लिम्बुको घरसम्म जाने सडक	८	०.४ कि.मी
३८.	देविथान देखी खेल मैदान जाने सडक	८	०.५ कि.मी
३९.	लिखुवा देखी मोराहाड जाने सडक	८	५ कि.मी
४०.	रातमाटे नरीमाने हुँदै गुरुड गाउ जाने सडक	८	८ कि.मी
४१.	दुलाल जौटार जाने सडकडाँडा देखी	८	०.५ कि.मी

वडा नं.	सडकको किसिम र नाम	समेतिने वडा	लम्बाइ (कि.मी.)
४२.	मन वहादुर श्रेष्ठको घर देखी जौटार जाने सडक	८	०.५ कि.मी
४३.	मिलडाँडा देखी फम्फेवा गैरीटोल जाने सडक	८	३ कि.मी
४४.	जुनतारा बोर्डिङ स्कुल देखी खत्रि वाँस भ्याड हुँदै रिडरोड जोड्ने सडक	८	५ कि.मी
४५.	धनरुपे देखी टेकडाँडा हुँदै मिलडाँडा नेत्र मार्ग	८	३ कि.मी
४६.	साव्वा टुलोवर हुँदै मिलडाँडा नेत्र मार्ग	८	५.५ कि.मी
४७.	मिलडाँडा देखी पावरहाउस जाने सडक	८	२ कि.मी
४८.	पिप्ले वर देखी सल्लाघारी जाने सडक	८	२ कि.मी
४९.	मध्य पहाडी लोक मार्ग	९	१८ कि.मी
५०.	म्याडलुङ चक्रपथ	९	५ कि.मी
५१.	नेत्र गुरागाई मार्ग	९	७ कि.मी
५२.	वडा कार्यालयवाट सम्फरजुङ हुँदै १० नं.जोड्ने सडक	९	५ कि.मी
५३.	टुक्रेवाट एक्ले पिपलसम्मको सडक	९	६ कि.मी
५४.	सुवर्णको घर देखी गैरीगाउ जोड्ने सडक	९	४ कि.मी
५५.	वडा कार्यालय देखी रिडरोड विरेन्द्र लिम्बुको घरसम्मको सडक	९	३ कि.मी
५६.	रानी पोखरीवाट चारभईया आउने सडक	९	
५७.	टलेको वर देखी गोकुल सुवेदीको घरसम्मको सडक	९	
५८.	जिरिखिम्ती बसपार्कवाट डाडागाउ जाने सडक	९	
५९.	विरेन्द्र लिम्बुको घर देखी तामाङ च्यानडाँडा सम्मको सडक	९	
६०.	चारआने देखी लक्ष्मण लिम्बुको घरसम्म जाने सडक	९	
६१.	पिडडाँडा देखी आपडाँडासम्मको सडक	९	
६२.	रिड रोड	१०	
६३.	बसपार्क खोरुङ्गा खोला सडक	१०	
६४.	बसपार्क लामि वगर सडक	१०	
६५.	म्याडलुङ सिम्रा सडक	१०	

७.१.४ बसपार्क तथा बस विसौनी सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्रमा व्यवस्थित बसपार्क तथा बस विसौनी खासै छैनन् । कच्ची सडक भएकाले बसपार्कहरू पनि व्यवस्थित हुन सकेका छैनन् । यद्यपि सामान्य बसपार्क तथा साना गाडी पार्कहरू भने रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका मुख्य बसपार्क तथा बसविसौनीहरूको विवरण तालिका नं ७३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ७३: बसपार्क तथा बस विसौनी

क्र.सं.	गाडीपार्क स्थान	वडा	पार्कको क्षमता (गाडी संख्या)	हालको सरदर आपूर्ति (गाडी संख्या)
१	म्याङलुङ बसपार्क	१	८	८
२	बसपार्क	२		
३	संसारी सितलपाटी	८		

७.४.११ शवदाह स्थल सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्रमा ३९ वटा मुख्य शवदाह स्थल रहेका छन् । नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका शवदाह स्थलको अवस्थिति सहितको विवरण तालिका नं. ७४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७४: शवदाह स्थल सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	शवदाह (घाट) को नाम	वडा	साविक वडा	स्थान	दाह संस्कारको किसिम (✓)	
					जलाउने	गाड्ने
१	लुवुघाट	१	५	लुम्बुदोभान	✓	
२	पिगुवा खोला घाट	२	४	पिगुवा दोभान	✓	
३	टुलोवन च्यानडाँडा	२	३	टुलोवन	✓	✓
४	पिगुवा खोला	३	७	पिगुवा खोला	✓	
५	पाथिभरा डाँडा	३	६	पाथिभरा डाँडा		✓
६	पिगुवा खोला पुछार	४	१	डाँडाखर्क पुछार	✓	
७	अम्फुवा खोला	४	९	अम्फुवा	✓	
८	आकासे चिहानघारी	५	३	आकासेपाखा माभगाउ		✓
९	च्यानडाँडा	५	१	पिलिङडाँडा पुछार		✓
१०	सन्तोले घाट	५	६	नरकटे पुछार	✓	
११	अम्फुवाखोला दोभान	५	१	पिलिङडाँडा पुछार	✓	
१२	आम्दीम घाट	५	४	आम्दीम	✓	
१३	कामीडाँडा घाट	५	६	कामीडाँडा	✓	
१४	तितेनी शवदाह घाट	६	९	हे.पो छेउमा		✓

क्र.सं.	शवदाह (घाट) को नाम	वडा	साविक वडा	स्थान	दाह संस्कारको किसिम (✓)	
					जलाउने	गाड्ने
१५	जलजले सवदाह घाट	६	८	सुर्के छेउ		✓
१६	पिगुवा खोला घाट	६	८	पिगुवा खोला	✓	
१७	कापेदह	८	८	कोवेक पुछार	✓	
१८	पुलपारी	८	८	ताडमाया खोला	✓	
१९	मुसाखेत	८	७	ताडमाया खोला	✓	
२०	फलाम साघु	८	६	खोरुङगा खोला	✓	
२१	गोठेनी	८	७	सितलपाटी		✓
२२	तिनतले	८	७	संसारी		✓
२३	आलेटार	८	९	कोवेक सिरान	✓	
२४	वाखोर डाँडा	८	९	कोवेक सिरान		✓
२५	गढि समाधि स्थल	९	१	वन कार्यालय छेउ		✓
२६	याङखारा समाधि स्थल	९	२	खोरुङगा खोला	✓	
२७	खोलाखेत समाधि स्थल	९	३	खोरुङगा खोला	✓	
२८	कोठेसाघु समाधि स्थल	९	३	खोरुङगा खोला	✓	
२९	साठिमुरे समाधि स्थल	९	४	साठीमुरे	✓	
३०	लोहो तामाङ च्यानडाँडा	९	८	सानो साव्ला		✓
३१	जातेढुंगा समाधि स्थल	९	८	गैरीगाउ		✓
३२	दशगते समाधि स्थल	९	७	दशगते वन	✓	✓
३३	यलम्वर समाधि स्थल	९	७	चारभईया		✓
३४	ढलेवर समाधि स्थल	९	९,४	टुक्रे छेउ		✓
३५	खोलाखेत मुढे सांगु	१०	९	खाल्डे	✓	
३६	वचने खोला	१०	८	सुस्लिङ	✓	
३७	बुढि मोरङ	१०	२	केउरानी	✓	
३८	मान्द्रेडाँडा	१०	२	केउरानी		✓
३९	एकसलेडाँडा	१०	५	ओखे		✓

परिच्छेद ८

संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

८.१ संगठनात्मक तथा मानव संसाधनको अवस्था

८.१.१ नगरपालिका स्थित कार्यालय तथा निकायहरू

वडागत रूपमा यस नगरपालिकामा विभिन्न सरकारी कार्यालयहरू रहेका छन् । मुख्यगरी वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्थाहरू, हुलाक, बन, सुरक्षा निकायहरूका कार्यालयहरूले सेवा प्रदान गरी रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका कार्यालयहरूको विवरण तालिका नं. ७५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ७५: नगरपालिका स्थित कार्यालय तथा निकायहरू

क्र.सं.	सेवा तथा शाखा कार्यालयहरू	वडा नं.	साविक वडा	बस्ती	मुख्य सेवाहरू
१	जिल्ला अस्पताल	१	१		
२	कृषि ज्ञान केन्द्र सम्पर्क कार्यालय		१		
३	जनस्वास्थ्य कार्यालय		१		
४	सिंचाई डिभिजन कार्यालय		१		
५	जिल्ला प्रशासन कार्यालय		१		
६	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय	१	९		
७	जिल्ला समन्वय समिति		९		
८	नेपाल टेलिकम		९		
९	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	१	९		
१०	नेपाली सेना		९		
११	प्राविधिक कार्यालय		९		
१२	नापी कार्यालय	१	९		
१३	स्वास्थ्य चौकी	३	७	नागदह	
१४	तेह्रथुम आ.वि	३	७	नागदह	
१५	स्वास्थ्य चौकी	४	३	गैरी	औषधी उपचार
१६	४ नं.वडा कार्यालय	४	३	गैरी	प्रशासनिक सेवा
१७	५ नं.वडा कार्यालय	५	३		प्रशासनिक सेवा
१८	खोप केन्द्र	५	३		खोप तथा सामान्य स्वास्थ्य परिक्षण,औषधी सेवा
१९	वडा कार्यालय	६			प्रशासनिक सेवा

क्र.सं.	सेवा तथा शाखा कार्यालयहरू	वडा नं.	साविक वडा	बस्ती	मुख्य सेवाहरू
२०.	वडा कार्यालय	७	२	जिरिखिम्ती	प्रशासनिक सेवा
२१.	कृषि तथा भेटनरी शाखा	७	२	जिरिखिम्ती	पशुको स्वास्थ्य परिक्षण,औषधी सेवा
२२.	खोप केन्द्र	७	२	जिरिखिम्ती	खोप तथा सामान्य स्वास्थ्य परिक्षण,औषधी सेवा
२३.	वडा कार्यालय	८	७	सितलपाटी	प्रशासनिक सेवा
२४.	श्री कोवेक आवी	८	८	कोवेक	पठनपाठन
२५.	सहकारी स्वास्थ्य केन्द्र	८	८	कोवेक	औषधी उपचार सेवा
२६.	शुम्भोलुङ सामुदायिक शिशु हेरचाह केन्द्र	८	८	कोवेक	वच्चाहरूको हेरविचार
२७.	श्री सरस्वती आ.वि	८	६	आम्बुङ	पठनपाठन
२८.	जुनतारा बोर्डिङ स्कुल	८	७	आम्बुङ	पठनपाठन
२९.	स्वास्थ्य चौकी	९			स्वास्थ्य सेवा
३०.	वडा कार्यालय	९			प्रशासनीक काम
३१.	स्वास्थ्य चौकी	१०	५		स्वास्थ्य सेवा

श्रोत: म्याङ्लुङ नगरकार्यपालिकाको कार्यालय

१.२ नगरपालिकाको आय विवरण

यस नगरपालिकाको आ.व. २०७७/०७८ र २०७७/०७८ को आयको विवरण तालिका नं. मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ७६: नगरपालिकाको आय

आय शीर्षक	गत वर्ष २०७७/०७८ (रु. हजारमा)		चालु वर्ष २०८१/०७९ (रु. हजारमा)
	अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
शुरु मौज्दात	०	०	०
बाहाल विरौटी कर हाट वजार	१०००००	०	१०००००
घर वहाल कर	४०००००	७५६७२०१०७	४०००००
नविकरण शुल्क	८००००		१००००
सम्पत्ति कर र मफपोल	८०००००	६४९४९०१२९	१००००००
चल अचल सम्पत्ति मुल्यांकन	२०००००		२०००००
सरसफाई सेवा शुल्क	३०००००	४४७०४०	५०००००
घर नक्सा पास दस्तुर	३०००००	१६००	४०००००

आय शीर्षक	गत वर्ष २०७७/०७८ (रु. हजारमा)		चालु वर्ष २०८०/७९ (रु. हजारमा)
	अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
सिफारिश तथा बक्सौनी दस्तुर	३०००००	३८११४१	४०००००
प्रमाणित दस्तुर	२०००००	१६४००	१०००००
अन्य दस्तुर	३०००००	२८१९२१४	४०००००
निवेदन तथा टिकट दस्तुर	२००००		३००००
दण्ड जरिवाना	५००००	३३२०१५	५००००
भाडावाट आय	१५००००	०	९५००००
सवारी नगर प्रवेश तथा पार्किङ शुल्क	८००००	०	१०००००
ढुंगा गिटि बालुवा संकलन संघय र निकासी शुल्क	३००००००	४४७०४०	४००००००
रजिष्ट्रेसन दस्तुर (मालपोतबाट)	५०००००	१३१८२३३	२४००००
अन्य राजश्व	०	२०९७८१९	०
प्रदेश अनुदान :			
सशर्त अनुदान	८०९६०००	८०९६०००	१५४९१०००
वित्तीय समानीकरण अनुदान	६८९९०००	६८९९०००	५६०८०००
राजश्व वांडफांड	९०४३०००	७७८७४६१८	१०४२६०००
विशेष अनुदान		५००००००	
समपुरक अनुदान		५००००००	१०००००००
सङ्घीय अनुदान :			
वित्तीय समानीकरण अनुदान	९५००००००	९५००००००	९८७०००००
राजश्व वांडफांड	६४७२८०९३	५३३६०२६६	६५१८४०००
सशर्त अनुदान	१९०७०००००	२४६४३६४००	१६८५०००००
सशर्त अनुदान पुजिगत	०		५९४०००००
विशेष अनुदान	७००००००		२४९०००००
समपुरक अनुदान	०	४७०००००	२००००००००
सशर्त अनुदान सामाजिक सुरक्षा	४०००००००	४६३४२१८८	५५००००००
पर्यटन पूर्वाधार तथा पर्यटन उपज विकास साभेदारी	०		४५२०००००
जम्मा आय	४२८२४६०९३	४७८५०३६५८६	८५७२८९०००

८.३ संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन

८.३.६ धार्मिक संघ संस्थाहरू

यस नगरपालिकामा ७ वटा धार्मिक संघ संस्थाहरू कृयाशील रहेका छन् । नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका धार्मिक संघ संस्थाहरूको विवरण तालिका नं. ७७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७७: धार्मिक संघ संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा	बस्ती	सदस्य संख्या		मुख्य कार्य	क्रियाशीलता (✓)	
				महिला	पुरुष		सक्रिय	निष्क्रिय
१	श्रीकृष्ण प्रणमी आश्रम	३	नागदह			असाह्य, वृद्धवृद्धा, वालवालिकाहरूलाई आश्रय दिने	सक्रिय	
२	दलित वर्ग उत्थान	४	सवै	२	७	आय आर्जन सामाजिक परिचालन	सक्रिय	
३	नेवार समुह	४	सवै			सामुहिक वचत	सक्रिय	
४	मेन्छ्यायेम केलाड समाज	५	सवै	७	७	च्याब्रुड नाँच	सक्रिय	
५	भजन कृतन टोली	५	पिलिडडांडा	७	७	भजक कृतन	सक्रिय	
६	फक्तालुड फुदोड सेवा समाज	९					सक्रिय	
७	किरात याक्थुड चुम्लुड	९					सक्रिय	

८.३.६ कार्यरत संघ संस्थाहरू

यस नगरपालिकामा ७ वटा संघ संस्थाहरू कृयाशील रहेका छन् । नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका संघ संस्थाहरूको विवरण तालिका नं. ७८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ७८ : कार्यरत संघ संस्थाहरू

क्र. सं.	कार्यरत संघ संस्थाको नाम	मुख्य कार्यालय ठेगाना	मुख्य उद्देश्य
१	देउराली सोसाईटी	१	समुदाय सशक्तिकरण
२	दलित सेतना समाज	१	समुदाय सशक्तिकरण
३	मानव अधिकारका लागि रक्षक संजाल	१	मानव अधिकारको रक्षा
४	जेष्ठ नागरिक संजाल	१	जेष्ठ नागरिकको हित
५	लालिगुरास सामुदायिक संस्था	८	सामाजिक परिचालन
६	सनराईज युवा क्लव	८	सामाजिक सेवा

७.	सेकमुरी फुड सिकाई केन्द्र	८	सिकाई
----	---------------------------	---	-------

८.४ नगरपालिकाभित्र रहेका विशेष संरक्षित स्वायत्त क्षेत्र

यस नगरपालिका क्षेत्रमा कुनै पनि विशेष संरक्षित स्वायत्त क्षेत्र तोकिएको छैन ।

८.५ नगरपालिकाले तयार गरेको ऐन नियमहरू

स्थानीय तह व्यवस्थित रूपमा सञ्चाल गर्न विभिन्न ऐन नियमहरू आवश्यक पर्दछ । हालसम्म म्याङ्लुङ नगरपालिकाले तयार गरेको ऐन, नियमहरू तालिका नं. ७९ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं ७९: नगरपालिकाले तयार गरेको ऐन नियमहरू

क्र. स.	वनाउनु पर्ने ऐन,नियमहरू	तयारीको अवस्था		
		पारित	प्रकृया	वाकि
	ऐनहरू			
१	म्याङ्लुङ नगरपालिकाको सहकारी विधेयक २०७४	✓		
२	आधारभूत तथा मध्यमिक शिक्षा विधेयक २०७४	✓		
३	म्याङ्लुङ नगरपालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा ऐन २०७४ (पहिलो संशोधन)	✓		
४	म्याङ्लुङ नगरपालिका न्यायीक समिति (कार्यविधि सम्बन्धि) विधेयक २०७५	✓		
५	म्याङ्लुङ नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन २०७५	✓		
६	म्याङ्लुङ नगरपालिकाको पुर्वाधार व्यवस्थापन ऐन २०७६	✓		
७	विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७६	✓		
८	वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन २०७७	✓		
९	म्याङ्लुङ नगरपालिकाका खानेपानी ऐन २०७९		✓	
	निर्देशिकाहरू			
१	बजार अनुगमन निर्देशिका २०७६	✓		
२	म्याङ्लुङ नगरपालिकाको सव वाहान सेवा सञ्चालन निर्देशिका २०७६	✓		
३	स्थानिय तहमा स्वास्थ्य संस्था दर्ता अनुमति तथा नविकरण सम्बन्धि निर्देशिका २०७६	✓		
४	सिंचाई तथा जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण निर्देशिका २०७७	✓		
	नीति तथा नियमावलिहरू			
१	नगरपालिकाको (कार्य सम्पादन) नियमावलि २०७४	✓		
२	नगर कार्यपालिकाको (कार्य विभाजन) नियमावलि २०७४	✓		

क्र. स.	वनाउनु पर्ने ऐन,नियमहरू	तयारीको अवस्था		
		पारित	प्रकृया	वाकि
३	युवा तथा खेलकुद विकास समिति सञ्चालन नियमावलि २०७५	✓		
४	सहकारी नियमाललि २०७७	✓		
५	वैदेशिक रोजगार तथा पुनःएकिकरण नीति, २०७८	✓		
६	सार्वजनिक समावेशीकरण नीति २०७९		✓	
	कार्यविधिहरू			
१	म्याङलुङ नगरपालिका सभा सञ्चालन कार्यविधि २०७४	✓		
२	नगरपालिकाको बैठक सञ्चालन सम्बन्धि कार्यविधि २०७४	✓		
३	म्याङलुङ नगरपालिकाको घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत पत्र सम्बन्धि कार्यविधि २०७४	✓		
४	न्यायीक सहयोग कोष सञ्चालन कार्यविधि २०७५	✓		
५	मेल मिलाप कार्य सञ्चालन कार्यविधि २०७५	✓		
६	गरिव तथा विपन्न जनता उपचार खर्च उपलब्ध गराउने कार्यविधि २०७५	✓		
७	मर्मत संभार कोष सञ्चालन कार्यविधि २०७५	✓		
८	स्थानीय तहको उपभोक्ता समिति गठन,परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि २०७५	✓		
९	युवा टोल विकास संस्था सञ्चालन कार्यविधि २०७६	✓		
१०	कोशेली घर सञ्चालन कार्यविधि २०७६	✓		
११	टोल विकास संस्था सञ्चालन कार्यविधि २०७६	✓		
१२	स्थानिय तह प्रकोप व्यवस्थापन कोष सञ्चालन कार्यविधि २०७६	✓		
१३	गरिव लक्षित उपप्रमुख कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि २०७६	✓		
१४	स्थानीय राजपत्र प्रकाशन सम्बन्धि कार्यविधि २०७६	✓		
१५	भवन निर्माण तथा घर नक्शा नियमन कार्यविधि २०७७	✓		
१६	म्याङलुङमा करारमा प्राविधिक कर्मचारी व्यवस्थान गर्ने सम्बन्धि कार्यविधि २०७७	✓		
१७	वाल अधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यविधि २०७७	✓		
१८	सुरक्षित आवास गृह सञ्चालन कार्यविधि २०७७	✓		
१९	आप्रवासी श्रोत केन्द्र सञ्चालन कार्यविधि २०७८	✓		
२०	म्याङलुङ नगरपालिकाको खानेपानी उपभोक्ता समिति व्यवस्थापन कार्यविधि २०७९		✓	

८.५ नगरपालिका अन्तर गठित समितिहरू

स्थानीय तहको कार्य सञ्चालन व्यवस्थित रूपमा सञ्चाल गर्न विभिन्न समितिहरू आवश्यक पर्दछ । नगरपालिमा गठन भई कृत्यासिल रहेको समितिहरूको विवरण तालिका नं. ८० मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं ८०: नगरपालिका अन्तर गठित समितिहरू

क्रसं.	संगठनको तह	संख्या	मुख्यजिम्मेवारी
१	नगर कार्यपालिका	२० जना	नगर प्रमुख श्री संजय कुमार तुम्बाहाडफे
२	आर्थिक विकास समिति	४ जना	संयोजक श्री विनोद आचार्य
३	सामाजिक विकास समिति	४ जना	संयोजक श्री सुनिल लिम्बू
४	पूर्वाधार विकास समिति	४ जना	संयोजक श्री राकेश कुमार लिम्बु
५	वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समिति	४ जना	संयोजक श्री तारा कार्की गुरुड
६	सुशासन तथा संस्थागत विकास समिति	४ जना	संयोजक श्री खडक लिम्बु

८.५ नगरपालिमा कार्यरत कर्मचारीहरू

हाल यस नगरपालिकामा विभिन्न दरबन्धीमा तालिका नं.८१ मा उल्लेखित कर्मचारीहरू कार्यरत रहेका छन् ।

तालिका नं ८१: नगरपालिका कार्यरत कर्मचारीहरू

सि.नं.	कर्मचारीको नाम थर	तह वा श्रेणी	कैफियत
१	गिरीराज भट्टराइ	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	
२	गोपालकृष्ण लिम्बू	लेखा अधिकृत	
३	यशस्वीराज सुवेदी	पशु चिकित्सक	करार
५	किशोर कुमार लिम्बू	अधिकृत छैटौं	
६	उमेश कुमार शाह	इन्जिनियर	जिविसबाट स्थायी नियुक्ति
७	सुमन खड्का	इन्जिनियर	
८	गीतादेवी सुवेदी	शिक्षा अधिकृत छैटौं	
९	जगदिश सूवेदी	सामाजिक विकास अधिकृत	
१०	नविन खतिवडा	रोजगार संयोजक	
११	विकाश श्रेष्ठ	सुचना प्रविधि अधिकृत	
१२	लिलानाथ ढुंगाना	लेखापाल	जिविसबाट स्थायी नियुक्ति
१३	चक्र बहादुर खड्का	सहायक पाँचौं	
१४	सन्देश तुम्बाहाडफे	सहायक पाँचौं	
१५	कुलमान श्रेष्ठ	सहायक पाँचौं	

सि.नं.	कर्मचारीको नाम थर	तह वा श्रेणी	कैफियत
१६	इश्वर प्रसाद गड्तौला	सहायक पाँचौं	
१७	दिनेश तामाङ	कम्प्युटर अपरेटर	
१८	हरिराज खत्री	कम्प्युटर अपरेटर	
१९	प्रेम बहादुर श्रेष्ठ	कम्प्युटर अपरेटर	करार
२०	नारायण विक्रम लिम्बू	पशु सेवा प्राविधिक पाँचौं	
२१	विष्णु प्रसाद दाहाल	सहायक चौथो	
२२	सुरेन्द्रराज कटुवाल	सहायक चौथो	
२३	तेजकिरण सिंजागु	सहायक चौथो	
२४	पुष्पलाल भूजेल	सहायक चौथो	
२५	खगेन्द्रराज भण्डारी	सहायक चौथो	
२६	गणेश प्रसाद सुवेदी	सहायक चौथो	
२७	मान बहादुर सुनार	सहायक चौथो	
२८	सन्देश नेपाल	सहायक चौथो	
२९	हुण्डी प्रसाद सुवेदी	सहायक चौथो	
३०	गायत्रा लिम्बू	सवइन्जिनियर	
३१	सुधिर श्रेष्ठ	सवइन्जिनियर	
३२	उपेन्द्रलाल श्रेष्ठ	सवइन्जिनियर	
३३	सोमनाथ दाहाल	असिष्टेण्ट सवइन्जिनियर	
३४	दिपेन्स लिम्बू	असिष्टेण्ट सवइन्जिनियर	
३५	यशोदा सिटौला	समविनि	
३६	युवन ओझा	समविनि	
३७	पदम बहादुर श्रेष्ठ	खापासटे	करार
३८	गोविन्द बहादुर दाहाल	खापासटे	करार
३९	डिकमाया रसाइली	खापासटे	करार
४०	मानदेव भुजेल	अमिन	करार
४१	मुना श्रेष्ठ	जेटीए	करार
४२	रोजिना डाँगी लिम्बू	एमआइएस अपरेटर	करार
४३	नवीन अधिकारी	फिल्ड सहायक	करार

सि.नं.	कर्मचारीको नाम थर	तह वा श्रेणी	कैफियत
४४	खड्ग बहादुर दाहाल	सि अ हे ब पाँचौ तह	
४५	लक्ष्मी लिम्बू	अ हे ब पाँचौ	
४६	मनमाया बुढाथोकी	अ न मी चौथो	
४७	रेणु सुब्बा	जनस्वास्थ्य निरीक्षक छैटौ	
४८	चन्द्र कुमारी जिमी	अ.न.मी पाँचौ	
४९	इन्द्र प्रसाद पोखरेल	हे.अ. पाँचौ तह	
५०	गणेश प्रसाद भट्टराइ	अ.हे.ब. पाँचौ	
५१	सोनी सुब्बा	जनस्वास्थ्य निरीक्षक छैटौ	
५२	रीता कुमारी खतिवडा	सि अनमी पाँचौ	
५३	सुनिता लिम्बू	अ.न.मी चौथो	
५४	होमादेवी थापा	अ.न.मी. चौथो	
५५	केशब ढुंगाना	अ.हे.ब. पाँचौ	
५६	रोशन बुढाथोकी	अ.हे.ब. पाँचौ	
५७	छवि ढकाल	अ.हे.ब. चौथो	
५८	महेश आचार्य	खेल प्रशिक्षक व्याडमिन्टन	करार
५९	शम्शेर बहादुर मगर	हलुका सवारीचालक	
६०	विदुर भट्टराइ	हलुका सवारीचालक	करार
६१	मनकुमारी लिम्बू	सामाजिक परिचालक	करार
६२	थिर बहादुर तुम्बाहाडफे	सामाजिक परिचालक	करार
६३	देवी माया श्रेष्ठ	सामाजिक परिचालक	करार
६४	कुमार बहादुर शंकर	सामाजिक परिचालक	करार
६५	भूमिका विष्ट	सामाजिक परिचालक	करार
६६	अन्जु खापुड	सामाजिक परिचालक	करार
६७	विनोद भण्डारी	उद्यम विकास सहजकर्ता	करार
६८	कृष्णकला लिम्बू	उद्यम विकास सहजकर्ता	करार
६९	सोना लिम्बू	उद्यम विकास सहजकर्ता	करार
७०	पृथु बहादुर बानियाँ	कार्यालय सहयोगी	
७१	तोर्ण बहादुर कार्की	कार्यालय सहयोगी	

सि.नं.	कर्मचारीको नाम थर	तह वा श्रेणी	कैफियत
७२	खुम बहादुर लिम्बू	कार्यालय सहयोगी	
७३	कृष्ण बहादुर लिम्बू	कार्यालय सहयोगी	
७४	प्रेम कुमार लिम्बू	कार्यालय सहयोगी	
७५	रामनारायण आपगाइ	कार्यालय सहयोगी	
७६	जीवन खापुङ	कार्यालय सहयोगी	
७७	तेजमान तुम्बाहाडफे	कार्यालय सहयोगी	
७८	ओमराज श्रेष्ठ	कार्यालय सहयोगी	
७९	याम बहादुर कटुवाल	कार्यालय सहयोगी	
८०	याम बहादुर भण्डारी	कार्यालय सहयोगी	
८१	अम्बिका बराल भट्टराइ	कार्यालय सहयोगी	

८.५ नगरपालिका स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतहरू

यस नगरपालिका स्थापनादेखि हालसम्म १२ जना प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतहरूले काम गरीसकेका छन् । हालसम्म काम गरेका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतहरूको विवरण तालिका नं. ८२ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं ८२: नगरपालिका स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतहरू

क्र.सं.	नाम	कार्यकाल	कैफियत
१.	अमरदिप सुनुवार	२०७१।०२।०५ देखि २०७१।०५	कार्यकारी अधिकृत
२.	सुरेन्द्र थापा मगर	२०७१।०६।०५ देखि २०७३।०६।२०	कार्यकारी अधिकृत
३.	खम्बराज राई	२०७३।०७।२९ देखि २०७३।०८।२६	कार्यकारी अधिकृत
४.	गणेश नेपाली	२०७३।०८।२७ देखि २०७३।११।१८	कार्यकारी अधिकृत
५.	देवेन्द्र कार्की	२०७३।११।२३ देखि २०७४।०४।११	कार्यकारी अधिकृत
६.	विदुर प्रसाद खनाल	२०७४।०६।२६ देखि २०७५।०६।२५	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
७.	राम प्रसाद वाग्ले	२०७५।०६।२६ देखि २०७६।११।१८	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
८.	शंकर प्रसाद पोडेल	२०७६।१२।२६ देखि २०७७।०१।३१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
९.	अरबिन्द कुमार चौधरी	२०७७।०२।०४ देखि २०७७।०३।०४	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१०.	टेककुमार रेग्मी	२०७७।०३।०४ देखि २०७८।०६।०५	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
११.	गोपालकृष्ण लिम्बु	२०७८।०६।१० देखि २०७८।०९।०६	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१२.	गिरिराज भट्टराई	२०७८।०९।०७ देखि हाल सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनुसूचीहरू

अनुसूचि १: व्यवसायिक तरकारी खेती

क्र.सं.	व्यवसायिक खेतीको किसिम	वडा नं.	साविक वडा	स्थान	प्रोपाइटर	लगाइएको क्षेत्रफल (रो)	प्रति सिजन उत्पादन परिमाण (क्वीन्टल)	निकासी हुने मुख्य बजार
१.	तरकारी खेती	३	६,७	नागदह				
२.	तरकारी खेती	४	१	डांडाखर्क	सुजन बुढाथोकी	१५ रोपनी	११ क्वीन्टल	म्याङलुङ

अनुसूचि २: व्यवसायिक कुखुरापालन

क्र.सं.	पशुपक्षीकोहरूको किसिम	वडा नं.	साविक वडा	स्थान	प्रोपाइटर	उत्पादन वस्तु	वार्षिक उत्पादन मूल्य (रु)	निकासी हुने मुख्य बजार
१.	कुखुरा	१	८	म्याङलुङ	निर्मल सुवेदी	मासु		म्याङलुङ
२.	कुखुरा	५	१	पिलिङडाडा	सुमन खड्का	मासु	५००००	म्याङलुङ, जरिखिम्ती
३.	वंगुर	५	४	आम्दीम	तारामाया लिम्बु	मासु, पाठापठी	१०००००	म्याङलुङ, जरिखिम्ती, ग्रामिण क्षेत्र
४.	कुखुरा लेयर्स	८	७	डाँडागाउ	प्रेम कुमार श्रेष्ठ	अण्डा	२०००००	जिरिखिम्ती, मोराहाङ

अनुसूचि ३: पशु बधशाला

क्र.सं.	पशु बधशालाको नाम	बधशाला रहेको स्थान	उपलब्ध सेवाहरू	हालको अवस्था
१	सामेल निकेश फ्रेस हाउस	जिरिखिम्ती	वंगुरको मासु	चलिरहेको

अनुसूचि ४: सिंचाइ सम्बन्धी विवरण

क्र सं.	सिंचाईको नाम	वडा नं.	साविक ठेगाना		मुहानको ठेगाना	उपभोक्ता घरधुरी संख्या
			वडा	टोल		
१	दोभान कुलो	४	१	गैरीटोल	अम्फुवा खोला	१३
२	सिस्ने कुलो	४	१	गैरीटोल	अम्फुवा खोला	१०
३	छांगाको कुलो	४	९	गैरीटोल	अम्फुवा खोला	११
४	गोरु वेचुवा कुलो	४	१	विचटोल	अम्फुवा खोला	९
५	करङ्गे कुलो	४	९	विचटोल	अम्फुवा खोला	१७
६	गैरी कुलो	४	१	गैरीटोल	अम्फुवा खोला	१२
७	सिसुवा कुलो	४	१	गैरीटोल	अम्फुवा खोला	७
८	रोटेपिड सिंचाई आयोजना	५	४,३	आम्दीम माभगाउ	म्यानपा ६ र लनपा ७	६०
९	शिवथान सिंचाई आयोजना	५	४	आम्दीम	म्यानपा ५ र लनपा ७	३०
१०	भाक्रीथान सिंचाई आयोजना	५	४	आम्दीम	म्यानपा ५ र लनपा ७	३०
११	फार्म सिंचाई कुलो आयोजना	५	४,६,१	आम्दीम पिलिङडाडा	म्यानपा ५ र लनपा ७	१२०
१२	सुन्तले सिंचाई योजना	५	६,१	पिलिङडाडा,डाडाखर्क	म्यानपा ६ र लनपा ७	६०
१३	पिगुवा रूपा सिंचाई	६,९,१०	८	सुर्के,टुक्रे,पाटीगाउ, साव्ला,तम्फुला	म्यानपा ६	३००
१४	गौतम कुलो सिंचाई	६	७,८	अम्फुवा	पिगुवा खोला	२००
१५	रानी रोटेपिड सिंचाई कुलो	६	३,५,७,८	अम्फुवा माभगाउ	पिगुवा खोला	२००
१६	निरौला टोल सिंचाई	६	९	निरौला टोल	भुसुने जिपतारे सावउस	१०
१७	कुलडाडा सिंचाई	७	२	ईन्द्रेणी	म्यानपा ७	१३५
१८	लुन्द्रुङखोला ईन्द्रणीडाडा सिंचाई	७	२	ईन्द्रेणी	म्यानपा ७	५१

क्र. सं.	सिंचाईको नाम	वडा नं.	साविक ठेगाना		मुहानको ठेगाना	उपभोक्ता घरधुरी संख्या
			वडा	टोल		
१९.	तनामे कुलो	८	८	फम्फेवा	लिखुवा	
२०.	धर्म कुलो	८	७	फम्फेवा	लिखुवा	
२१.	च्याने कुलो	८	८	कोवेक	ताडमाया	
२२.	जौवारी कुलो	८	९	कोवेक	ताडमाया	
२३.	सिमसार कुलो	८	८	कोवेक	लिखुवा	
२४.	भिरवारी कुलो	८	८	कोवेक	लिखुवा	
२५.	च्याङवा कुलो	८	९	कोवेक	लिखुवा	
२६.	अंगारे कुलो	८	९	कोवेक	लिखुवा	
२७.	गउवारी कुलो	८	७	फम्फेवा,आम्बुड	लिखुवा	
२८.	लिखुवाहाडे कुलो	८	७,५,६	आम्बुड	लिखुवा,हाडे	
२९.	दलाने कुलो	८	५	आम्बुड	ताडमाया	
३०.	काफ्ले कुलो	८	६	आम्बुड	लुन्दुड	
३१.	अलैंचे कुलो	८	६	आम्बुड	लुन्दुड	
३२.	पाँडे कुलो	८	६	आम्बुड	लुन्दुड	४१
३३.	गगने कुलो	८	६	आम्बुड	लुन्दुड	
३४.	विप्यु कुलो	८	६	आम्बुड	लुन्दुड	
३५.	गउवारी कुलो	८	६	आम्बुड	लुन्दुड	
३६.	दलाने कुलो	८	६	आम्बुड	लुन्दुड	
३७.	राजा कुलो	८	६	आम्बुड	हाडेखोला	

क्र. सं.	सिंचाईको नाम	वडा नं.	साविक ठेगाना		मुहानको ठेगाना	उपभोक्ता घरधुरी संख्या
			वडा	टोल		
३८.	चापे कुलो	८	६	आम्बुड	लिखुवा	
३९.	पिगुवा सिंचाई	९	१,२,४,५, ६,९	कोप्चे,सम्फर्जुड,तुलो साव्ला	पिगुवा	१३४
४०.	रनध्वज खोला सिंचाई	९	७	फुदुड टोल	लुन्दुड	२५
४१.	लुन्दुड खोला सिंचाई	९	८	सानो साव्ला,पार्टीगाउ	लुन्दुड	५०
४२.	पिगुवा खोला सिंचाई	१०	३,४,८,९	आरुवोटे,सुस्लिड,के उरानी	रुपा खोला	७०
४३.	केउरानी लिफ्ट सिंचाई	१०	१,२,३,४	केउरानी	खोरुङ्गा खोला	१२०

अनुसूचि ५: विगत ३ वर्षमा व्यवसायिक सिप तालिम प्राप्त गर्नेहरुको विवरण

वडा नं.	सूचना तथा प्रविधि, इलेक्ट्रिकल र इलेक्ट्रनिक्स	निर्माण सम्बन्धी (डकर्मी, सिकर्मी, प्लम्बर)	इन्जिनियरिङ, अटोमोबाइल, मेकानिक्स	सिलाई बुनाई, बुटिक, सुंगार, पार्लर	कृषि सम्बन्धी (जेटी जेटीए खाद्य प्रशोधन)	पशु सम्बन्धी	कला सम्बन्धी	पर्यटन, टुर गाइड, ट्राभल र सत्कार	अन्य	जम्मा
१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	१
२	०	०	०	१	१	०	१	०	०	३
३	०	२	०	२	०	१	०	०	०	५
४	१	०	१	०	०	०	०	२	०	४
५	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१
६	०	०	०	१	३	२	०	०	१	७
७	०	१	०	०	०	०	०	०	०	१
८	०	०	०	०	०	०	१	०	०	१
९	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१
१०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा	१	३	१	६	४	३	३	२	१	२४